

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему Вдосконалення механізму управління капіталом
АТ «БАНК ФОРВАРД»

Виконала: студентка 2 курсу, групи
8.0728-з

спеціальності 072 Фінанси, банківська
справа та страхування

освітньої програми фінанси і кредит
спеціалізації Фінансовий ринок

С. А. Жучкова

Керівник к.е.н., доцент Линенко А. В.

Рецензент к.е.н., ст. викладач Герасимова В. О.

Запоріжжя – 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування,
Освітня програма фінанси і кредит
Спеціалізація Фінансовий ринок

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А. П. Кущик

« ____ » _____ 2019 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Жучковій Світлані Андріївні

1. Тема роботи: «Вдосконалення механізму управління капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД»
керівник роботи: Линенко Андрій Володимирович, к.е.н., доцент
затверджені наказом ЗНУ від 4 липня 2019 року № 1111-с.
2. Строк подання студентом роботи: 2 грудня 2019 року.
3. Вихідні дані до роботи: показники фінансової звітності АТ «БАНК ФОРВАРД», дані Національного банку України, а також монографічні дослідження та статті вітчизняних і зарубіжних авторів.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): обґрунтувати економічну суть, визначити функції та здійснити класифікацію банківського капіталу; дослідити сучасні методичні підходи до визначення достатності капіталу банку; опрацювати теоретичні засади формування механізму управління банківським капіталом; вивчити організаційно-економічні аспекти роботи банку та проаналізувати фінансово-економічні показники діяльності АТ «БАНК ФОРВАРД»; здійснити оцінювання капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД» згідно з вимогами НБУ; виявити сучасні проблеми та запропонувати напрями підвищення достатності капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД»; удосконалити механізм управління капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД».

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 18 рис., 19 табл.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Линенко А. В., доцент	09.08.2019 р.	09.08.2019 р.
2	Линенко А. В., доцент	06.09.2019 р.	06.09.2019 р.
3	Линенко А. В., доцент	04.10.2019 р.	04.10.2019 р.

7. Дата видачі завдання: 5 липня 2019 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	05.07.2019 р. – 09.07.2019 р.	виконано
2.	Виконання вступу	10.07.2019 р. – 08.08.2019 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	09.08.2019 р. – 05.09.2019 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	06.09.2019 р. – 03.10.2019 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	04.10.2019 р. – 07.11.2019 р.	виконано
6.	Формування висновків	08.11.2019 р. – 21.11.2019 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	22.11.2019 р. – 29.11.2019 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	02.12.2019 р.	виконано

Студентка _____ С. А. Жучкова
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ А. В. Линенко
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ А. В. Линенко
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 121 с., 18 рис., 19 табл., 2 додатки, 67 джерел.

Об'єктом дослідження є механізм управління банківським капіталом.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні питання вдосконалення механізму управління капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД».

Метою кваліфікаційної роботи магістра є вдосконалення механізму управління банківським капіталом, визначення сучасних проблем, а також обґрунтування напрямів підвищення достатності капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД».

Завдання дослідження: обґрунтування економічної сутності, визначення функцій і здійснення класифікації банківського капіталу; дослідження сучасних методичних підходів до визначення достатності капіталу банку; опрацювання теоретичних засад формування механізму управління банківським капіталом; проведення аналізу фінансово-економічних показників діяльності АТ «БАНК ФОРВАРД»; оцінювання капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД» згідно з вимогами НБУ; виявлення сучасних проблем та визначення напрямів підвищення достатності капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД»; удосконалення механізму управління капіталом банку.

Одержані результати та їх новизна: вдосконалений механізм управління капіталом банку; набуло подальшого розвитку поняття адекватності банківського капіталу.

Практичне значення мають розробки з виявлення сучасних проблем, які негативно впливають на капітал банку, та визначення напрямів підвищення достатності банківського капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД».

АКТИВИ, ЗВАЖЕНІ ЗА РИЗИКОМ, БУФЕРИ КАПІТАЛУ, ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ, МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ, РЕГУЛЯТИВНИЙ КАПІТАЛ, ФІНАНСОВІ РИЗИКИ.

SUMMARY

Qualifying work: 121 p., 18 fig., 19 tab., 2 annex, 67 references.

The object of the study is the mechanism of managing bank capital.

The subject of research is theoretical, methodical and practical issues of improvement of the capital management mechanism of JSC «BANK FORWARD».

In carrying out the qualification work of the master the following methods of economic researches were used: abstract-logical, economic-statistical, monographic, analysis, synthesis, etc.

The purpose of the master's qualification work is to improve the mechanism of managing bank capital, to identify current problems, as well as to substantiate the directions of increasing capital adequacy of JSC «BANK FORWARD».

Research objectives: substantiation of economic essence, definition of functions and implementation of the classification of bank capital; research of modern methodological approaches to determination of bank capital adequacy; elaboration of theoretical principles of formation of the bank capital management mechanism; analysis of financial and economic performance of JSC «BANK FORWARD»; valuation of the capital of JSC «BANK FORWARD» in accordance with the requirements of the NBU; identifying current problems and identifying ways to increase capital adequacy of JSC «BANK FORWARD»; improvement of the bank's capital management mechanism.

The results obtained and their novelty: improved mechanism for managing the bank's capital; the notion of banking capital adequacy has further developed.

Developments to identify current problems that adversely affect the bank's capital and to identify ways to improve the bank's capital adequacy at JSC «BANK FORWARD» are of practical importance, namely: increasing the size and optimizing the structure of the bank's own and regulatory capital, in particular through fixed capital, reserve and other funds, creation of capital buffers, attraction of subordinated debt; improvement of quality and optimization of the structure of

banking assets, incl. by securitizing them and minimizing the risky assets portion of the bank. The proposed optimization of the size and structure of regulatory capital of JSC «BANK FORWARD» will allow to increase the bank capital adequacy, provided the specified proportions of capital and assets are observed.

RISK WEIGHTED ASSETS, CAPITAL BUFFERS, OWN CAPITAL, MANAGEMENT MECHANISM, REGULATORY CAPITAL, FINANCIAL RISKS.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМ КАПІТАЛОМ.....	11
1.1 Капітал банку: економічна сутність, функції та класифікація	11
1.2 Методичні підходи до визначення достатності капіталу банку.....	23
1.3 Формування механізму управління банківським капіталом	32
Висновки до розділу 1	41
2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ АТ «БАНК ФОРВАРД» І ОЦІНКА ЙОГО КАПІТАЛУ	43
2.1 Організаційно-економічна характеристика АТ «БАНК ФОРВАРД».....	43
2.2 Аналіз фінансово-економічних показників діяльності АТ «БАНК ФОРВАРД»	55
2.3 Оцінка достатності капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД» згідно з вимогами НБУ	69
Висновки до розділу 2	77
3 РОЗВИТОК МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ АТ «БАНК ФОРВАРД»	80
3.1 Сучасні проблеми забезпечення достатності банківського капіталу	80
3.2 Можливості підвищення капіталізації та поліпшення показників достатності капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД»	91
3.3 Удосконалення механізму управління капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД»	99
Висновки до розділу 3	107
ВИСНОВКИ.....	110
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	115
ДОДАТКИ.....	123

ВСТУП

В сучасних умовах економічного розвитку України, що характеризуються проблемами капіталізації вітчизняної банківської системи, набуває особливого значення питання дієвого управління капіталом банків. Тому аналіз сучасних підходів до визначення достатності банківського капіталу, проблем і можливостей банків України щодо управління їх капіталом з метою забезпечення його достатнього рівня є актуальним завданням.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є вдосконалення механізму управління банківським капіталом, визначення сучасних проблем, а також обґрунтування напрямів підвищення достатності капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД».

Виходячи з цієї мети, були розроблені такі завдання дослідження:

- обґрунтована економічна сутність, визначені функції та здійснена класифікація банківського капіталу;
- досліджені сучасні методичні підходи до визначення достатності капіталу банку;
- опрацьовані теоретичні засади формування механізму управління банківським капіталом;
- вивчені організаційно-економічні аспекти роботи банку та проведений аналіз фінансово-економічних показників діяльності АТ «БАНК ФОРВАРД»;
- здійснене оцінювання капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД» згідно з вимогами НБУ;
- виявлені сучасні проблеми та запропоновані напрями підвищення достатності капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД»;
- удосконалений механізм управління капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД».

Об'єктом дослідження є механізм управління банківським капіталом.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні питання вдосконалення механізму управління капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД».

При виконанні кваліфікаційної роботи магістра використані такі методи економічних досліджень: абстрактно-логічний, економіко-статистичний, монографічний, аналізу, синтезу та ін.

Інформаційну базу дослідження складають показники фінансової звітності АТ «БАНК ФОРВАРД», дані Національного банку України, а також монографічні дослідження та статті вітчизняних і зарубіжних авторів.

Наукова новизна отриманих результатів визначається такими основними положеннями:

- вдосконалений механізм управління капіталом банку шляхом: підпорядкування його завдань основній меті забезпечення достатнього рівня банківського капіталу з урахуванням дії внутрішніх і зовнішніх факторів, а також мінімізації фінансових ризиків для підтримки прибуткової діяльності банку, його надійності та конкурентоспроможності; виділення нормативно-правового, організаційного та фінансово-економічного блоків, які забезпечують належне виконання всіх функцій управління, а також ефективну реалізацію напрямів підвищення достатності капіталу банку;

- набуло подальшого розвитку поняття адекватності банківського капіталу, що характеризується співвідношенням регулятивного й основного капіталу банку до його активів, зважених за ступенем ризику, втім, на відміну від існуючих підходів, передбачає зосередження уваги при вирішенні проблем належної капіталізації не лише на управлінні капіталом банку, але й на забезпеченні оптимальної структури та високої якості банківських активів, що матиме позитивним наслідком і підвищення фінансової надійності та економічної безпеки, й захист власників банку, його клієнтів і контрагентів.

Практичне значення мають розробки з виявлення сучасних проблем, які негативно впливають на капітал банку, та визначення напрямів підвищення достатності банківського капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД», а саме: збільшення

розміру й оптимізація структури власного та регулятивного капіталу банку, зокрема за рахунок основного капіталу, резервних та інших фондів, створення буферів капіталу, залучення субординованого боргу; підвищення якості й оптимізація структури банківських активів, у т.ч. шляхом їх сек'юритизації та мінімізації частки ризикованих активів банку. Запропонована оптимізація розміру та структури регулятивного капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД» дасть змогу, за умови дотримання вказаних пропорцій капіталу й активів, підвищити достатність банківського капіталу.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати кваліфікаційного дослідження пройшли апробацію на XV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Обліково-аналітичні й статистичні методи та моделі в оподаткуванні, бізнесі, економіці» (м. Ірпінь, 2019 р.) [20].

Публікації. За матеріалами дослідження подано до друку статтю «Формування механізму управління банківським капіталом» у збірник наукових праць «Нова економіка».

1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМ КАПІТАЛОМ

1.1 Капітал банку: економічна сутність, функції та класифікація

Капітал банку є фундаментом банківської діяльності, що забезпечує можливість здійснювати значний вплив на економіку, розширювати банківські послуги, розвивати та генерувати вхідні грошові потоки, не допускаючи при цьому значних ризиків і зберігаючи надійність банків.

Банківський капітал формує достатній рівень конкурентоспроможності як узагальнюючого показника стійкості та дієздатності кожного банку і банківської системи в цілому, а також забезпечує впевненість позичальників у тому, що банк спроможний задовольнити їх потреби в кредитах, навіть якщо економіка переживає спад [41].

Визначення банківського капіталу, що містяться в Законі України «Про банки і банківську діяльність», згруповано в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Визначення банківського капіталу відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» [48]

Термін	Визначення
Капітал банку	Власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань
Капітал приписний	Сума грошових коштів у вільно конвертованій валюті, надана іноземним банком філії для її акредитації
Капітал статутний	Сплачена грошовими внесками учасників банку вартість акцій, паїв банку в розмірі, визначеному статутом
Капітал регулятивний	Сукупність основного та додаткового капіталів, складові яких визначаються цим Законом та нормативно-правовими актами НБУ

Проведений теоретичний аналіз наукових праць дав можливість визначити найбільш поширені підходи до тлумачення економічної сутності банківського капіталу, що зведені до табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Основні підходи до визначення економічної суті банківського капіталу

Автори	Дефініції банківського капіталу
Л. М. Єріс [19]	Грошові кошти та виражену в грошовій формі частину майна, які належать його власникам, забезпечують економічну самостійність і фінансову стійкість банку, використовують для здійснення банківських операцій та надання послуг із метою одержання прибутку
Л. Л. Катранжи [22]	Під банківським капіталом слід розуміти кошти, вкладені у матеріальні, нематеріальні і фінансові активи, що контролюються банком і використовуються ним для здійснення операцій із розміщення коштів і надання послуг з метою одержання прибутку та (або) зростання його ринкової вартості
О. М. Колодізев, В. О. Лесик, О. В. Коцюба [25]	Сукупність активів банку, які у випадку його банкрутства спрямовуються на відшкодування втрат вкладників
Л. О. Матлага [37]	Сукупність коштів, сформованих із зовнішніх і внутрішніх джерел, що знаходяться в розпорядженні банку та використовуються ним з метою забезпечення своєї діяльності й отримання прибутку
В. І. Міщенко [39]	Спеціально створені фонди і резерви, призначенні для забезпечення фінансової стійкості, комерційної та господарської діяльності, відшкодування можливих збитків і які перебувають у користуванні банку протягом всього періоду його функціонування
Х. П. Паньків [45]	Капітал банку є сукупністю статутного капіталу, створених відповідно до чинного законодавства у процесі банківської діяльності резервного капіталу, фондів і резервів та прирівняного до нього нерозподіленого прибутку, що знаходиться в обороті банку до його цільового використання
С. М. Савлук [53]	Сукупність банківських ресурсів, яка надана банку його власниками та сформована самим банком у процесі діяльності, постійно або тривалий час знаходиться в його обороті та слугує економічною основою підтримання його діяльності, забезпечення зобов'язань перед клієнтами за залученими коштами (депозитними і позиченими)

Беручи до уваги проаналізовані визначення та враховуючи економічну сутність банківського капіталу, а також його функціональне призначення, можна запропонувати таку уточнену дефініцію. Капітал банку, синтезуючи статутний і додатковий капітал, резерви переоцінки, резервні й інші фонди, а також нерозподілений прибуток, є власним джерелом його фінансових ресурсів, які в сукупності використовуються в банківській діяльності як з метою забезпечення прибутковості, так і для захисту інтересів власників, клієнтів і контрагентів банку.

Багатофункціональне призначення регулятивного капіталу банку робить його неоднорідним за складом. Він охоплює основний та додатковий капітали за мінусом відрахувань. Основний капітал (капітал першого рівня) є найбільш стабільною частиною власного капіталу банку, не підлягає передаванню, перерозподілу та має повністю покривати поточні збитки. Додатковий капітал (капітал другого рівня) є менш постійною частиною капіталу, вартість якої може змінюватися.

В процесі управління банком важливо визначити, яка частина власного капіталу може бути спрямована на здійснення активних операцій, тобто використана для формування кредитних ресурсів. Задля цього розрізняють власний капітал-брутто та власний капітал-нетто. Капітал-брутто – це сума всіх фондів та нерозподіленого прибутку за балансом банку. Відтак, капітал-нетто обчислюють як капітал-брутто за мінусом вкладень банку в господарську діяльність підприємств та організацій, акцій акціонерних товариств, витрат майбутніх періодів і відвернених коштів [30].

Банківський капітал характеризується багатьма ознаками, що зумовлені його економічною сутністю. Також капітал банку має багатофункціональне призначення, тому необхідно чітко з'ясувати перелік його основних і допоміжних функцій, що сприятиме вирішенню завдання забезпечення достатності банківського капіталу.

Капітал банку відіграє визначальну роль у процесі створення та функціонування банку, гарантує його фінансову стійкість, виступаючи джерелом зменшення наслідків різних ризиків, які має банк від операційної діяльності. Це чітко простежується через функції, які виконує власний капітал. Так, зарубіжна економічна наука виділяє дві основні функції банківського капіталу. Перша – це функція розподілення ризиків (англ. – risk-sharing function). Вона полягає у тому, що банківський капітал забезпечує «буфер» для розміщення у певному порядку активів та захищає власників боргових зобов'язань (англ. – debt holders) від втрат. Друга – це стимулююча функція банківського капіталу (англ. – incentive function): небезпека отримання втрат

власниками акцій або менеджерами спонукає їх до пошуку нових методів запобігання небажаних ризиків [65].

У сучасних економічних дослідженнях теорії банківського капіталу виділяються основні та додаткові функції капіталу банку. До основних функцій належать: функція поглинання втрат (англ. – loss-absorbing function) та функція довіри до банків (англ. – confidence function). Функція поглинання втрат, захисна (англ. – protective function) функція, перекликається із функцією розподілення ризиків, тобто банк може підтримувати власні зобов'язання за рахунок активів до тієї міри, до якої сукупні банківські втрати не зменшують його капітал [66; 67].

Забезпечення банківським капіталом функції довіри до банків (у деяких дослідженнях ця функція ще називається регуляторною (англ. – regulatory function) [63]) полягає в тому, що вкладники та кредитори банку мають бути впевнені в тому, що їх банківські вклади та активи убезпечено. Завдяки своїй спроможності поглинати втрати, банківський капітал показує банківську спроможність покривати власні зобов'язання за рахунок активів, таким чином встановлюючи та укріплюючи рівень довіри до банку. Якщо рівень банківського капіталу падає нижче законодавчо встановленого рівня і банк неспроможний щось зробити для виправлення ситуації, це є причиною для відзиву у нього ліцензії.

Додатковими функціями, що виконує банківський капітал є: функція фінансування (англ. – financing function) та стримуюча функція (англ. – restrictive function).

Функцію фінансування, яку інколи називають ще операційною (англ. – operational function) [64], виконує банківський капітал (англ. – fixed investments) на початку діяльності банку, коли кошти від акціонерів спрямовуються на придбання споруд, землі та обладнання. Більше того, вважається бажаним мати постійне покриття капіталом (англ. – permanent capital coverage) для основних фондів. У свою чергу, це означає, що будь-які додаткові інвестицій в основний капітал повинні співпадати зі збільшенням

суми банківського капіталу.

Стримуюча функція полягає у встановленні лімітів на різні типи активів та банківських транзакцій з метою попередити банки від надмірного ризику. Так, норматив достатності капіталу (англ. – capital adequacy ratio), як основний ліміт, вимірює співвідношення капіталу та ризикових активів (англ. – risk-weighted assets) [15].

Варто відзначити, що більшість авторів дійшли згоди про функції банківського капіталу в цілому. А коли йдеться про розподілення функцій поміж власним та додатковим капіталом банку, у дослідженнях виникають певні дискусійні розбіжності.

Наприклад, Н. Ю. Мельничук виокремлює три функції власного капіталу: захисну, що забезпечує платоспроможність і гарантію виплат вкладникам на випадок банкрутства шляхом створення резервів на можливі втрати; оперативну функцію – придбання для здійснення банківської діяльності будівель і обладнання, створення резервів на непередбачувані збитки; регулюючу функцію, яка пов'язана з задоволенням попиту суспільства у особі наглядових органів в стабільній і надійній роботі банку і банківської системи в цілому [38]. Інші науковці, такі як С. Л. Безручук та І. Л. Грабчук розрізняють чотири функції власного банківського капіталу. По-перше, створення фінансового резерву для банку, який може продовжувати основну діяльність навіть у випадку отримання збитків. По-друге, достатній рівень власного капіталу дозволяє зберігати довіру до банків і банківської системи. По-третє, адекватний власний капітал захищає власників тих депозитів, що не мають повного страхування. І нарешті, по-четверте, капітал виконує функцію джерела коштів розвитку банків [9].

Натомість А. В. Закрепа, крім захисної, регулюючої й оперативної, виділяє ще й ціноутворюючу функцію власного капіталу, оскільки при оцінці вартості банку виходять із розміру його чистих активів, тобто фактичного власного капіталу. Однак, слід зазначити, що на вартість банку впливає не тільки величина чистих активів, але й, наприклад, поточна додана вартість,

інституційні чинники тощо.

Вчений Л. Л. Катранжи виокремлює основні та додаткові функції власного капіталу банку. До основних функцій, за думкою науковця, слід відносити обігову і страхову функції. Страхова функція полягає в тому, що власний капітал слугує своєрідним страховим запасом, «грішми на чорний день». Разом із тим, він відмічає, що власний капітал не здатний захистити банк від банкрутства: про захист може йти лише у тій частині, де величина власного капіталу здатна захистити репутацію і конкурентну позицію банківської установи [22].

Слід зазначити, що О. М. Момот, також як інші дослідники розрізняє три функції власного капіталу: захисну, забезпечення оперативної діяльності й регулювання [40]. Л. М. Пронько виокремлює сім функцій власного банківського капіталу. Це стартова функція (функція початкового капіталу банку), оперативна функція, відтворювальна функція (в результаті банківської діяльності створюється прибуток, що становиться частиною власного капіталу), захисна функція, ресурсно-потенціальна функція (капітал банку здатний «залучати» ресурси, величина власного капіталу банку визначає розмір його потенціалу, а максимальний розмір ресурсів, що залучаються, регулюється нормативом адекватності капіталу), розпорядчо-розподільна функція (частка статутного капіталу банку, що належить його учасникам, дає змогу брати участь в управлінні банківською установою і отриманні частки прибутку у вигляді дивідендів) і регулююча функція [51]. Виокремлення стартової функції, не зовсім доцільно, оскільки функції повинні бути властиві власному капіталу протягом всього часу його функціонування.

Розглядаючи оперативну функцію, Л. М. Пронько відмічає, що після реєстрації банку і після отримання ним ліцензії частина капіталу, що залишається, використовується в оперативній банківській діяльності, розміщується у прибуткові активи і активи, що підтримують ліквідність балансу. Ця капітальна складова функціонує протягом всієї діяльності банку і забезпечує формування значної частки прибутку, оскільки не містить

витратної частини, тобто капітал можна розглядати як ресурс з умовно нульовою ставкою. З цим не можна погодитися, оскільки статутний капітал, незважаючи на відсутність договірної ціни за нього, має досить високу вартість порівняно з вартістю інших складових банківського капіталу через більш високий ризик власників банку порівняно із кредиторами.

Незважаючи на розбіжність поглядів науковців щодо кількості функцій власного капіталу банку, їх можна звести до трьох основних: захисної функції, функції забезпечення оперативної діяльності і регулюючої функції.

Захисна функція власного капіталу полягає в тому, що він слугує для захисту інтересів вкладників і кредиторів банку, для покриття можливих збитків від здійснення банківської діяльності. Може ставатися так, що власного капіталу не вистачає для покриття фактичних збитків банку або для компенсації втрат у повному обсязі вкладникам і кредиторам, проте це не означає, що власному банківському капіталу непритаманна захисна функція. Мова йде про здатність до захисту, яка залежить від величини і якості власного капіталу та активів банку [45].

Функція забезпечення оперативної діяльності. На початковому етапі своєї діяльності банк працює тільки з власним капіталом, поступово, у процесі розвитку, його питома вага зменшується. Незважаючи на це, значущість власного капіталу для банківської установи залишається досить суттєвою й надалі. За рахунок власного капіталу стає можливим функціонування банку, створюється його інфраструктура. Без достатнього обсягу власного капіталу унеможлиблюється подальше розширення банківської діяльності, розроблення і запровадження нових банківських технологій і продуктів тощо. Банк може як зменшувати, так і збільшувати величину власного капіталу через вплив на окремі його складові (статутний капітал, резерви, нерозподілений прибуток) за необхідністю. Під час формування і використання власного капіталу банку важливе значення має його здатність до відновлення через тезаврацію чистого прибутку [55].

Регулююча функція власного капіталу банку полягає в тому, що через

встановлення мінімальних вимог щодо окремих складових власного капіталу (мінімальна величина статутного капіталу, резервного фонду й інших резервів), й економічних нормативів капіталу (мінімальний розмір регулятивного капіталу, норматив адекватності регулятивного капіталу (платоспроможності), норматив співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів), істотної участі у капіталі тощо, органи банківського регулювання і нагляду впливають на діяльність банку. Функція регулювання проявляється і в тому, що частки статутного капіталу банку надають право їх власникам брати участь в управлінні банківською установою. Крім того, власний капітал є джерелом значної інформації для менеджерів щодо стану банку, що важливо для здійснення контролю і прийняття рішень (рис. 1.1).

Рис. 1.1 – Функціональне призначення капіталу банку

Щодо допоміжних функцій, то капітал банку виконує функцію покриття кредитного та ринкового ризиків, які охоплюють процентний ризик, валютний ризик, ризик пайових цінних паперів, ризик товарних контрактів.

Деякі автори (І. В. Пасічник та Я. О. Адамський) до названих функцій

власного капіталу відносять ще й додаткові – відтворювальну, ресурсно-потенційну та розпорядчо-розподільчу [46].

Відтворювальна функція пов'язана з природою капіталу і полягає в тому, що у процесі банківської діяльності утворюється прибуток, який стає невід'ємною складовою банківського капіталу, а за підсумками фінансового року його або розподіляють у вигляді доходу учасників, або використовують на поповнення основного капіталу банку (у вигляді статутного фонду при капіталізації доходів учасників чи у вигляді нерозподіленого прибутку минулих років), а також спрямовують на формування або збільшення спеціальних фондів і резервів.

Зміст ресурсно-потенційної функції полягає в тому, що капітал має здатність «притягувати» фінансові ресурси за рахунок залучених і позикових коштів. Обсяг регулятивного капіталу визначає ресурсний потенціал банку.

Суть розпорядчо-розподільчої функції полягає в тому, що частка статутного фонду як складова капіталу банку, яка належить його учасникам, визначає їх можливості в управлінні банком (розпорядча складова) і в одержанні прибутку пропорційно до частки у статутному капіталі при розподілі дивідендів (розподільча складова).

Банківський капітал, адекватний його активам, зменшує операційні проблеми, забезпечуючи вільний доступ до фінансових ринків. Значний капітал надає банку змогу отримувати позики з традиційних джерел за звичайними ставками.

Великий розмір власного капіталу забезпечує стабільну репутацію комерційного банку на фінансовому ринку, впевненість у ньому корпоративної клієнтури, вкладників і партнерів по бізнесу.

Також капітал стримує необґрунтоване зростання та зменшує ризик шляхом обмеження розміру нових активів, які банк може придбати через фінансування за допомогою позикових коштів. Ця функція тісно пов'язана з нормативом капіталу, що встановлюється регулятором до банківських активів [49].

Таким чином, узагальнення основних і додаткових функцій капіталу банку дає можливість перейти до його класифікації, тобто розподілу на окремі види на основі певних ознак. Слід зауважити, що питання класифікації банківського капіталу є дискусійними.

Основними ознаками класифікації банківського капіталу є: джерело утворення, місце мобілізації, можливість прогнозування, час користування, можливість управління, ціна формування, резидентність, форма власності, організаційно-правова форма залучення капіталу, натурально-речова форма, економічний зміст відображення у балансі. Крім того, деякі науковці пропонують застосування й інших класифікаційних ознак. Наприклад, К. О. Іваній пропонує поділ банківського капіталу за можливістю регулювання [21], а О. В. Лисенок – залежно від покриття притаманних банківській діяльності ризиків [35].

Як узагальнення викладеного в табл. 1.3 наведено класифікацію банківського капіталу із характеристикою його окремих видів і складових за основними ознаками.

Банківський капітал за організаційно-правовою формою залучення може бути акціонерним або пайовим. Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», банки в Україні створюються у формі публічного акціонерного товариства або кооперативного банку [48].

Цивільний кодекс України закріплює право власності українського народу, право приватної власності (суб'єктами цього права є фізичні і юридичні особи), право державної та комунальної власності.

За походження капіталу розрізняють вітчизняний та іноземний банківський капітал. Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», банком з іноземним капіталом є банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору становить не менше 10% [48].

Таблиця 1.3 – Класифікація банківського капіталу

Ознаки класифікації	Види банківського капіталу
Організаційно-правова форма діяльності банку	Акціонерний капітал
	Пайовий капітал

Форма інвестування	Капітал у грошовій формі
	Капітал у матеріально-речовій формі
	Капітал у формі фінансових активів
Форма власності	Приватний капітал
	Капітал комунальної форми власності
	Державний капітал
Резидентність	Національний капітал
	Іноземний капітал
Характер використання власниками	Капітал, який нагромаджується
	Капітал, що споживається
Характер використання у банківській діяльності	Робочий капітал
	Неробочий капітал
Порядок і джерела формування банківського капіталу	Статутний капітал
	Резервний капітал та інші спеціальні фонди і резерви
	Нерозподілений прибуток
	Субординований капітал
Спосіб розрахунку величини капіталу	Балансовий капітал
	Капітал за ринковою оцінкою
	Регулятивний капітал

Відповідно до місця мобілізації розрізняють банківський капітал, мобілізований самим банком і придбаний в інших банках. Переважна частка банківського капіталу мобілізується самим банком. Для задоволення додаткових потреб у грошових коштах, підтримання поточної та короткострокової ліквідності банки використовують досить часто кошти, мобілізовані іншими банками, через міжбанківське кредитування.

За терміном використання (терміном знаходження у розпорядженні банків) можна виокремити постійний банківський капітал і тимчасовий банківський капітал із стабільною та нестабільною частиною. Постійний банківський капітал – це власний капітал банку, який знаходиться у розпорядженні банку протягом усього строку його функціонування.

Тимчасовим банківським капіталом банк розпоряджається деякий час. Стабільна частина тимчасового банківського капіталу представлена строковими депозитами, кредитами від інших банків, коштами, отриманими від випуску та розміщення цінних паперів власного боргу й ін. До нестабільного банківського капіталу слід віднести депозити до запитання,

поточні рахунки, кошти у розрахунках.

У балансі банківський капітал відображається за такими основними статтями: власний капітал і зобов'язання. Власний капітал визначається як частина в активах банку після вирахування його зобов'язань. Статті в структурній частині «власний капітал» показують джерела формування власного капіталу і розташовані у порядку сталості [18]. Власний банківський капітал складається зі статутного капіталу, резервів та інших фондів банку, нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) минулих років і прибутку (збитку) за звітний період. Слід зауважити, що «власний капітал» і «регулятивний капітал» поняття нетотожні.

Зобов'язання банку – це заборгованість банку, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів банку, що втілюють в собі економічні вигоди [27].

За матеріально-речовою формою розрізняють банківський капітал у грошовій формі, банківський капітал у формі фінансових активів, банківський капітал у матеріальній формі та банківський капітал у нематеріальній формі.

Залежно від способу розрахунку величини капіталу виокремлюють балансовий капітал, капітал за ринковою оцінкою та регулятивний капітал. Балансовий банківський капітал визначається за тією вартістю, за якою він приймається до бухгалтерського обліку. Величина регулятивного капіталу визначається відповідно до вимог регулятора шляхом коригування власного капіталу. Порядок розрахунку величини регулятивного капіталу визначається Методикою розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні [50]. Ринкова оцінка банківського капіталу, порівняно із балансовою, здатна більш точно відбивати реальний обсяг капіталу банку.

1.2 Методичні підходи до визначення достатності капіталу банку

В сучасних умовах економічного розвитку України, що характеризуються зниженням капіталізації вітчизняної банківської системи, набуває особливого значення проблема забезпечення достатності капіталу

банків. Тому аналіз сучасних підходів до визначення достатності банківського капіталу, проблем і можливостей банків України щодо управління їх капіталом з метою забезпечення його достатнього рівня є актуальним завданням.

Розвиток української економіки та сучасний характер міжнародних фінансових відносин України з іншими країнами залежить від багатьох чинників і, зокрема, від чинника достатності банківського капіталу. Безперервний процес фінансової глобалізації та лібералізація режиму міжнародного руху капіталу, зростання конкуренції в банківській сфері та розвиток банківських інновацій привели до прискорення процесів капіталізації в банківській сфері. Досягнення необхідного рівня достатності капіталу банків стало визначальним завданням як у світовій економіці, так і в банківській системі України.

Зростання та зміцнення капіталів банків України сприятиме посиленню довіри до банківської системи з боку вкладників та кредиторів. Формування необхідного капіталу дасть змогу банківським установам здійснювати широкомасштабне кредитування та інвестування галузей національної економіки. Водночас розмір банківського капіталу та створення відповідних резервів є важливим для підтримки ліквідності, стабільності та прибутковості банківської системи [19].

Банківський капітал відіграє визначальну роль у процесі створення та функціонування банку, гарантує його фінансову стійкість, виступаючи джерелом зменшення наслідків різних ризиків, які має банк від операційної діяльності [16].

Основний принцип достатності (адекватності) капіталу відображає ступінь відповідності обсягу власного капіталу розміру активів банку, з урахуванням ступеня їх ризику [56].

Слід чітко визначити фактори, що можуть впливати на розмір капіталу банку та на його достатність. Ці чинники можна розділити на дві групи: зовнішні та внутрішні.

До внутрішніх факторів можна віднести:

- розмір активних операцій: орієнтуючись на певне коло клієнтів, банки повинні забезпечити власний капітал у такому обсязі, щоб мати змогу задовольнити потреби своїх постійних клієнтів у позикових коштах без порушення встановлених нормативів;

- специфіку клієнтів банку: переважання серед банківських клієнтів великих підприємств вимагає від банку більшого розміру капіталу при тому самому обсязі активних операцій порівняно з тим банком, який орієнтується на дрібних клієнтів, оскільки у першого банку будуть більші ризики на одного позичальника;

- характер та рівень ризику активних операцій – орієнтація банку на здійснення операцій, пов'язаних зі значним ризиком, із використанням новітніх технологій вимагає від банку більшого розміру власних коштів, і, навпаки, переважання в кредитному портфелі банку позик із мінімальним ризиком уможливорює відносне зменшення обсягу капіталу банку [5].

Внутрішні фактори неможливо проаналізувати за всією банківською системою, оскільки вони залежать від особливостей діяльності кожного окремого банку, а саме від напрямку діяльності, мети кредитної та депозитної політики банку, якості фінансового та організаційного менеджменту, маркетингу банку.

До зовнішніх факторів можна віднести:

- рівень інфляції, який показує, як змінилися ціни в економіці, та вимірюється за допомогою індексів цін (індексу споживчих цін, дефлятора ВВП тощо) як різниця між значенням цього індексу за певний період (у відсотках) та 100%;

- рівень ВВП, що показує рівень розвитку вітчизняної економічної системи;

- зовнішній борг, що характеризує боргові зобов'язання держави перед нерезидентами щодо повернення позичених коштів (основна сума боргу) та відсотків за ними;

- рівень розвитку банківської системи України, що розраховується як відношення зальних активів до ВВП;
- рівень розвитку ринку цінних паперів в Україні, що розраховується як відношення ринкової капіталізації до ВВП;
- облікову ставку, що показує напрям грошово-кредитної політики НБУ [17].

Зовнішні фактори є некерованими, банк не в змозі управляти та прорахувати їх вплив. Проте він обов'язково має враховувати можливість їх впливу при формуванні капіталу.

Як слушно зазначає Х. П. Паньків, достатній обсяг банківського капіталу дає змогу розширювати активні операції і забезпечує відповідний рівень конкурентоспроможності як показника стійкості та дієздатності кожного банку зокрема і банківської системи загалом [45].

Проте Л. Л. Катранжи вказує на неоднозначність впливу високого рівня достатності капіталу банку на його фінансові результати. Так, стосовно впливу достатності капіталу на показники стійкості банку виникає двояка ситуація. З одного боку, значна частка власного капіталу в структурі капіталу банку дає можливість банку відчувати себе більш впевнено при здійсненні операцій та наданні послуг. Крім того, у банку є так званий «резервний запас ресурсів», які він може залучити і використовувати (у вигляді позикових коштів), однак при цьому банк не буде мати високої рентабельності, а відповідно і великих прибутків. З іншого боку, при збільшенні фінансового левериджу, банк отримує більше прибутку (при рівних умовах діяльності), однак менш впевнено відчуває себе при настанні певних непередбачуваних обставин [22].

Щодо з'ясування економічної сутності означеної категорії, то О. В. Лисенок вважає чітким та логічним таке визначення достатності капіталу банку: власний капітал банку є достатнім, якщо забезпечує надійність, фінансову стійкість банку та дає можливість поглинути ризики і зберегти платоспроможність у складній ситуації. Банк, що вкладає кошти в більш ризикові активи, повинен мати більший розмір власного капіталу, щоб у разі

потреби поглинути відповідні ризики [35].

Заслуговує на увагу підхід К. М. Суторміної, відповідно до якого розмежовано поняття достатності банківського капіталу та його адекватності за сутністю та функціональним призначенням. Так, достатність капіталу банку було визначено як відповідність обсягів регулятивного капіталу наявному обсягу зважених за ризиком активів. Адекватність банківського капіталу запропоновано вважати більш широким поняттям, ніж достатність, та характеристикою кількісної, структурно-компонентної, функціональної, строкової відповідності капіталу банку стратегічним та тактичним завданням забезпечення його платоспроможності, фінансової стійкості, надійності, безпеки, ефективності, ділової репутації та ринкової активності [57].

Отже, оскільки достатність банківського капіталу визначається співвідношенням регулятивного й основного капіталу банку до його активів, зважених за ступенем ризику, доцільно при вирішенні проблем достатньої капіталізації робити акцент не лише на управління капіталом, але й на забезпечення оптимальної структури та високої якості банківських активів, що матиме позитивним наслідком і підвищення фінансової надійності та економічної безпеки, й захист власників банку, його клієнтів і контрагентів, а також сприятиме створенню позитивного іміджу та підвищенню рівня конкурентоспроможності.

На думку Н. М. Левченко та К. С. Животок виключно важлива роль у капіталізації банківських установ належить моніторингу рівня достатності капіталу. Під моніторингом рівня достатності капіталу слід розуміти комплекс наукових, технічних, технологічних, організаційних та інших засобів, які забезпечують систематичний контроль (стеження) за станом та тенденціями розвитку банківських установ, зокрема, та банківської системи в цілому. Головною метою моніторингу стійкості банківської системи є попередження кризових явищ [34].

Для забезпечення ліквідності балансу банку та його фінансової надійності НБУ запровадив нормативи капіталу:

- мінімальний розмір регулятивного капіталу Н1;
- достатність (адекватність) регулятивного капіталу Н2;
- достатність основного капіталу Н3.

Мінімальний розмір регулятивного капіталу (Н1) має становити 500 млн грн. Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку, що отримав банківську ліцензію до 11 липня 2014 р., має становити:

- 120 млн грн – до 17 червня 2016 р.;
- 200 млн грн – з 11 липня 2017 р.;
- 300 млн грн – з 1 січня 2021 р.;
- 400 млн грн – з 11 липня 2022 р.;
- 500 млн грн – з 11 липня 2024 р.

Адекватність регулятивного капіталу (норматив платоспроможності) відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що випливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Чим вище значення показника адекватності регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, яку беруть на себе власники банку, і навпаки, чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, яку беруть на себе кредитори / вкладники банку.

Норматив адекватності регулятивного капіталу встановлюють для запобігання надмірному перекладанню банком кредитного ризику та ризику неповернення банківських активів на кредиторів / вкладників банку.

Значення показника адекватності регулятивного капіталу визначають як співвідношення регулятивного капіталу банку до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику та зменшених на суму створених відповідних резервів за активними операціями та на суму забезпечення кредиту (вкладень у боргові цінні папери) безумовним зобов'язанням або грошовим покриттям у вигляді застави майнових прав [36].

Під час розрахунку показника адекватності регулятивного капіталу до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику, додають сукупну суму відкритої валютної позиції банку за

всіма іноземними валютами та банківськими металами.

Валютна позиція – співвідношення вимог та зобов'язань банку в кожній іноземній валюті та в кожному банківському металі (при їх рівності позиція вважається закритою, при нерівності – відкритою) [8].

Для розрахунку адекватності регулятивного капіталу банку його активи поділяють на шість груп за ступенем ризику та підсумовують з урахуванням відповідних коефіцієнтів зваження.

Нормативне значення Н2 для діючих банків має бути не меншим, ніж 10%. Для банків, які розпочинають операційну діяльність, цей норматив має становити: впродовж перших 12 місяців діяльності – не менше, ніж 15%, упродовж наступних 12 місяців – не менше, ніж 12%, надалі – не менше, ніж 10%.

Отже, платоспроможність банку – це здатність розраховуватися за своїми зобов'язаннями за рахунок власного капіталу.

Норматив достатності основного капіталу (Н3) визначається як співвідношення основного капіталу до суми активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику.

Значення нормативу Н3 має бути не менше, ніж 7% (набирає чинності з 1 січня 2019 р.) [49].

Банк формує буфери капіталу, а саме: буфер запасу (консервації) капіталу, контрциклічний буфер.

Банк формує буфери капіталу понад нормативне значення нормативу достатності основного капіталу (Н3).

Буфер запасу (консервації) капіталу розраховується від загального обсягу ризику. Банк формує буфер запасу (консервації) капіталу починаючи:

- з 1 січня 2020 р. – у розмірі 0,625%;
- з 1 січня 2021 р. – у розмірі 1,25%;
- з 1 січня 2022 р. – у розмірі 1,875%;
- з 1 січня 2023 р. – у розмірі 2,5%.

Контрциклічний буфер капіталу розраховується від загального обсягу

ризик у розмірі 0–2,5%. Розмір контрциклічного буфера капіталу встановлюється за рішенням Правління Національного банку України в разі значної кредитної активності банків із урахуванням ризиків, пов'язаних із надмірним зростанням кредитування. Зазначена інформація завчасно розміщується на сторінці Офіційного інтернет-представництва НБУ та має містити відомості, зокрема щодо розміру буфера, дати запровадження буфера в установленому розмірі (набирає чинності з 1 січня 2020 р.) [42].

За результатами проведеного дослідження О. М. Колодізев, В. О. Лесик і О. В. Коцюба зазначають, що порівнюючи Україну з розвиненими країнами світу, можна зробити висновок про значне відставання вітчизняної банківської системи від європейських країн за рівнем капіталізації банків [25].

У табл. 1.4 проаналізовано динаміку нормативів капіталу по банківській системі України. Так, за проаналізований період з січня 2015 р. по січень 2019 р. спостерігається суттєве зменшення загального розміру регулятивного капіталу в цілому по банківській системі України – на 62832,2 млн грн, що в процентному вираженні становить 33,25%.

Також за період з 2015 р. по 2016 р. знижувалося фактичне значення нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу, хоча банки в цілому дотримувалися нормативних значень, встановлених НБУ. З січня 2017 р. цей показник почав дещо зростати, проте таке позитивне зрушення, забезпечене шляхом «оздоровлення» вітчизняної банківської системи, було досягнуто досить «дорогою ціною» [14].

Таблиця 1.4 – Аналіз економічних нормативів капіталу по банківській системі України [42]

Нормативи капіталу		На 1 січня					На 1 листопада 2019 р.
		2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	
Н1	Регулятивний капітал, млн грн	188948,9	129816,9	109653,6	115817,6	126116,7	146820,8
Н2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10%), %	15,60	12,31	12,69	16,10	16,18	18,59

Так, варто лише звернути увагу на вже зазначену тенденцію стрімкого скорочення загальної величини регулятивного капіталу банків України, не говорячи про інші негативні тенденції, що характеризують сучасний стан вітчизняної банківської системи [23].

Більш наочно зміни показників достатності банківського капіталу репрезентує рис. 1.2.

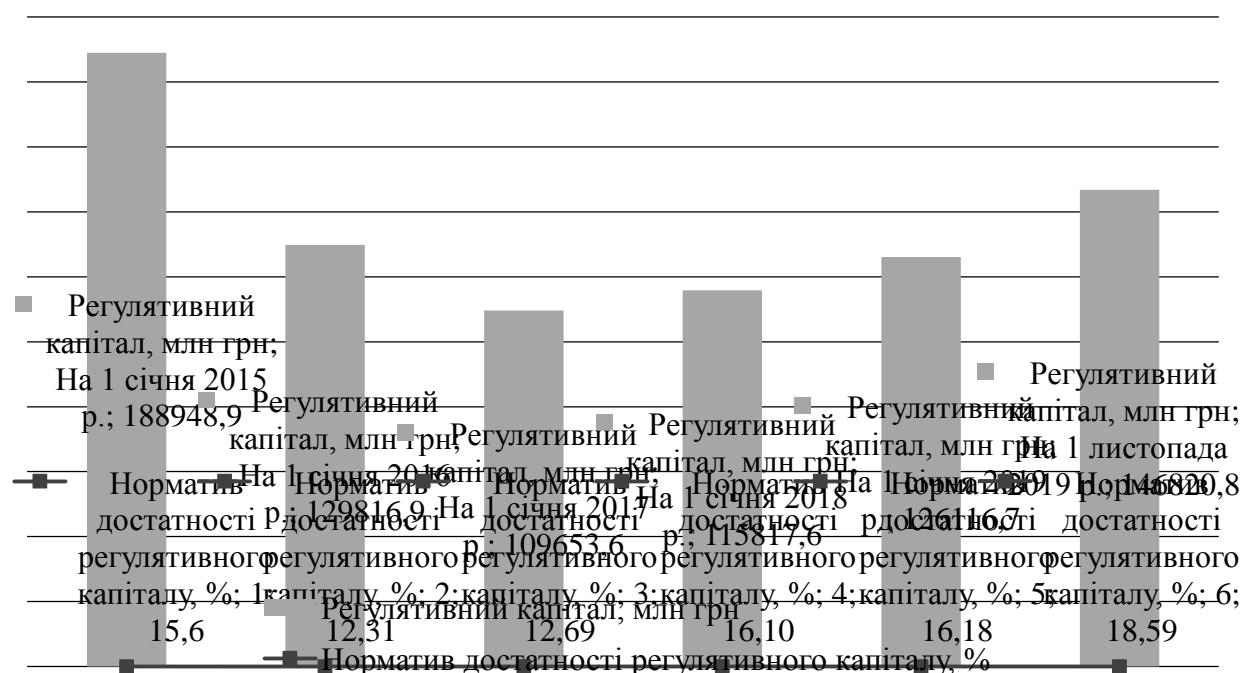

Рис. 1.2 – Динаміка регулятивного капіталу (ліва шкала) та нормативу достатності регулятивного капіталу (права шкала) по банківській системі України [1]

В табл. 1.4 і на рис. 1.2 не були наведені норматив (коефіцієнт) співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів і норматив (коефіцієнт) співвідношення регулятивного капіталу до зобов'язань, що певний час діяли як обов'язкові для банків України. В цьому контексті цілком слушним є зауваження Є. М. Андрущак, Б. К. Мельника й О. І. Щуревич про те, що акцент має зміститися у бік якісних індикаторів, коли визначальним показником має бути достатність капіталу банку для покриття його ризиків [2].

Слід зазначити, що в 2010–2011 рр. було прийнято угоду Базель III.

Однією з ключових відмінностей Базель III порівняно з Базель II є перехід від рекомендацій до вимог, за невиконання яких передбачена відповідальність. Банки, які не зможуть привести свою діяльність у відповідність до зазначених вимог, будуть змушені знизити розміри бонусних виплат і скоротити виплати дивідендів. Основними нововведеннями «Базель III» є такі.

Мінімальні вимоги до капіталу першого рівня підвищені. Так, його частка повинна бути збільшена з 4% до 6% [3].

Підвищені також мінімальні вимоги до величини акціонерного капіталу. Якщо раніше вони становили 2% від суми зважених за ризиком активів (RWA) до відрахування податків, то теперішнє значення становить 4,5% після відрахування податків. Мінімальна частка власного капіталу повинна бути збільшена з 2% до 4,5%.

Передбачено введення захисного «буфера консервації капіталу», що є додатковим резервом в обсязі 2,5% капіталу першого рівня. Таким чином, сумарні вимоги до капіталу першого рівня складуть 7%. Мета такого резервування полягає в забезпеченні гарантій того, що банки будуть підтримувати резерв капіталу, який може бути використаний для амортизації збитків у періоди фінансового й економічного стресу [54].

Крім спостереження за виконанням вимог Базель III, національним регуляторам надається роль контролерів обсягів кредитування в національних економіках. Інструментом для виконання даної функції є «контрциклічний буфер». Призначення його обсягу (від 0% до 2,5% власного капіталу банку) повинне перешкоджати надмірному зростанню кредитування в національних економіках.

Також Базель III передбачено контроль співвідношення власного й позикового капіталу з метою визначення безризикового значення. В якості безризикового приймається 3% бар'єр капіталу першого рівня. Даний показник уже впроваджується з 2013 по 2017 рр. [44].

Таким чином, на сьогодні існують нерозв'язані проблеми щодо підвищення достатності капіталу банків України. Це потребує вдосконалення

інструментів регулювання достатності банківського капіталу з боку НБУ та розвитку механізму управління капіталом на рівні окремих банків із урахуванням передової зарубіжної практики та рекомендацій Базель III.

1.3 Формування механізму управління банківським капіталом

Банківський капітал як основа діяльності банку є об'єктом управління. Виступаючи посередником між суб'єктами господарювання з профіцитом фінансових ресурсів і суб'єктами з дефіцитом таких коштів, банк самостійно встановлює політику залучення банківських ресурсів, визначаючи при цьому пріоритетні джерела і механізми їхнього залучення для поповнення ресурсів.

При цьому банк має підтримувати визначене співвідношення між власними та залученими коштами. Надмірна кількість залучених фінансових ресурсів підсилює ризик неплатоспроможності банку, а також можливість контролю іншими банками та кредиторами, що може дати останнім змогу впливати як на поточну діяльність банку, так і на проведення ним кредитної політики в цілому.

Переважне формування банківських ресурсів за рахунок власного капіталу – також не краща політика для банку. Це пов'язано насамперед із можливістю втрати визначеною групою акціонерів контролю над банком, зниженням рівня дивідендів і ринкової вартості акцій. У результаті спостерігається незбалансованість у структурі капіталу (значна питома вага власного капіталу або залучених коштів), що може призвести до погіршення показників, які характеризують діяльність банку, до зниження його іміджу на ринку грошових ресурсів. Отже, основна проблема банку – обрати таку структуру банківського капіталу, яка при найменших витратах на формування банківських ресурсів буде сприяти підтримці стабільного рівня дивідендів і доходів, а також закріпленню репутації банку на рівні, достатньому для залучення ним необхідних банківських ресурсів на вигідних умовах [28].

Щодо сутності управлінської діяльності в цілому, то управління носить усвідомлений характер і має цілі, на досягнення яких воно спрямоване. Управління – це сукупність дій визначених осіб й органів (зокрема, пов'язаних із рішеннями) щодо інших осіб, які спираються на відповідні засоби, а також їхнє формування та забезпечення для досягнення цілей і дотримання умов під час прийняття на себе відповідальності [33].

Розрізняють внутрішнє та зовнішнє управління. Під внутрішнім управлінням слід розуміти управління, при якому керуючий вплив формується всередині керованої системи, під зовнішнім – таке управління, при якому керуючий вплив надходить у керовану систему ззовні. Різновидом внутрішнього управління, що відіграє головну роль у керуванні, є самоврядування, при якому внутрішнє управління переважає над зовнішнім.

У механізмі управління завжди присутні дві складові: суб'єкт, що керує, і об'єкт, яким керують. Суб'єкт – активна частина всієї системи управління, що розробляє і здійснює керуючий вплив, який надходить до пасивної, керованої частини системи, тобто до об'єкта управління [58].

Отже, управління – це цілеспрямований, заснований на об'єктивних законах управління процес впливу суб'єкта управління (керуючої частини системи) на об'єкт управління (керовану частину системи) шляхом одержання інформації про його стан, ухвалення відповідного рішення та доведення до об'єкта управління інформації, що впливає на нього, з використанням визначених прийомів, способів і методів управління [12].

Слід зазначити, що на процес управління капіталом банку впливають зовнішні й внутрішні фактори, і від їхнього стану залежить результат діяльності керованого об'єкта. При цьому внутрішні фактори є першорядними, і від них залежить постановка стратегічної мети управління капіталом, а також загальний стан банківської установи [15].

Узагальнюючи, зазначимо, що учасниками механізму управління капіталом банку на макрорівні є НБУ, на мікрорівні – акціонери банку та його менеджмент як суб'єкти управління.

Зміст діяльності НБУ розкривається через систему його функцій, основних напрямів функціонування. Так, діяльність НБУ спрямована на створення таких грошово-кредитних механізмів, які спроможні забезпечити стабільність національної грошової одиниці з метою цінової стабільності, платоспроможності, стримування інфляції, що створює передумови для економічного зростання в країні [60].

В процесі аналізу механізму управління капіталом банку слід зазначити, що в ньому важливе місце належить організаційній структурі, особливості якої сприяють забезпеченню ефективності основної діяльності, якісній та послідовній методологічній роботі забезпечення адекватності капіталу банку (рис. 1.3).

Поточні функції з управління капіталом банку, а також відповідними фінансовими ризиками розподілені поміж наглядовою радою, правлінням, комітетом з управління активами і пасивами та іншими органами управління (наприклад, департаментом з ризиків, казначейством банку тощо) згідно з їхніми функціональними обов'язками та повноваженнями.

Наглядова рада банку – це вищий орган управління, яким здійснюється контроль за банківською діяльністю задля збереження залучених у внески грошових коштів, забезпечення їх повернення вкладникам, а також інші важливі функції.

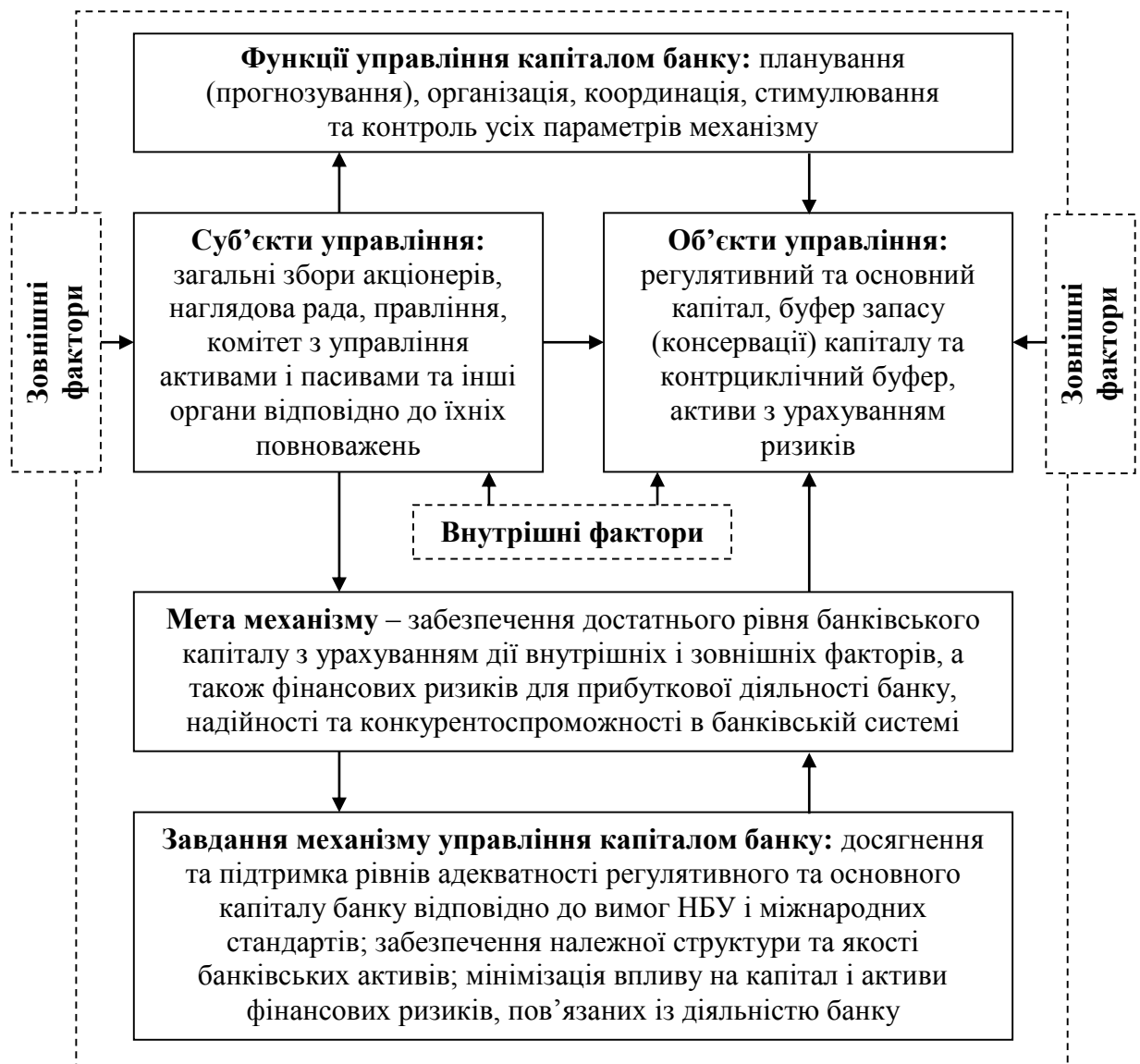

Рис. 1.3 – Побудова механізму управління банківським капіталом

В поточній діяльності наглядова рада керується Законом України «Про банки і банківську діяльність» [48], іншими актами законодавства України. Наглядова рада не має права втручатися у оперативну діяльність банку.

Компетенція наглядової ради полягає у прийнятті необхідних рішень із таких питань: з'ясування базових напрямів діяльності банку і затвердження відповідних звітів про їх виконання; затвердження річних результатів діяльності банку, затвердження звітів і висновків ревізійної комісії та зовнішнього аудиту; розподіл отриманого прибутку. Наглядовою радою банку одночасно: призначається та звільняється голова і члени правління банку;

контролюється діяльність правління банку; визначається зовнішній аудитор; встановлюється порядок здійснення ревізій і контролю за фінансово-господарською діяльністю банку; приймається рішення щодо покриття отриманих збитків; затверджуються умови оплати праці та матеріального стимулювання членів правління банку.

Правління банку є виконавчим органом банку, яким здійснюється управління поточною діяльністю останнього, на правління банку покладено відповідальність за ефективність роботи банківської установи.

Комітетом з управління активами і пасивами визначається політика у сфері управління активами та пасивами, обсягами, структурою активів і пасивів в розрізі статей і портфелів активів та пасивів. Також комітет з управління активами і пасивами відповідає за управління структурою активів і зобов'язань банку та контроль над ними. Комітет здійснює моніторинг дотримання внутрішніх лімітів, включаючи аналіз звітності щодо ризиків ліквідності, процентного та валютного ризиків, визначення методології у сфері розрахунку й управління ризиками, встановлення лімітів та нормативів, що спрямовані на оптимізацію рівня ризику та прибутковості операцій банку.

Крім цього, важливою функцією комітету з управління активами і пасивами є прийняття управлінських дій, що спрямовані на реалізацію затвердженої політики із управління активами, пасивами і ризиками банку. В сфері управління ліквідністю цим комітетом кожного місяця аналізуються джерела фінансування із врахуванням змін процентних ставок за попередній місяць та приймаються необхідні рішення із управління активами і пасивами банку. Одночасно комітет управляє ризиком зміни процентної ставки і ринковими ризиками за допомогою співставлення позиції за процентними ставками, що надає можливість проведення операцій із позитивною процентною маржею. Ним здійснюється моніторинг поточного фінансового стану, оцінювання чутливості банку до зміни процентних ставок та їх впливу на доходність останнього. Система контролю процентного ризику реалізується комітетом за допомогою перевірки управлінської звітності та

рекомендацій відповідального відділу, що стосується тактики і стратегії банку із управління процентним ризиком. Остаточні рішення, що стосуються запровадження системи управління процентним ризиком, належать до компетенції комітету та правління банку [47].

Отже, вищезазначені учасники механізму управління капіталом банку здійснюють прямий та опосередкований вплив на об'єкти управління: регулятивний та основний капітал, буфер запасу (консервації) капіталу та контрциклічний буфер, активи з урахуванням ризиків.

До того ж, діючи на макрорівні, НБУ здійснює опосередкований вплив на механізм управління капіталом банку шляхом відповідного нормативного регулювання, здійснення контролю тощо. В свою чергу, функціонуючи на мікрорівні окремого банку, акціонери та менеджмент останнього здійснюють прямий вплив на систему управління достатністю капіталу банку шляхом безпосереднього управління капіталом.

Основними рисами сучасного механізму управління капіталом банку є такі:

- посилення впливу зовнішніх факторів на управління капіталом банку в зв'язку з ускладненням усієї системи соціально-економічних відносин у банківській системі (економічних, політичних і соціальних), що формують середовище управління. Доцільна, розумна інтеграція «твердого» і «м'якого» типів управління в єдиний, адекватний умовам середовища механізм управління;
- розгляд банку як цілісної системи, що дає можливість досліджувати організацію в єдності її складових, нерозривно зв'язаних із зовнішнім середовищем. Банк як система не самозабезпечується, а залежить у своїй діяльності від інформації та ресурсів, що надходять ззовні;
- використання в управлінні ситуаційного підходу, згідно з яким уся організація всередині банку є реакцією на різні впливи ззовні. Найголовніше – це процеси, тобто набір обставин, що впливають на роботу банку у цей період;
- визнання необхідності розробки і реалізації системи стратегічного

управління банківською установою. Суть системи стратегічного управління полягає в тому, що в банку, з одного боку, повинне існувати чітко виділене й організоване стратегічне планування. З іншого боку, структура управління достатністю капіталу банку, системи і механізми її окремих напрямів повинні бути побудовані таким чином, щоб забезпечити розробку і гнучку реалізацію довгострокової стратегії конкуренції в сучасних умовах функціонування банку [34].

Таким чином, управління капіталом банку є складною і багатогранною проблемою, що не має однозначної відповіді й потребує щоденного аналізу стану не тільки банківських ресурсів, але й перспектив розвитку економіки країни в цілому.

На думку К. О. Іваній метою управління капіталом банку є залучення і підтримка достатнього обсягу капіталу для розширення діяльності та створення захисту від ризиків. На підставі поставленої мети задачами механізму управління капіталом банку в сучасних умовах є:

- формування нормативно-правової бази управління капіталом банку.

Ліцензія на здійснення банківських операцій видається НБУ тільки за умови достатності його капіталу. Ліцензії на окремі види банківських операцій (залучення депозитних засобів від фізичних осіб, обслуговування бюджетних рахунків, операції по випуску й обігу цінних паперів та ін.) надає НБУ на підставі розміру власного капіталу кожного банку. Чим більше власний капітал банку, тим більший обсяг операцій він може здійснювати. Тобто при постійній маржі збільшуються можливості одержання прибутку. В сучасних умовах маржа має тенденцію до зниження. Маржа – величина, що виражає різницю між двома визначеними показниками, тому для забезпечення достатнього прибутку, крім всього іншого, необхідний достатній рівень власного капіталу. Забезпечувати стабільність, застрахувати себе і клієнтів від можливих втрат можуть банки з великим розміром капіталу, тому що проводять менш ризиковані операції з меншою маржею, але з великим обсягом прибутку. Банки з невеликим капіталом схильні проводити більш ризиковані

операції з метою збільшення маржі. Таким чином, банки з великим капіталом більш стабільні та надійні;

– організація управління капіталом банку. Це завдання управління капіталом банку передбачає: визначення підрозділів банку, що беруть участь у процесі управління капіталом; планування складу та структури капіталу банку; застосування способів оцінки якості капіталу банківської установи; визначення методів регулювання капіталу банку;

– розвиток економічної, фінансово-кредитної та ресурсної підтримки управління капіталом банку. Це завдання управління капіталом банківської установи передбачає пошук прямих вітчизняних та іноземних інвестицій під свій бізнес-план або інший інвестиційний проект шляхом випуску акцій. Також є необхідною діюча фінансова підтримка в управлінні капіталом банку з боку НБУ [21].

На нашу думку, метою механізму управління капіталом банку є забезпечення достатнього рівня банківського капіталу з урахуванням дії внутрішніх і зовнішніх факторів, а також мінімізації фінансових ризиків для прибуткової діяльності банку, надійності та конкурентоспроможності в банківській системі.

Виходячи з цієї мети, завданнями механізму управління капіталом банку є такі:

- 1) досягнення та підтримка рівнів адекватності регулятивного та основного капіталу банку відповідно до вимог НБУ і міжнародних стандартів;
- 2) забезпечення належної структури та якості банківських активів;
- 3) мінімізація впливу на капітал та активи фінансових ризиків, пов'язаних із діяльністю банку.

До основних функцій механізму управління капіталом банку належать такі:

- прогнозування як спосіб наукового передбачення майбутнього стану, складу, структури й адекватності банківського капіталу на основі ретроспективного аналізу та врахування якісних і кількісних характеристик

розвитку банку перспективі;

- планування – розробка моделі управління капіталом банку з високим ступенем відповідності об'єкта управління й об'єктивних закономірностей його розвитку, що охоплюють усе різноманіття методів, форм і засобів управління. Планування – процес побудови алгоритму майбутніх дій, що веде до реалізації поставленої мети й утримує передбачувані результати його виконання. При цьому планування завжди спрямоване на прийняття та реалізацію управлінських рішень;

- організація як процес формування структури системи управління достатністю капіталу банку, а також розподілу завдань, повноважень і відповідальності між суб'єктами управління для досягнення мети;

- координація – процес, спрямований на забезпечення пропорційного, гармонійного розвитку різних сторін об'єкту управління;

- стимулювання чи мотивація передбачають удосконалення наукового підходу до формування політики управління капіталом банківської установи, а також створення необхідних правових умов, що захищають банк від корупції. Функція стимулювання забезпечує посилення фінансової підтримки з боку великих банків з метою стимулювання стабільної діяльності дрібних банківських установ;

- контроль – посилення контролю за факторами, що впливають на капітальну базу банку. Функція контролю в управлінні достатністю капіталу банку полягає у визначенні того, наскільки виконаний управлінський вплив, у перевірці дотримання нормативно-правових актів і в прийнятті виправлень при негативному результаті [52].

Крім зазначених функцій К. О. Іваній пропонує розглядати як основні ще такі: облік, який забезпечує збільшення системності й узгодженості різних форм обліку та звітності банківських установ, спрощення форм обліку та звітності відносно банківських ресурсів; аналіз – застосування системного аналізу для одержання цілісного уявлення про процеси управління капіталом банку з урахуванням факторів, що впливають на результати цього управління,

функція аналізу дає можливість виявляти тенденції і проблеми в управлінні капіталом банку [21].

Отже, формування механізму управління капіталом банку зумовлене діяльністю складної багатофункціональної системи, що інтегрована в загальний менеджмент банку. Управління об'єктами зазначеного механізму здійснюється відповідними суб'єктами, що справляють як прямий, так і опосередкований вплив на банківський капіталу. Зокрема, такими суб'єктами є НБУ, акціонери та фінансовий менеджмент банку. Управління капіталом банку має підпорядковуватися відповідній цілі та завданням.

Висновки до розділу 1

Капітал банку, синтезуючи статутний і додатковий капітал, резерви переоцінки, резервні й інші фонди, а також нерозподілений прибуток, є власним джерелом його фінансових ресурсів, які в сукупності використовуються в банківській діяльності як з метою забезпечення прибутковості, так і для захисту інтересів власників, клієнтів і контрагентів банку.

Банківський капітал відіграє визначальну роль у процесі створення та функціонування банку, гарантує його фінансову стійкість, виступаючи джерелом зменшення наслідків різних ризиків, які має банк від операційної діяльності. Це чітко простежується через функції, які виконує банківський капітал.

Оскільки достатність банківського капіталу визначається співвідношенням регулятивного й основного капіталу банку до його активів, зважених за ступенем ризику, доцільно при вирішенні проблем достатньої капіталізації робити акцент не лише на управління капіталом, але й на забезпечення оптимальної структури та високої якості банківських активів, що матиме позитивним наслідком і підвищення фінансової надійності та

економічної безпеки, й захист власників банку, його клієнтів і контрагентів, а також сприятиме створенню позитивного іміджу та підвищенню рівня конкурентоспроможності.

На сьогодні існують нерозв'язані проблеми щодо підвищення достатності капіталу банків України. Це потребує вдосконалення механізму регулювання банківського капіталу з боку НБУ та розвитку системи управління достатністю капіталу на рівні окремих банків з урахуванням передової зарубіжної практики та рекомендацій Базель III.

Метою механізму управління капіталом банку є забезпечення достатнього рівня банківського капіталу з урахуванням дії внутрішніх і зовнішніх факторів, а також мінімізації фінансових ризиків для прибуткової діяльності банку, надійності та конкурентоспроможності в банківській системі.

Виходячи з цієї мети, завданнями механізму управління капіталом банку є такі: досягнення та підтримка рівнів адекватності регулятивного та основного капіталу банку відповідно до вимог НБУ і міжнародних стандартів; забезпечення належної структури та якості банківських активів; мінімізація впливу на капітал та активи фінансових ризиків, пов'язаних із діяльністю банку.

2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ АТ «БАНК ФОРВАРД» І ОЦІНКА ЙОГО КАПІТАЛУ

2.1 Організаційно-економічна характеристика АТ «БАНК ФОРВАРД»

Акціонерне товариство «БАНК ФОРВАРД» в Україні було засноване 28 лютого 2006 р. під назвою ТОВ «АІС-банк», а в подальшому мало назву Публічне акціонерне товариство «Банк Русский Стандарт». 7 жовтня 2014 р., згідно з рішенням єдиного акціонера банк було перейменовано на Публічне акціонерне товариство «БАНК ФОРВАРД» і змінено місцезнаходження банку з адреси: 04107, м. Київ, вул. Половецька, 3/42 на адресу: 01032, м. Київ, вул. Саксаганського, 105 [1].

Банк здійснює свою діяльність на підставі: Загальної банківської ліцензії № 226, виданої Національним банком України 30 жовтня 2014 р. (термін дії необмежений); Генеральної ліцензії на здійснення валютних операцій № 226-4 від 1 грудня 2014 р. (термін дії необмежений) [42].

Основною господарською діяльністю банку є роздрібні та комерційні операції на території України. Головний офіс банку знаходиться в м. Київ. До структури банку входило 20 відділень, розташованих у великих містах України. В одному, що знаходиться на сході України, призупинена робота.

Акціонерне товариство «Банк Русский Стандарт» (нерезидент, Російська Федерація) є материнською компанією банку із 100% володінням акцій, що знаходяться в обігу.

АТ «БАНК ФОРВАРД» – комерційний банк, основний фокус діяльності якого протягом більше 12-ти років спрямований на обслуговування приватних клієнтів.

Банк особливу увагу приділяє сегментам споживчого кредитування, картковим продуктам і привабливим депозитним пропозиціям для населення України. При цьому акцент роботи банку зроблено на інноваційності

продуктів і послуг європейського рівня та впровадженні нового підходу щодо якості обслуговування.

Пріоритети діяльності АТ «БАНК ФОРВАРД» – це турбота про фінансове благополуччя клієнтів та високі міжнародні стандарти якості банківських продуктів і сервісів.

Банк виконує всі економічні нормативи, які встановлює НБУ відповідно до законодавства, а саме: станом на січень 2019 р. норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2) – 16,40%; норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) – 12,80%; норматив великих кредитних ризиків (Н8) – 22,92%; норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) – 0,01%; норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції (Л13-1) – 0,04%; норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції (Л13-2) – 0,36%.

На січень 2019 р. коефіцієнт миттєвої ліквідності (Н4) складає 180,73%, при нормативному значенні – не менше 30%. Показник миттєвої ліквідності показує здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів (грошових коштів у касі та на кореспондентських рахунках). Чим вищий даний показник, тим більш стійкий банк. Коефіцієнт короткострокової ліквідності (Н6) складає 92,97%, при нормативному значенні – не менше 60%; коефіцієнт поточної ліквідності (Н5) складає 82,95%, при нормі – не менше 40%.

Надійність банку та ефективність його діяльності підтверджені авторитетними рейтингами та дослідженнями. Так, Українське рейтингове агентство ІВІ-Rating підтвердило кредитний рейтинг банку на рівні uaBBB+, а також рейтинг депозитів на рівні 5 (відмінна надійність). Також АТ «БАНК ФОРВАРД» посів 3-є місце в номінації «Класичний депозит» та увійшов у ТОП-10 банків у номінації «Кредит готівкою» рейтингу «ТОП-50 банків України», представленого

«Financial club». Протягом 2018 року АТ «БАНК ФОРВАРД» неодноразово підтверджував надійність своїх вкладів, згідно з Рейтингом надійності (привабливості) банківських депозитів РА «Стандарт Рейтинг» [43].

Варто зазначити, що 29 грудня 2018 р. Національний банк України погодив припинення існування банківської групи у складі АТ «БАНК ФОРВАРД», ПрАТ «СК «ДОВІРА ТА ГАРАНТІЯ», ТОВ «УБКІ» у зв'язку зі зміною акціонерів ПрАТ «СК «ДОВІРА ТА ГАРАНТІЯ». Подальша діяльність АТ «БАНК ФОРВАРД» здійснюється поза межами будь-яких банківських груп. АТ «БАНК ФОРВАРД» є членом Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та Незалежної асоціації банків України, входить до групи банків з іноземним капіталом, згідно з класифікацією Національного Банку України [42].

Банк на підставі банківської ліцензії, отриманої від Національного банку України, має право здійснювати банківську діяльність шляхом надання таких банківських послуг:

- 1) залучення у вклади (депозити) коштів та банківських металів від необмеженого кола юридичних і фізичних осіб;
- 2) відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах, та рахунків умовного зберігання;
- 3) розміщення залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик. Банк має право здійснювати кредитні операції, а також має право на: а) здійснення операцій на ринку цінних паперів від свого імені; б) надання гарантій і поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі; в) придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, приймаючи на себе ризик виконання таких вимог та прийом платежів (факторинг); г) лізинг.

Банк має право надавати своїм клієнтам (крім банків) фінансові послуги, у тому числі шляхом укладання з юридичними особами (комерційними

агентами) агентських договорів, в порядку та на умовах, визначених чинним законодавством України. Фінансовими вважаються такі послуги:

1) випуск платіжних документів, платіжних карток, дорожніх чеків та/або їх обслуговування, кліринг, інші форми забезпечення розрахунків;

2) довірче управління фінансовими активами;

3) діяльність з обміну валют;

4) залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення;

5) фінансовий лізинг;

6) надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту;

7) надання гарантій та поручительств;

8) переказ коштів;

9) послуги у системі накопичувального пенсійного забезпечення;

10) професійна діяльність на ринку цінних паперів, що підлягає ліцензуванню;

11) факторинг;

12) інші операції, які відповідають критеріям, визначеним чинним законодавством України та які, відповідно до вимог чинного законодавства, має право здійснювати банк.

Діяльність, на здійснення якої необхідно отримати ліцензію, здійснюється банком за умови отримання такої ліцензії, яка видається в порядку, встановленому чинним законодавством України. Банк, крім фінансових послуг, має право здійснювати також діяльність щодо:

1) інвестицій;

2) емісії власних цінних паперів;

3) випуску, розповсюдження та проведення лотерей;

4) зберігання цінностей або надання в майновий найм (оренду)

індивідуального банківського сейфа;

5) інкасація коштів та перевезення валютних цінностей;

б) ведення реєстрів власників іменних цінних паперів (крім власних акцій);

7) надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських та інших фінансових послуг.

Крім того, в порядку та в межах визначених чинним законодавством України, за умови отримання відповідної ліцензії, АТ «БАНК ФОРВАРД» має право здійснювати діяльність на ринку цінних паперів, що регулюється нормативно-правовими актами Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, зокрема:

1) брокерська діяльність;

2) дилерська діяльність;

3) андеррайтинг;

4) діяльність з управління цінними паперами;

5) депозитарна діяльність депозитарної установи.

Банк здійснює діяльність, надає банківські та інші фінансові послуги в національній валюті, а за наявності відповідної ліцензії Національного банку України – в іноземній валюті [48].

Таблиця 2.1 – Аналіз забезпеченості персоналом і динаміки фонду заробітної плати банку

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р. до 2017 р.		2018 р. до 2016 р.	
				+/-	%	+/-	%
Середньооблікова чисельність штатних працівників, осіб	492	721	644	-77	-10,68	152	30,89
Середня чисельність позаштатних працівників та сумісників, осіб	234	338	309	-29	-8,58	75	32,05
Чисельність працівників, які працюють на умовах неповного робочого часу, осіб	29	72	51	-21	-29,17	22	75,86

Заробітна плата та премії, тис. грн	95625	134347	133498	-849	-0,63	37873	39,61
-------------------------------------	-------	--------	--------	------	-------	-------	-------

В табл. 2.1 узагальнені дані щодо плинності кадрів, забезпеченості банківської діяльності персоналом і змін загального фонду заробітної плати. Аналіз чисельності персоналу виявив досить суттєві коливання кількості працівників протягом періоду з 2016 р. по 2018 р. Так, у 2016 р. банк був достатньо забезпечений персоналом, отже мало залучав працівників на умовах неповного робочого часу. В 2017 р. відбулося різке збільшення персоналу, а вже в 2018 р. середньооблікова чисельність персоналу банку знову дещо знизилася. На таку ситуацію може частково впливати перехід до дистанційного обслуговування клієнтів банку. Середня чисельність позаштатних працівників і сумісників перевищила значення 2016 р., також зросла чисельність працівників, які працюють на умовах неповного робочого часу, що може свідчити про намагання банку оптимізувати фонд зарплати.

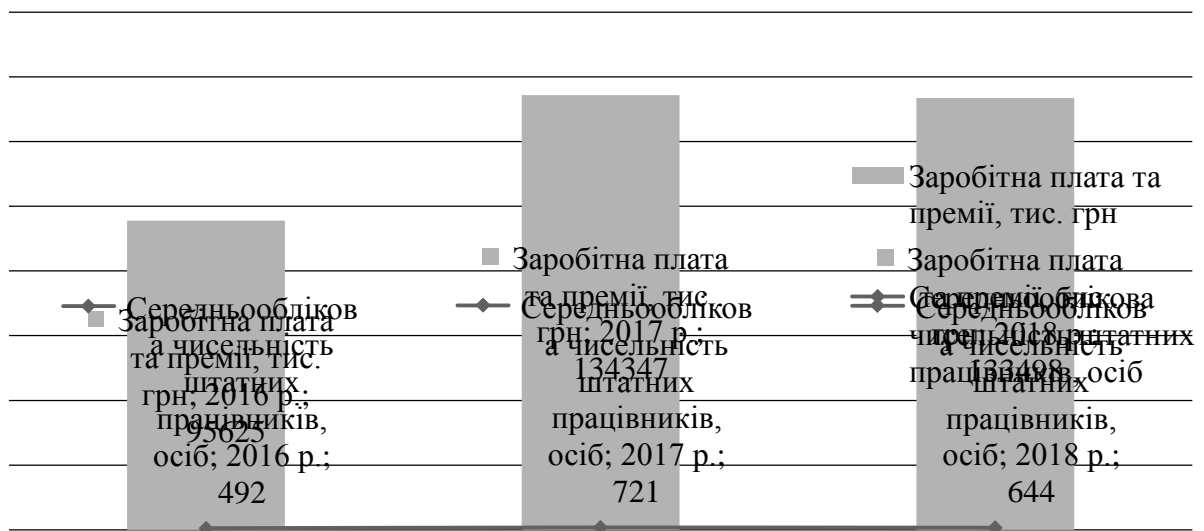

Рис. 2.1 – Динаміка фонду заробітної плати (ліва шкала) та забезпеченість персоналом АТ «БАНК ФОРВАРД» (права шкала)

До речі, за період з 2016 р. по 2018 р. спостерігалось зростання фонду заробітної плати, що є загальною тенденцією на тлі інфляції

національної грошової одиниці. Зазначені зміни наочно демонструє рис. 2.1.

Оскільки протягом усього проаналізованого періоду банк мав 20 відділень, кількість яких залишалася незмінною, є підстави констатувати, що в 2017 р. забезпеченість персоналом була кращою. Проте, зважаючи на тенденцію до розвитку дистанційних каналів роботи з клієнтами банку, в 2018 р. банк мав достатній склад персоналу для нормальної банківської діяльності.

Місія АТ «БАНК ФОРВАРД» передбачає здійснення прибуткової діяльності та сприяння зростанню споживчих можливостей громадян України і розвитку приватного бізнесу.

Стратегія банку спрямована на побудову довгострокових відносин із клієнтами на роздрібному ринку, а також створення та дистрибуцію зручних продуктів і послуг із забезпеченням максимального сервісу для клієнтів банку.

Управління АТ «БАНК ФОРВАРД» ґрунтується на принципах та правових засадах корпоративного менеджменту, спрямованого на забезпечення захисту інтересів акціонерів та встановлення ефективного контролю за діяльністю правління банку.

Банк самостійно, згідно з чинним законодавством України, визначає структуру управління, склад органів управління та контролю, їх компетенцію. Так, органами управління та контролю банку є:

- 1) загальні збори акціонерів;
- 2) наглядова рада;
- 3) правління банку;
- 4) служба внутрішнього аудиту.

Для цілей управління банк має чотири операційні сегменти, що базуються на продуктах та послугах.

По-перше, послуги фізичним особам – надання кредитів та інших послуг з кредитування, обслуговування депозитів та поточних рахунків фізичних осіб, овердрафтів, обслуговування кредитних карток та здійснення грошових переказів. По-друге, послуги юридичним особам – надання кредитів, обслуговування депозитів та поточних рахунків юридичних осіб та клієнтів-

установ. По-третє, послуги фінансовим установам – переважно залучення депозитів фінансових установ. По-четверте, інші нерозподілені види банківської діяльності – інші централізовані функції, що не виділені в окремий бізнес-сегмент.

АТ «БАНК ФОРВАРД» зареєстрований у Податковій службі США (U.S. Internal Revenue Service) в якості фінансового інституту, що бере участь в FATCA, і отримав глобальний ідентифікаційний номер посередника (Global Intermediary Identification Number).

У 2018 р. комісійний дохід АТ «БАНК ФОРВАРД» склав 60 млн грн, що на 17% більше 2017 р. Процентний дохід за 2018 р. – 434 млн грн. Продаж кредитів готівкою у 2018 р. – 442 млн грн, що у 2 рази більше, ніж за 2017 р. Продаж по кредитних картках у 2018 р. – 390 млн грн, що на 21% більше, ніж за 2017 р. Станом на 1 січня 2019 р. регулятивний капітал банку складає 250160 тис. грн, статутний капітал – 1152940 тис. грн, кошти фізичних осіб – 1414866 тис. грн, кредитний портфель – 1658581 тис. грн, що на 132 млн грн більше, ніж у 2017 р.

У 2018 р. банком реалізовано багато знакових проєктів. Серед них – перехід на новий центр обробки карткових операцій, що був здійснений у жовтні 2018 р. Завдяки співпраці з Українським процесінговим центром (UPC) банк має можливість оперативніше впроваджувати інноваційні технології та сервіси щодо оформлення та обслуговування платіжних карток.

Також у четвертому кварталі банк запропонував клієнтам мобільний додаток до Інтернет-банку Forward online. Головною метою було створення інтуїтивного інтерфейсу, простого та зручного у використанні клієнтами. Зокрема, реалізовані функції Touch ID та Face ID, що дозволяє здійснювати вхід у додаток одним дотиком пальця або поглядом. Важливо, що мобільний додаток можуть завантажувати власники гаджетів, що працюють як на платформі Android, так і на IOS. Протягом першого кварталу 2019 р. банк значно розширить функціонал

Forward online, а саме: буде запроваджено вхід за допомогою BankID, зроблено більш зручними управління картками, оформлення депозитів, здійснення Р2Р-переказів та оплати послуг, будуть реалізовані також бонусні програми, геолокаційні сервіси та багато іншого, що надасть можливість комфортно користуватися усіма послугами АТ «БАНК ФОРВАРД» у режимі 24/7 [43].

Слід підкреслити, що 29 грудня 2018 р. Національний банк України погодив припинення існування банківської групи у складі АТ «БАНК ФОРВАРД», ПрАТ «СК «ДОВІРА ТА ГАРАНТІЯ», ТОВ «УБКІ» у зв'язку зі зміною акціонерів ПрАТ «СК «ДОВІРА ТА ГАРАНТІЯ». Подальша діяльність АТ «БАНК ФОРВАРД» здійснюється поза межами будь-яких банківських груп. Ринком збуту послуг Банку є Україна. Основними клієнтами АТ «БАНК ФОРВАРД» є фізичні особи, резиденти та нерезиденти.

Аналіз доцільно розпочати з банківських активів. Інформаційною базою є фінансові звіти АТ «БАНК ФОРВАРД», зокрема про фінансовий стан, наведені в додатку А. Банківські активи – це, по суті, напрями розміщення та використання ресурсів банку. Банківські активи утворюються в результаті активних операцій банку, тобто розміщення власних і залучених коштів з метою одержання доходу, підтримки ліквідності і забезпечення функціонування банку. Під структурою активів розуміється співвідношення різних по якості статей активу балансу до валюти балансу. Активи банку можна групувати за критеріями: за призначенням, за термінами розміщення, за ступенем ліквідності, за суб'єктами, за рівнем ризику [9].

В табл. 2.2 проведено аналіз складу та структури активів банку в динаміці. Перш за все, слід зазначити, що АТ «БАНК ФОРВАРД» має як для банку, який функціонує в банківській системі України, дещо нестандартну структуру активів. Так, дуже високу питому вагу (зважаючи, що це фінансова установа) мають основні засоби, частка яких за проаналізований період навіть збільшилася. Банк майже не використовує цінних паперів, отже доцільно провести диверсифікацію його активів. Щоправда в 2018 р. активи банку були дещо диверсифіковані за рахунок інвестиційних цінних паперів, утримуваних

до погашення, яких у 2017 р. не було. Натомість банк відмовився від похідних фінансових активів.

Таблиця 2.2 – Аналіз складу та структури активів АТ «БАНК ФОРВАРД» за період з 2016 р. по 2018 р.

Показники	На 31 грудня 2016 р.		На 31 грудня 2017 р.		На 31 грудня 2018 р.		2018 р. до 2016 р., +/-	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Грошові кошти та їх еквіваленти	198549	10,24	363582	20,38	117110	6,78	-81439	-3,46
Похідні фінансові активи	8547	0,44	0	0,00	0	0,00	-8547	-0,44
Кредити клієнтам	1179669	60,86	929924	52,12	982585	56,87	-197084	-3,99
Інвестиційні цінні папери, утримувані до погашення	55036	2,84	0	0,00	120217	6,96	65181	4,12
Основні засоби	423600	21,85	406207	22,77	403604	23,36	-19996	1,51
Інвестиційна нерухомість	9988	0,52	9827	0,55	0	0,00	-9988	-0,52
Поточні податкові активи	14445	0,75	9427	0,53	9427	0,55	-5018	-0,20
Відстрочені податкові активи	25620	1,32	0	0,00	0	0,00	-25620	-1,32
Інші активи	22925	1,18	65194	3,65	94870	5,49	71945	4,31
Всього активи	1938379	100,00	1784161	100,00	1727813	100,00	-210566	×

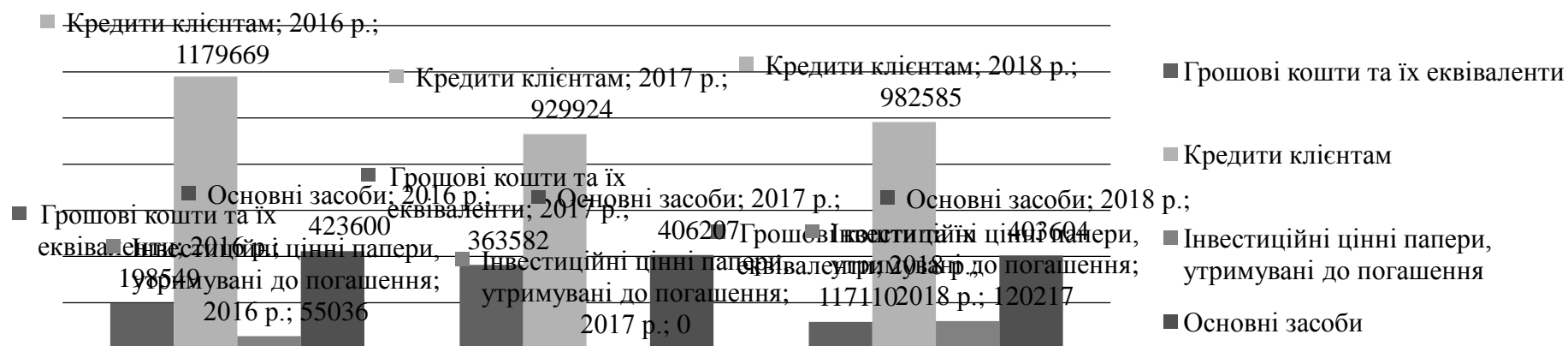

Рис. 2.2 – Динаміка основних складових активів АТ «БАНК ФОРВАРД», тис. грн

Валюта балансу АТ «БАНК ФОРВАРД» за проаналізований період поступово зменшувалася, в цілому – на 210566 тис. грн. Визначений в процесі аналізу склад активів банку, їхня структура не сприяють прибутковій роботі АТ «БАНК ФОРВАРД». Далі в табл. 2.3 проаналізовані зобов'язання банку в динаміці за 2016-2018 рр.

Під зобов'язаннями банку слід розуміти вимоги до активів банківської установи, що зобов'язують її сплатити фіксовану суму коштів у визначений час у майбутньому.

В бухгалтерському обліку до зобов'язань включають кошти на поточних рахунках клієнтів; кредиторську заборгованість, заборгованість за нарахованими процентами та відстрочену дебіторську заборгованість за доходами, але не включають доходи, прибуток та внутрішньобанківські розрахунки [3].

Таблиця 2.3 – Аналіз зобов'язань АТ «БАНК ФОРВАРД», тис. грн

Показники	Станом на 31 грудня			2018 р. до 2017 р.		2018 р. до 2016 р.	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	+/-	%	+/-	%
Кошти кредитних установ	473022	365603	2	-365601	-99,99	-473020	-99,99
Кошти клієнтів	1072348	1547139	1426707	-120432	-7,78	354359	33,05
Похідні фінансові зобов'язання	0	633	0	-633	-100,00	0	×
Інші зобов'язання	46369	52445	60461	8016	15,28	14092	30,39
Всього зобов'язання	1591739	1965820	1487170	-478650	-24,35	-104569	-6,57

Банківські зобов'язання поділяють на залучені та запозичені кошти. Залучені кошти є найбільшою частиною зобов'язань банку. Це основне джерело формування ресурсів банку, які спрямовуються на проведення активних операцій. До залучених коштів банку належать залишки коштів на поточних, бюджетних рахунках клієнтів, депозитні вклади фізичних та юридичних осіб, вклади до запитання, залишки на пластикових платіжних картах, кредиторська заборгованість тощо. В У банківській практиці залучені кошти називають депозитними

зобов'язаннями [33].

За проаналізований період кошти кредитних установ у зобов'язаннях АТ «БАНК ФОРВАРД» щороку зменшувалися, а їх загальне зниження становило 473020 тис. грн, тобто 99,99%. Натомість банк нарощував кошти клієнтів, які з 2016 р. по 2018 р. збільшилися на 354359 тис. грн або в процентному вираженні – на 33,05%. Інші зобов'язання банку також зросли, проте їхня питома вага є незначною.

Структурні зміни зобов'язань банку демонструє рис. 2.3, на якому чітко простежується переорієнтація АТ «БАНК ФОРВАРД» на депозитні зобов'язання.

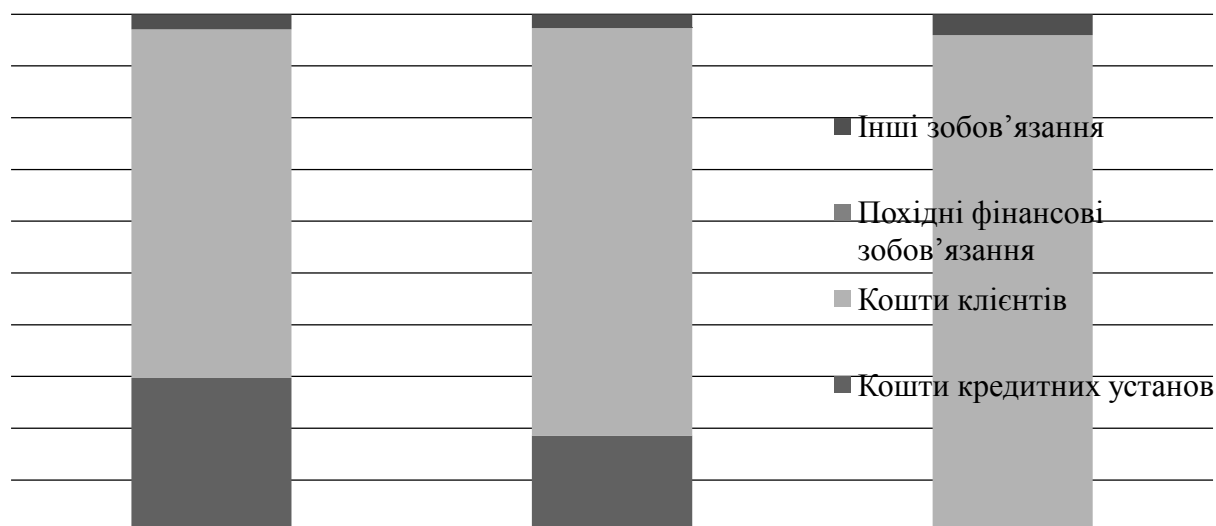

Рис. 2.3 – Зміни в структурі сукупних зобов'язань банку за період з 2016 р. по 2018 р., %

У цілому ж зобов'язання АТ «БАНК ФОРВАРД» зменшилися на 104569 тис. грн або на 6,57%. АТ «БАНК ФОРВАРД» є універсальним комерційним банком зі 100% іноземним капіталом і входить до єдиної банківської системи України. Основним напрямом розвитку банку є подальше формування сприйняття банка клієнтами як універсального роздрібного банка, який працює в сегменті фізичних осіб, використовує сучасні технології дистанційного банківського обслуговування (Інтернет, мобільний банкінг) в

ключових високоякісних продуктах – платіжні інструменти, POS-кредитування та кредитні картки; використання сприятливої кон'юнктури та можливостей ринку POS-кредитування для агресивного розвитку та зміцнення позицій банку у даному сегменті; запуск і розвиток нових каналів продажу та обслуговування, включаючи Інтернет та мобільний банкінг, відділення, телемаркетинг, Інтернет-сайт, мережа партнерських терміналів; збільшення фінансової ефективності бізнесу.

Спектр запропонованих банківських послуг орієнтується в основному на задоволення потреб фізичних осіб. Основні операції, які виконує банк, це: кредитування фізичних осіб, розрахункове та касове обслуговування клієнтів, операції по залученню коштів в національній та іноземній валюті, торгові та неторгові операції з валютними цінностями, кореспондентські відносини з іншими банками. Банк прагне зміцнити свою позицію серед лідерів кредитно-фінансових установ України.

2.2 Аналіз фінансово-економічних показників діяльності АТ «БАНК ФОРВАРД»

Власний капітал становить основу діяльності комерційного банку. Він формується в момент його створення і спочатку складається із сум, отриманих від засновників в якості їхнього внеску в статутний капітал банку. Внески можуть здійснюватися через купівлю акцій, якщо банк заснований у формі акціонерного товариства. До власного капіталу належать також всі накопичення, одержувані банком в процесі його роботи, які не були розподілені серед акціонерів (учасників) у вигляді дивідендів чи витрачені на інші цілі, а також приріст вартості активів банку [27].

Власний капітал діючого банку уособлює ту суму грошових

коштів, яка буде розподілена серед акціонерів (учасників) банку у разі його закриття. Іншими словами, якщо реалізувати всі активи банку: належні йому цінні папери, будівлі, обладнання тощо і затребувати всі видані їм позички, а виручені кошти направити на погашення зобов'язань банку перед третіми особами (вкладниками, кредиторами), то залишилася після цього сума і буде тим фактичним власним капіталом, на який можуть претендувати акціонери (учасники) банківської установи. В тому випадку, якщо активи банку будуть реалізовані за нижчою вартістю, ніж вони оцінені в балансі, то всі збитки будуть покриті за рахунок власного капіталу і, отже, кожен акціонер отримає меншу суму, ніж та, яка за балансом банку припадала на його акції [15].

Таблиця 2.4 – Аналіз власного капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД», тис. грн

Показники	Станом на 31 грудня			2018 р. до 2017 р.		2018 р. до 2016 р.	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	+/-	%	+/-	%
Статутний капітал банку	283000	540752	1152940	612188	113,21	869940	307,40
Емісійні різниці	0	4019	3910	-109	-2,71	3910	×
Внески за незареєстрованим статутним капіталом	261771	0	0	0	×	-261771	-100,00
Додатковий капітал	328088	464752	328088	-136664	-29,41	0	0,00
Непокритий збиток	-528975	-1200185	-1253298	-53113	4,43	-724323	136,93
Резервний фонд	2756	9003	9003	0	0,00	6247	226,67
Усього власний капітал	346640	-181659	240643	422302	-232,47	-105997	-30,58

У 2018 р. власний капітал банку становить 24063 тис. грн, тобто можна було б говорити про деяке підвищення вартості банку, втім якщо подивитися на стрімку динаміку щорічного й неухильного нарощування непокритого збитку, розмір якого на кінець 2018 р. сягнув 1253298 тис. грн, то напевне доречно буде говорити про очевидну непривабливість банку як об'єкта можливого придбання (рис. 2.4).

Тут треба зазначити, що в 2017 р. банк взагалі не дотримувався встановлених регулятором нормативів достатності капіталу й узяв на себе

зобов'язання усунути порушення, щоправда, проведена докапіталізація дещо виправила ситуацію на краще.

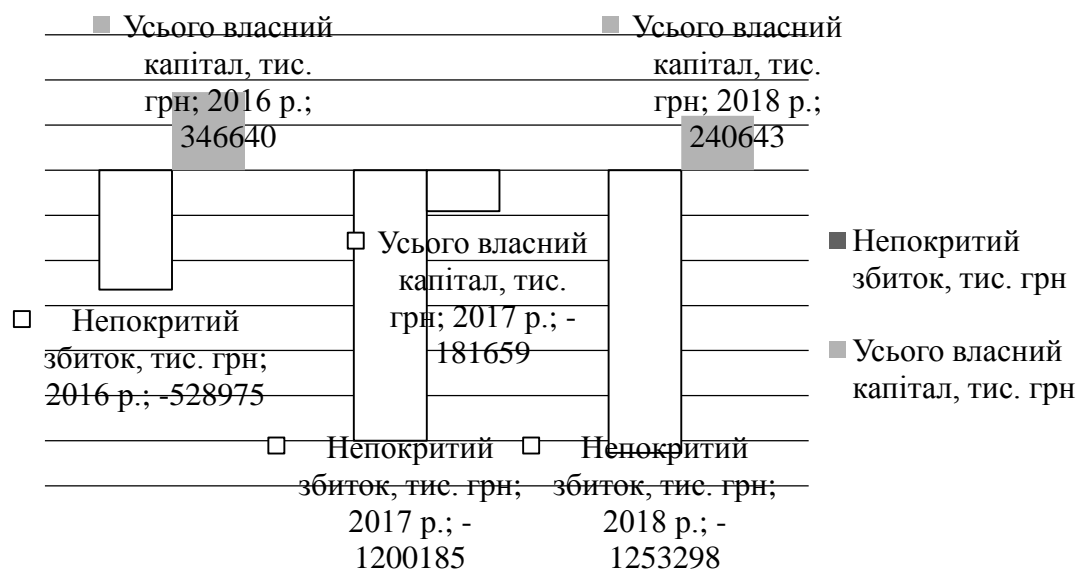

Рис. 2.4 – Динаміка власного капіталу та непокритого збитку АТ «БАНК ФОРВАРД» за 2016-2018 рр.

Таким чином, було здійснено збільшення статутного капіталу, проте якщо проаналізувати динаміку інших складових, то простежується накопичення збитків минулих років, яке продовжилося й у 2018 р. Тобто банк штучно, за допомогою зовнішніх фінансових «вливань» втримується від неплатоспроможності, хоча ця своєрідна допомога все одно не йде банкові на користь, адже його прибутковість не відновлюється.

Банківський капітал відіграє визначальну роль у процесі створення та функціонування банку, гарантує його фінансову стійкість, виступаючи джерелом зменшення наслідків різних ризиків, які має банк від операційної діяльності [19].

Основний принцип достатності (адекватності) капіталу відображає ступінь відповідності обсягу власного капіталу розміру активів банку, з урахуванням ступеня їх ризику [2].

Для забезпечення ліквідності балансу банку та його фінансової надійності НБУ запровадив нормативи капіталу: мінімальний розмір регулятивного капіталу Н1; достатність (адекватність) регулятивного капіталу

H2; достатність основного капіталу H3. Мінімальний розмір регулятивного капіталу (H1) має становити 500 млн грн.

Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку, що отримав банківську ліцензію до 11 липня 2014 р., має становити: 120 млн грн – до 17 червня 2016 р.; 200 млн грн – з 11 липня 2017 р.; 300 млн грн – з 11 липня 2020 р.; 400 млн грн – з 11 липня 2022 р.; 500 млн грн – з 11 липня 2024 р.

Адекватність регулятивного капіталу (норматив платоспроможності) відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що випливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Чим вище значення показника адекватності регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, яку беруть на себе власники банку, і навпаки, чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, яку беруть на себе кредитори/вкладники банку.

Норматив адекватності регулятивного капіталу встановлюють для запобігання надмірному перекладанню банком кредитного ризику та ризику неповернення банківських активів на кредиторів/вкладників банку.

Значення показника адекватності регулятивного капіталу визначають як співвідношення регулятивного капіталу банку до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику та зменшених на суму створених відповідних резервів за активними операціями та на суму забезпечення кредиту (вкладень у боргові цінні папери) безумовним зобов'язанням або грошовим покриттям у вигляді застави майнових прав [8].

Таким чином, у 2017 р. банком не були дотримані вимоги Національного банку України, як і міжнародні вимоги щодо достатності капіталу. З огляду на структуру власного капіталу банку можна констатувати, що принципи та процедури банку щодо формування капіталу є недостатніми та потребують удосконалення. Керівництво АТ «БАНК ФОРВАРД» розробило стратегію докапіталізації, результатом якої зокрема можна вважати відновлення адекватності регулятивного капіталу в 2018 р.

Доходи банку – це загальна сума грошових коштів, що надходять до

банку в результаті здійснення активних операцій та надання інших банківських послуг. Доходи банку мають бути достатніми не тільки для покриття операційних витрат, а й для нарощення власного капіталу та виплати доходу акціонерам, що в кінцевому підсумку підвищує авторитет банку та поліпшує його конкурентну позицію на ринку.

Чим більшою є частка доходів, отриманих на регулярній основі, в загальному обсязі доходів, тим вища якість банківських доходів. Якщо значна частина доходів має випадковий характер, то це свідчить про низьку їх якість та нестабільність діяльності банку [12].

Доходи банку поділяють на дві основні категорії: процентні та непроцентні доходи. Процентні доходи становлять до 70% доходів банку і складаються з процентних доходів від надання кредитних послуг, доходів від інвестицій у цінні папери та інших процентних доходів. Вони, як правило, враховуються па дату очікуваного надходження, а не тоді, коли фактично надходять до банку. Процентні витрати теж враховуються тоді, коли мають сплачуватись, а не тоді, коли реально сплачуються [33].

Витрати банку – це загальна сума грошових коштів, що витрачаються банком у процесі здійснення діяльності щодо залучення коштів та інших видів діяльності. Як і доходи, витрати комерційного банку можна поділити на дві основні групи – процентні та непроцентні [58].

Процентні витрати, як і процентні доходи, становлять найбільшу статтю банківських витрат. До цієї статті витрат належать:

- процентні витрати за коштами до запитання, отриманими від центрального та інших комерційних банків, а також депозитами, розміщеними іншими банками в цьому банку;
- процентні витрати за коштами до запитання та строковими депозитами, розміщеними в цьому банку підприємствами, іншими юридичними особами та населенням;
- процентні витрати за борговими зобов'язаннями, емітованими банком;

- процентні витрати за позабалансовими операціями;
- інші процентні витрати [7].

До процентних доходів банку від падання кредитних послуг належать процентні доходи за кредитами суб'єктам господарської діяльності та фізичним особам, доходи за коштами, розміщеними в інших банках та в центральному банку, процентні доходи за депозитами в інших банках та за кредитами, наданими іншим банківським установам. До процентних доходів за цінними паперами відносять процентні доходи за інвестиційними цінними паперами та за цінними паперами на продаж. Іншими процентними доходами вважають доходи від операцій з філіями та іншими установами банку, а також процентні доходи за позабалансовими операціями.

Процентні доходи залежать від обсягу наданих кредитів та інвестицій у цінні папери, від ринкових процентних ставок, потреб економіки в позичковому капіталі та пропозиції вільних грошових ресурсів на кредитному ринку. Можливості потенційних позичальників щодо залучення коштів з інших джерел скорочують можливості банків у сфері кредитування, збільшують конкуренцію на ринку кредитних послуг і сприяють появі нових кредитних інструментів, привабливих для клієнтів з погляду їх високої якості та задовільної ціни [17].

В табл. 2.5 проаналізовані процентні доходи та процентні витрати банку за період з 2016 р. по 2018 р. Найбільші процентні доходи банку пов'язані з кредитами клієнтам, вони зменшилися на 95412 тис. грн або 18,32%. Однак інші процентні доходи АТ «БАНК ФОРВАРД» збільшилися, в результаті їхня загальна величина знизилася, втім не так суттєво, як від наданих кредитів – на 91911 тис. грн або 17,48%.

У процентних витратах домінують і щороку зростають витрати, пов'язані з обслуговуванням депозитного портфеля, на другому місці, втім з тенденцією до зниження – витрати, пов'язані з виплатами кредитним установам за залучені міжбанківські кредити. В цілому процентні витрати банку за період аналізу дещо збільшилися – на 36645 тис. грн або 18,08%, що

на тлі зниження процентних доходів зумовило зниження дохідності банку.

Таблиця 2.5 – Аналіз процентних доходів і процентних витрат банку,
тис. грн

Показники	Станом на 31 грудня			2018 р. до 2017 р.		2018 р. до 2016 р.	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	+/-	%	+/-	%
Кредити клієнтам	520838	571308	425426	-145882	-25,53	-95412	-18,32
Цінні папери до погашення	4924	540	8177	7637	1414,26	3253	66,06
Заборгованість кредитних установ	166	81	414	333	411,11	248	149,40
Всього процентні доходи	525928	571929	434017	-137912	-24,11	-91911	-17,48
Кошти клієнтів	-184069	-205835	-222360	-16525	8,03	-38291	20,80
Кошти кредитних установ	-18593	-27036	-16957	10079	-37,28	1636	-8,80
Випущені боргові цінні папери	-10	0	0	0	×	10	-100,00
Всього процентні витрати	-202672	-232871	-239317	-6446	2,77	-36645	18,08
Чистий процентний дохід	323256	339058	194700	-144358	-42,58	-128556	-39,77

Так, чистий процентний дохід з 2016 р. по 2018 р. знизився на 128556 тис. грн або 39,77% (рис. 2.5).

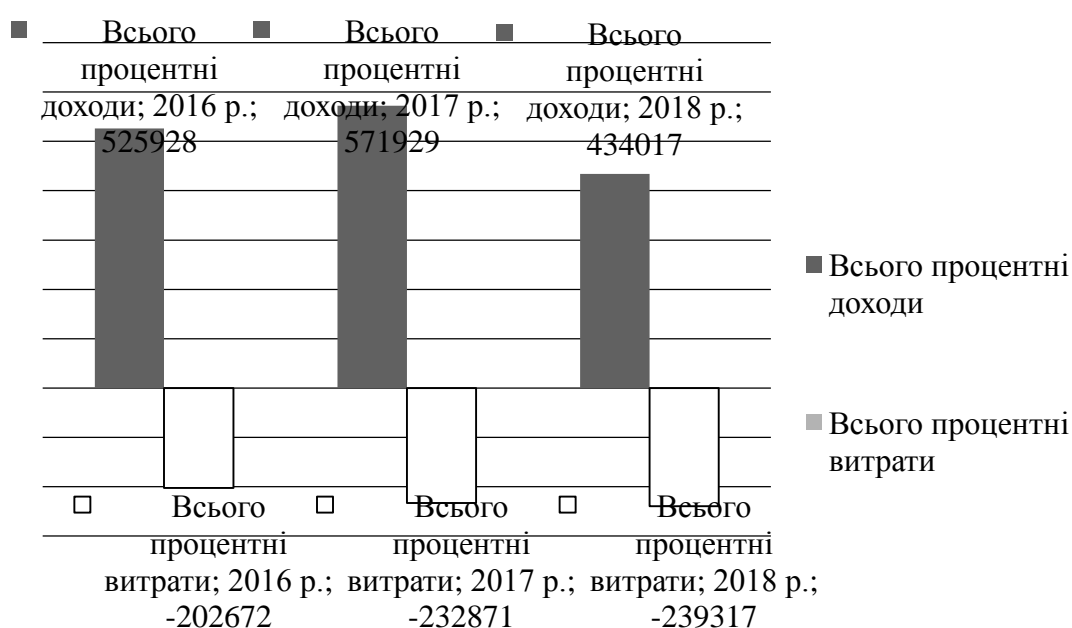

Рис. 2.5 – Зміни процентних доходів і процентних витрат АТ «БАНК»

ФОРВАРД», тис. грн

Комісійні доходи і витрати банку – це операційні доходи і витрати за наданими (отриманими) послугами, сума яких обчислюється пропорційно сумі активу або зобов'язання чи є фіксованою. До них належить плата: за розрахунково-касове обслуговування, за здійснення операцій з купівлі-продажу іноземної валюти, за операціями з цінними паперами від імені третіх осіб, за надання гарантій, зобов'язань з кредитування [30].

Основним джерелом отримання комісійного доходу банку є розрахунково-касове обслуговування клієнтів, за цим напрямом дохід з 2016 р. по 2018 р. збільшився на 20470 тис. грн або на 52,15% (хоча в 2016 р. спостерігалось зменшення). Операції з конвертації валют для АТ «БАНК ФОРВАРД» не мають такого суттєвого значення щодо отримання комісійного доходу. В цілому комісійний дохід збільшився на 52,14%.

Таблиця 2.6 – Аналіз комісійних доходів і комісійних витрат банку, тис. грн

Показники	Станом на 31 грудня			2018 р. до 2017 р.		2018 р. до 2016 р.	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	+/-	%	+/-	%
Розрахунково-касове обслуговування	39255	50943	59725	8782	17,24	20470	52,15
Операції з конвертації валют	34	22	51	29	131,82	17	50,00
Всього комісійні доходи	39289	50965	59776	8811	17,29	20487	52,14
Розрахунково-касове обслуговування	-13564	-19414	-29017	-9603	49,46	-15453	113,93
Гарантії	-587	-616	-629	-13	2,11	-42	7,16
Операції з цінними паперами (депозитарна діяльність)	-22	-22	-37	-15	68,18	-15	68,18
Всього комісійні витрати	-14173	-20052	-29683	-9631	48,03	-15510	109,43
Всього чисті комісійні доходи	25116	30913	30093	-820	-2,65	4977	19,82

Слід зазначити, що комісійні витрати банку також зросли. В результаті

спостерігається певне збільшення чистого комісійного доходу АТ «БАНК ФОРВАРД» за період з 2016 р. по 2018 р. – на 4977 тис. грн або 19,82%.

Банку необхідно обґрунтувати заходи зі зниження комісійних витрат із одночасним розширенням банківських операцій, які дають можливість отримувати комісійні доходи (табл. 2.6 і рис. 2.6).

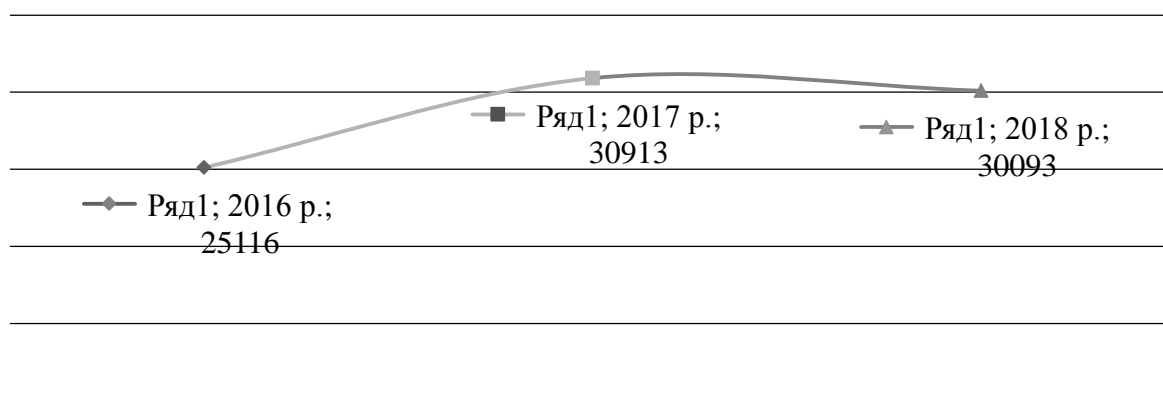

Рис. 2.6 – Коливання чистих комісійних доходів банку, тис. грн

Під час аналізу не слід нехтувати іншими доходами банку, так зокрема для АТ «БАНК ФОРВАРД» їхня величина є досить суттєвою (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Аналіз інших доходів АТ «БАНК ФОРВАРД», тис. грн

Показники	Станом на 31 грудня			2018 р. до 2017 р.		2018 р. до 2016 р.	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	+/-	%	+/-	%
Доходи від виконання агентських функцій	64999	54568	76055	21487	39,38	11056	17,01
Дохід від отриманих штрафів	40184	26326	28784	2458	9,34	-11400	-28,37
Фінансова допомога не від акціонера банку	0	7000	0	-7000	-100,00	0	×
Дохід від договірних умов з клієнтами	11578	3319	0	-3319	-100,00	-11578	-100,00
Дохід від операцій з продажу кредитів	0	1602	817	-785	-49,00	817	×
Оренда	947	1333	1201	-132	-9,90	254	26,82
Позитивний результат від продажу основних засобів	3312	636	0	-636	-100,00	-3312	-100,00

Інші доходи	692	837	1849	1012	120,91	1157	167,20
Всього інші доходи	121712	95621	108706	13085	13,68	-13006	-10,69

В цілому загальна величина інших доходів зменшилася за період аналізу на 13006 тис. грн або 10,69%.

Далі в табл. 2.8 були проаналізовані витрати банку на персонал та інші адміністративні й операційні витрати.

Таблиця 2.8 – Аналіз витрат банку на персонал та інших адміністративних і операційних витрат, тис. грн

Показники	Станом на 31 грудня			2018 р. до 2017 р.		2018 р. до 2016 р.	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	+/-	%	+/-	%
1	2	3	4	5	6	7	8
Заробітна плата та премії	95625	134347	133498	-849	-0,63	37873	39,61
Нарахування на фонд заробітної плати	16842	25703	26530	827	3,22	9688	57,52
Витрати на персонал	112467	160050	160028	-22	-0,01	47561	42,29
Припинення визнання фінансових інструментів	0	0	100159	100159	×	100159	×
Оренда та утримання приміщень	24597	28662	30731	2069	7,22	6134	24,94
Витрати на електронну обробку інформації	13593	18657	17796	-861	-4,61	4203	30,92
Послуги зв'язку	5256	13278	13863	585	4,41	8607	163,76
Відрахування до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	8701	12202	12741	539	4,42	4040	46,43
Ремонт та обслуговування основних засобів	4132	6659	5361	-1298	-19,49	1229	29,74
Агентська функція взаємодії з торговими та іншими організаціями	4012	6267	20208	13941	222,45	16196	403,69
Маркетинг та реклама	3893	5244	4103	-1141	-21,76	210	5,39
Витратні матеріали	3107	3682	3340	-342	-9,29	233	7,50
Професійні послуги	6942	2873	1688	-1185	-41,25	-5254	-75,68
Охорона	931	1039	1123	84	8,08	192	20,62
Страхування	1070	826	883	57	6,90	-187	-17,48
Операційні податки	762	464	382	-82	-17,67	-380	-49,87
Штрафи сплачені	2992	0	1099	1099	×	-1893	-63,27
Витрати на відрядження та пов'язані витрати	1126	398	469	71	17,84	-657	-58,35

Інше	6150	8751	3631	-5120	-58,51	-2519	-40,96
Інші адміністративні й операційні витрати	87264	109002	217577	108575	99,61	130313	149,33

Рис. 2.7 наочно відображає зміни інших доходів і витрат банку.

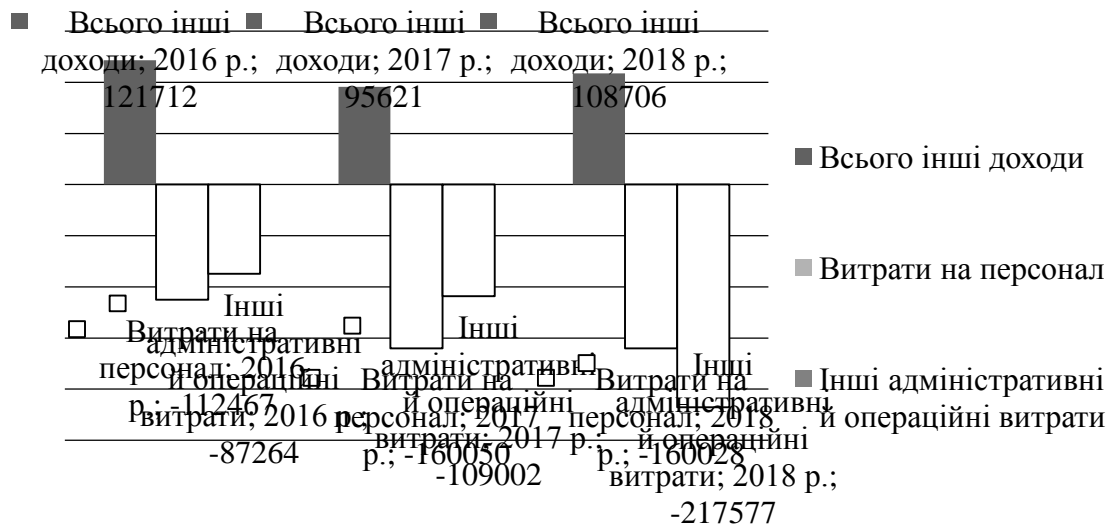

Рис. 2.7 – Динаміка інших доходів і витрат банку, тис. грн

Витрати на персонал зросли на 42,29%, інші адміністративні й операційні витрати збільшилися на 149,33%.

Визначальною метою діяльності банку є отримання максимального прибутку за умови його стабільного становища і тривалого функціонування на ринку. Будучи кінцевим фінансовим результатом, величина отриманої банком прибутку або збитку відображає результати всіх видів його діяльності, всіх його активних і пасивних операцій. У збільшенні обсягів прибутку зацікавлений не тільки сам банк, але й держава, акціонери, вкладники банку, партнери та клієнти, персонал банку. Для самого банку зростання прибутку створює можливості розширення діяльності, збільшення операцій і послуг, зростання капіталів і резервів. Для держави прибуток комерційного банку є не тільки джерелом отримання податків, а й певною мірою орієнтиром надійності банку. Зростання прибутку банку для вкладників дає уявлення про його надійності і ефективності [4].

Прибутковість банку – це сумарний позитивний результат його

господарсько-фінансової та комерційної діяльності. За рахунок доходів банку покриваються всі його операційні витрати, формується прибуток, обсяг якого визначає рівень дивідендів, зростання капіталу та розвиток банку. В табл. 2.9 узагальнені дані щодо фінансових результатів діяльності АТ «БАНК ФОРВАРД» (додаток Б).

Таблиця 2.9 – Аналіз фінансових результатів АТ «БАНК ФОРВАРД»,
тис. грн

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р. до 2016 р.	
				+/-	%
Процентні доходи	525928	571929	434017	-91911	-17,48
Процентні витрати	-202672	-232871	-239317	-36645	18,08
Чисті процентні доходи	323256	339058	194700	-128556	-39,77
Резерв під зменшення корисності кредитів	-163121	-779179	-75355	87766	-53,80
Чисті процентні доходи після вирахування резерву під зменшення корисності	160135	-440121	119345	-40790	-25,47
Всього чистий комісійний дохід:	25116	30913	30093	4977	19,82
– комісійний дохід	39289	50965	59776	20487	52,14
– комісійні витрати	-14173	-20052	-29683	-15510	109,43
Чисті прибутки/(збитки) від операцій з іноземними валютами:	-86382	-37225	-20339	66043	-76,45
– торгові операції	-4810	1383	3492	8302	-172,60
– курсові різниці	-68007	-5445	8321	76328	-112,24
– операції з валютними похідними інструментами	-13565	-33163	-32152	-18587	137,02
Доходи від виконання агентських функцій	64999	54568	0	-64999	-100,00
Інші доходи	56713	41053	108706	51993	91,68
Непроцентні доходи	60446	89309	118460	58014	95,98
Витрати на персонал	-112467	-160050	-160028	-47561	42,29
Амортизація	-23645	-18586	-15645	8000	-33,83
Інші адміністративні та операційні витрати	-87264	-109002	-217577	-130313	149,33
Резерви під зменшення корисності та інші резерви	-1079	-892	-9712	-8633	800,09
Непроцентні витрати	-224455	-288530	-402962	-178507	79,53
Збиток до оподаткування	-3874	-639342	-165157	-161283	4163,22
Дохід/(витрати) з податку на прибуток	10121	-25621	0	-10121	-100,00

Прибуток/(збиток) за рік	6247	-664963	-165157	-171404	-2743,78
Всього сукупний прибуток/(збиток) за рік	6247	-664963	-165157	-171404	-2743,78

Прибутковість банку залежить, насамперед, від оптимальної структури його балансу (активи і пасиви) та від цілеспрямованої роботи банківського персоналу. Важливими умовами забезпечення прибутковості банку є оптимізація структури доходів і витрат, визначення мінімально допустимої процентної маржі, виявлення тенденцій дохідності кредитних операцій, планування мінімальної дохідної маржі для прогнозування орієнтованого рівня процентів за активними та пасивними операціями. Дохідність банківської діяльності залежить також від підтримки ліквідності, управління банківським ризиком та його мінімізації [6].

За результатами аналізу абсолютних показників прибутковості банку, доводиться констатувати, що лише в 2016 р. АТ «БАНК ФОРВАРД» мав невеликий прибуток, у 2017 р. – досить значний збиток, а в 2018 р. збитковість банку дещо зменшилася, порівнюючи з попереднім 2017 р. (рис. 2.8).

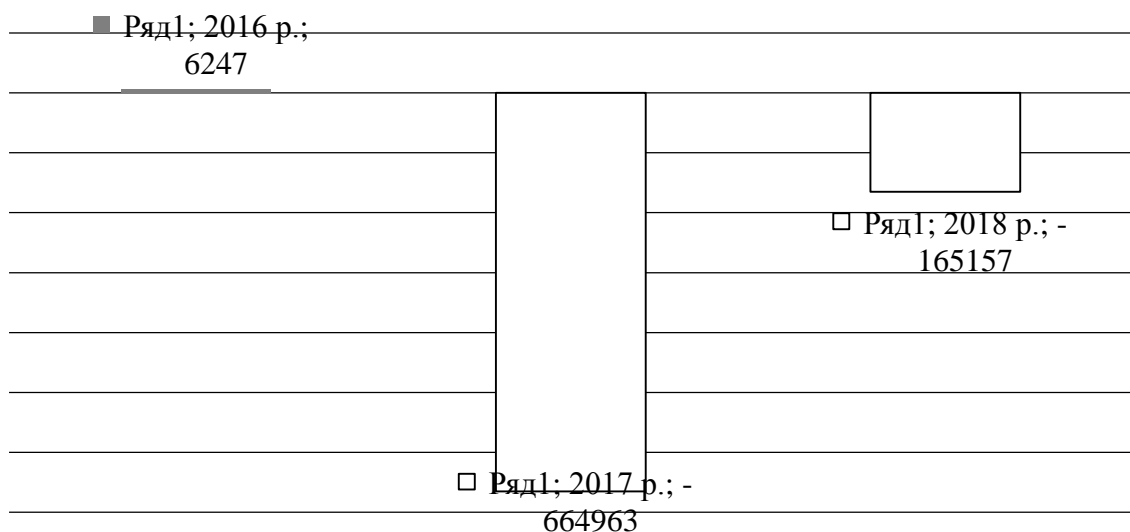

Рис. 2.8 – Динаміка фінансового результату банку, тис. грн

У наступній табл. 2.10 проаналізовані показники чистого спреду, чистої процентної маржі банку та рентабельності активів. Досить суперечливі дані можна простежити за період аналізу, коли збитковість виникає поряд із досить

високими значеннями спреду та маржі.

Таблиця 2.10 – Аналіз відносних показників ефективності банківської діяльності АТ «БАНК ФОРВАРД»

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення 2018 р., +/-	
				до 2017 р.	до 2016 р.
Вихідні дані для обчислення, тис. грн					
Активи	1938379	1784161	1727813	-56348	-210566
Дохідні активи	1492552	1355962	1305472	-50490	-187080
Зобов'язання	1591739	1965820	1487170	-478650	-104569
Процентні доходи	525928	571929	434017	-137912	-91911
Процентні витрати	-202672	-232871	-239317	-6446	-36645
Чистий прибуток/(збиток)	6247	-664963	-165157	499806	-171404
Розрахункові показники, %					
Чиста процента маржа банку	16,68	19,00	11,27	-7,74	-5,41
Чистий спред	22,50	30,33	17,15	-13,18	-5,35
Рентабельність/ (збитковість) активів	0,32	-37,27	-9,56	27,71	-9,88

Розрахунки відносних показників АТ «БАНК ФОРВАРД» дають хоч і незначні, проте підстави для позитивних висновків, навіть не зважаючи на збитковість банку, адже його показники чистої процентної маржі та чистого спреду мають високі позитивні значення, щоправда з тенденцією до зниження (рис. 2.9).

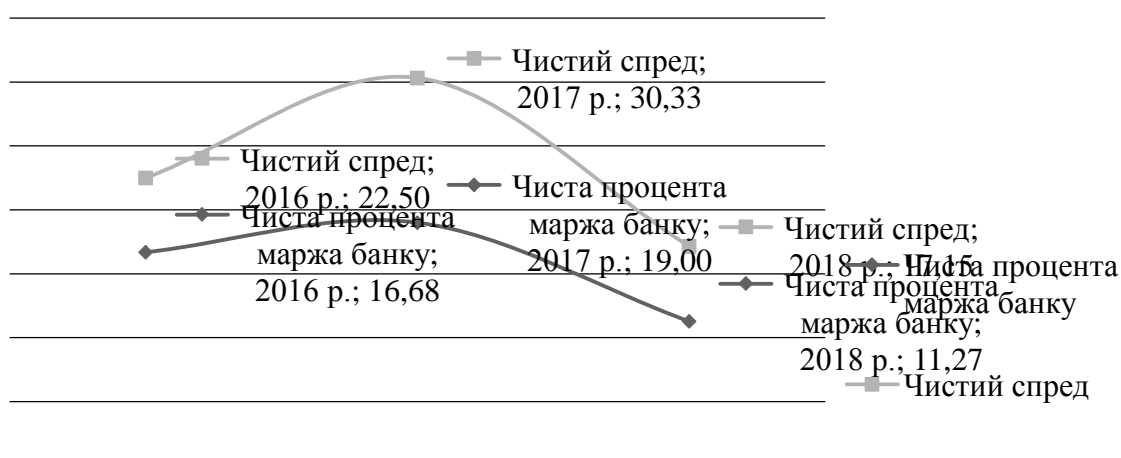

Рис. 2.9 – Динаміка чистого спреду та чистої процентної маржі за період

з 2016 р. по 2018 р., %

Отже, проведений комплексний аналіз виявив цілу низку гострих проблем розвитку АТ «БАНК ФОРВАРД», серед яких неоптимальна структура активів банку із занадто високою питомою вагою неробочих активів, зниження власного капіталу аж до його від'ємного значення в 2017 р. і звісно збитковість у 2017 р. та 2018 р. Однак значення чистої процентної маржі та чистого спреда досить високі.

Це свідчить, що збитковість зумовлена потребою формувати значні резерви через низьку якість активів, тому банку необхідно вдосконалювати підходи до зваженого управління активами та пасивами, нарощувати капіталізацію та обґрунтовувати напрями підвищення прибутковості АТ «БАНК ФОРВАРД». Однак для узагальненої оцінки необхідно провести ретельний аналіз достатності банківського капіталу.

2.3 Оцінка достатності капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД» згідно з вимогами НБУ

Склад власного капіталу, що вже був проаналізований не дає вичерпної інформації для оцінки його оптимальності, тому для доповнення загальної картини був проведений вертикальний аналіз, тобто структури власного капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД» (табл. 2.11).

З власним капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД» відбулися за період дослідження радикальні зміни. На його розмір і якість має негативний вплив надмірно великий непокритий збиток, який у 2017 р. узагалі спричинив від'ємне значення власного капіталу банку, тому розрахунок його структури в цьому періоді має суто умовне значення. На вимогу регулятора в 2018 р. було суттєво збільшено статутний капітал банку – до 1152940 тис. грн, що дало змогу забезпечити позитивне значення власного капіталу. Важливу роль і відповідно частку в структурі мають також резервні та інші фонди банку (рис.

2.10).

Таблиця 2.11 – Аналіз структури власного капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД»

Показники	2016 р.		2017 р.		2018 р.		Структурні зміни в 2018 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	до 2017 р.	до 2016 р.
Статутний капітал банку	283000	81,64	540752	-297,67	1152940	479,11	776,78	397,47
Емісійні різниці	0	0,00	4019	-2,21	3910	1,62	3,84	1,62
Внески за незареєстрованим статутним капіталом	261771	75,52	0	0,00	0	0,00	0,00	-75,52
Додатковий капітал	328088	94,65	464752	-255,84	328088	136,34	392,18	41,69
Непокритий збиток	-528975	-152,60	-1200185	660,68	-1253298	-520,81	-1181,49	-368,21
Резервний фонд	2756	0,80	9003	-4,96	9003	3,74	8,70	2,95
Усього власний капітал	346640	100,00	-181659	100,00	240643	100,00	×	×

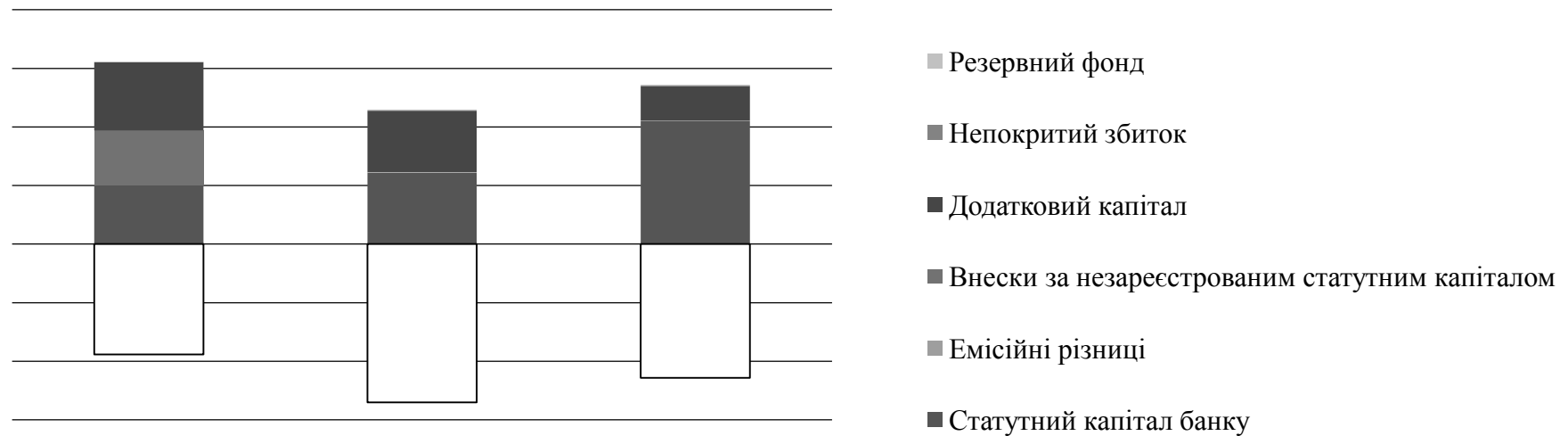

Рис. 2.10 – Структурні зміни власного капіталу банку в динаміці за 2016-2018 рр., %

В 2016 р. АТ «БАНК ФОРВАРД» не мав у складі власного капіталу емісійних різниць, утім у 2017-2018 рр. вони також не мали суттєвого впливу на розмір банківського капіталу, адже їх питома вага в структурі не перевищувала 2,5%.

В 2016 р. позитивно впливали на власний капітал внески за незареєстрованим статутним капіталом у розмірі 261771 тис. грн, однак у 2017-2018 рр. цієї статті вже не було в складі капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД».

Банки з метою визначення реального розміру регулятивного капіталу з урахуванням ризиків у своїй діяльності зобов'язані постійно оцінювати якість активних банківських операцій (здійснювати їх класифікацію), а також визначати розмір кредитного ризику відповідно до Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 30 червня 2016 р. № 351 (зі змінами).

Основний капітал вважається незмінним і таким, що не підлягає передаванню, перерозподілу та повинен повністю покривати поточні збитки банку.

Додатковий капітал має менш постійний характер та його розмір піддається змінам.

Слід окремо зазначити, що субординований борг банку – це звичайні не забезпечені банком боргові капітальні інструменти (складові елементи капіталу), які відповідно до договору не можуть бути взяті з банку раніше п'яти років, а у випадку банкрутства чи ліквідації повертаються інвестору після погашення претензій усіх інших кредиторів. Сума субординованого боргу, уключеного до капіталу, щорічно зменшується на 20 відсотків її первинного розміру протягом п'яти останніх років дії договору, укладеного банком.

Субординований борг може включатися до капіталу банку після отримання дозволу НБУ [50].

Таблиця 2.12 – Аналіз складу та структури регулятивного капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД»

Показники	2016 р.		2018 р.		Відхилення 2018 р. до 2016 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	абсолютне, тис. грн	у структурі, %
Основний капітал (першого рівня)	340393	85,08	250160	100,00	-90233	14,92
Додатковий капітал (другого рівня)	59681	14,92	0	0,00	-59681	-14,92
Відрахування	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Усього регулятивного капіталу	400074	100,00	250160	100,00	-149914	×

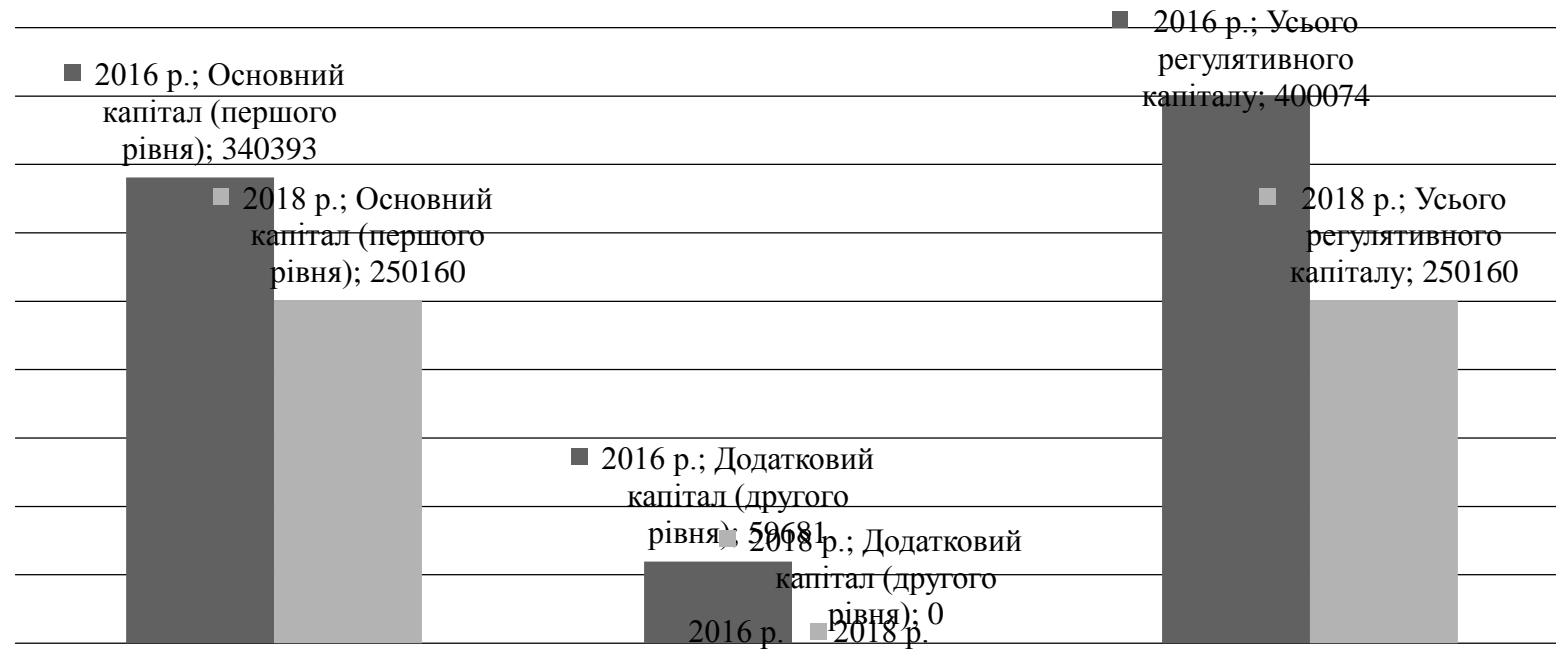

Рис. 2.11 – Складові й загальний розмір регулятивного капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД» у динаміці, тис. грн

У табл. 2.12 здійснено аналіз складу та структури регулятивного капіталу банку (рис. 2.11).

В 2017 р. АТ «БАНК ФОРВАРД» мав від'ємне значення власного капіталу, а регулятивний капітал не оприлюднювався, економічні нормативи НБУ щодо достатності капіталу не дотримувалися банком.

Головними показниками ефективної стратегії розвитку банку стало повернення до прибуткової діяльності з серпня 2018 р. та збільшення регулятивного капіталу до 250 млн грн станом на 01.01.2019 р.

Враховуючи отримані результати за підсумками 2018 р., банк прийняв рішення скоригувати подальші стратегічні цілі банку, переглянувши поточну стратегію розвитку АТ «БАНК ФОРВАРД».

Ключовими задачами у довгостроковій перспективі стануть забезпечення та подальше зростання позитивного фінансового результату діяльності банку. Виконання вимог до регулятивного капіталу банку та забезпечення виконання всіх регуляторних вимог НБУ. Разом із цим банк забезпечував та планує надалі продовжити дотримання політики контролю ризиків у кожному каналі продажів та по кожному продукту [42].

Основний капітал (капітал 1-го рівня) складається з таких елементів:

- а) фактично сплачений зареєстрований статутний капітал;
- б) додаткові внески акціонерів у статутний капітал;
- в) фінансова допомога акціонерів банку;
- г) прибуток, спрямований на збільшення статутного капіталу.

г) розкриті резерви – резерви і фонди, створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку та оприлюднені у фінансовій звітності банку:

– емісійні різниці. Емісійні різниці (емісійний дохід) – сума перевищення надходжень, отриманих емітентом від емісії (випуску) власних акцій (інших корпоративних прав), над номінальною вартістю таких акцій (інших корпоративних прав) (під час їх первинного розміщення);

- резервні фонди, що створюються згідно із законами України;
- загальні резерви, що створюються під невизначений ризик під час

проведення банківської діяльності;

- інші фонди банку.

Ці складові частини включаються до капіталу 1-го рівня лише за умови, що вони відповідають таким критеріям:

- відрахування до резервів і фондів здійснено з прибутку після оподаткування або з прибутку до оподаткування, скоригованого на всі потенційні податкові зобов'язання;

- призначення резервів та фондів і рух коштів по цих резервах і фондах окремо розкрито в оприлюднених звітах банку;

- фонди мають бути в розпорядженні банку з метою необмеженого і негайного їх використання для покриття збитків;

- будь-яке покриття збитків за рахунок резервів та фондів проводиться лише через рахунок прибутків та збитків;

д) загальний розмір основного капіталу визначається з урахуванням розміру очікуваних (можливих) збитків за невиконаними зобов'язаннями будь-якої фізичної чи юридичної особи як резидента, так і нерезидента, яка має з банком відносини фінансового характеру (далі – контрагент) та зменшується на суму:

- нематеріальних активів за мінусом суми зносу;
- капітальних вкладень у нематеріальні активи;
- збитків минулих років;
- збитків поточного року;
- збитків від операцій з акціонерами, отримані після 4 червня 2016 р.

Додатковий капітал (капітал 2-го рівня) складається з таких елементів:

а) результат переоцінки основних засобів, що включався до суми регулятивного капіталу банків за станом на 31 грудня 2010 р.;

б) результат поточного та звітного року (прибуток), що зменшений на суму:

- нарахованих доходів, неотриманих понад 30 днів із дати їх нарахування, строк сплати яких не настав (крім доходів за цінними паперами,

які віднесені до I групи активів зі ступенем ризику 0 відсотків згідно з вимогами Інструкції про регулювання діяльності банків в Україні), зменшених на суму сформованих резервів за цими доходами;

– прострочених нарахованих доходів, зменшених на суму сформованих резервів за цими доходами. Якщо прибуток поточного та звітного року менше загальної суми коригування, то на суму такої різниці зменшується розмір основного капіталу банку. Прибутки та збитки від операцій з акціонерами, що отримані до 4 червня 2016 р., уключаються до регулятивного капіталу банку в складі результату поточного та звітного років;

в) субординований борг, що враховується до капіталу (субординований капітал);

г) нерозподілений прибуток минулих років [49].

В табл. 2.13 проаналізовані показники достатності капіталу банку, що передбачені (чи були передбачені раніше) чинними вимогами НБУ, а також міжнародною угодою Базель III.

Таблиця 2.13 – Аналіз достатності капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД» згідно з вимогами НБУ

Показники	2016 р.	2018 р.	Відхилення 2018 р. до 2016 р.	
			тис. грн	%
Активи, зважені за ризиком, тис. грн	2101293	1524151	-577142	-27,47
Регулятивний капітал (Н1), тис. грн	400074	250160	-149914	-37,47
Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2 – не менше 10%), %	19,04	16,41	-2,63	-13,81
Норматив достатності основного капіталу (Н3 – не менше 7%), %	16,20	16,41	0,21	1,30

Протягом проаналізованого періоду в 2017 р. існуючий обсяг капіталу не давав банку змогу виконувати вимоги НБУ щодо достатності капіталу.

За період аналізу активи, зважені за ризиком, зменшилися на 27,47% або на 577142 тис. грн, а регулятивний капітал, навіть із урахуванням

докапіталізації, знизився на 37,47% або 149914 тис. грн (рис. 2.12).

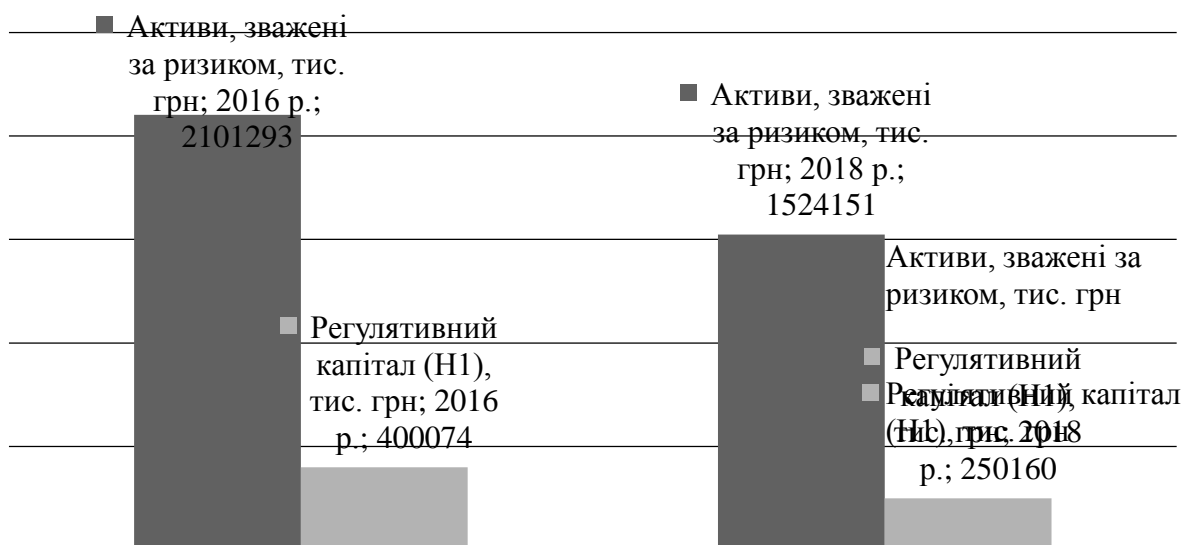

Рис. 2.12 – Динамічне співвідношення регулятивного капіталу банку та активів, зважених за ризиком, тис. грн

На рис. 2.13 відображена динаміка нормативів достатності капіталу.

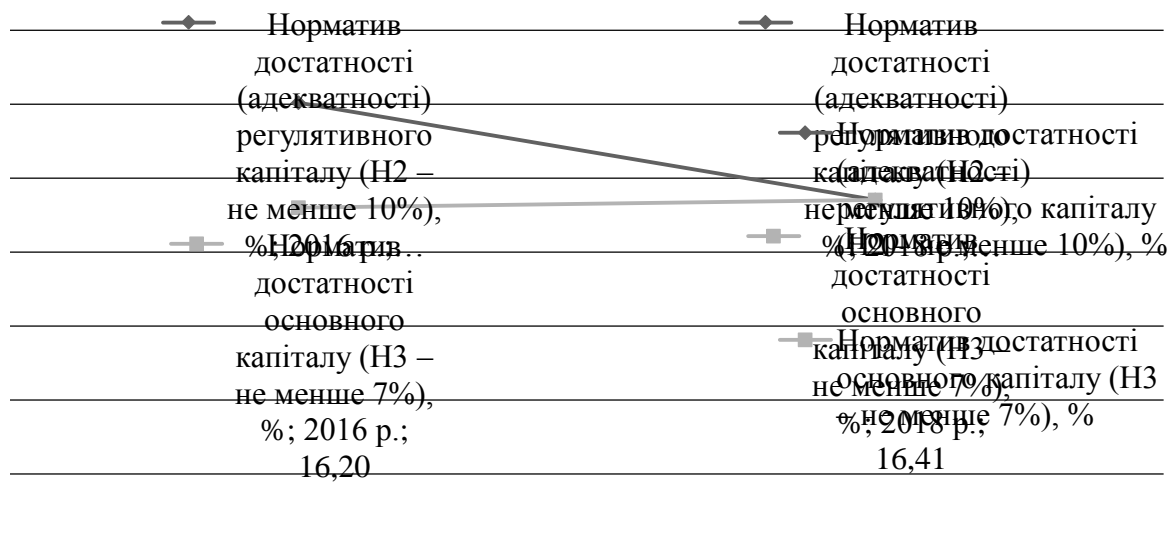

Рис. 2.13 – Зміна фактичних значень нормативів достатності капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД»

Банк у 2017 р. не дотримувався нормативів достатності капіталу та, судячи з від’ємної величини власного капіталу, також мав від’ємне значення

регулятивного капіталу, хоча його не оприлюднював. На вимогу НБУ були вжиті комплексні заходи, втім структура капіталу залишається незадовільною. Проте, формально вимоги регулятора АТ «БАНК ФОРВАРД» уже виконує.

Така ситуація загрожує банку проблемами щодо достатності капіталу в майбутньому, тому необхідно провести оптимізацію регулятивного капіталу. Також за умови виконання попереднього завдання, банк має розглянути доцільність залучення додаткового капіталу, зокрема на умовах субординованого боргу.

Висновки до розділу 2

АТ «БАНК ФОРВАРД» є універсальним комерційним банком зі 100% іноземним капіталом і входить до єдиної банківської системи України. Основним напрямом розвитку банку є подальше формування сприйняття банка клієнтами як універсального роздрібного банка, який працює в сегменті фізичних осіб, використовує сучасні технології дистанційного банківського обслуговування (Інтернет, мобільний банкінг) в ключових високоякісних продуктах – платіжні інструменти, POS-кредитування та кредитні картки; використання сприятливої кон'юнктури та можливостей ринку POS-кредитування для агресивного розвитку та зміцнення позицій банку у даному сегменті; запуск і розвиток нових каналів продажу та обслуговування, включаючи Інтернет та мобільний банкінг, відділення, телемаркетинг, Інтернет-сайт, мережа партнерських терміналів; збільшення фінансової ефективності бізнесу.

Валюта балансу АТ «БАНК ФОРВАРД» за проаналізований період поступово зменшувалася, в цілому – на 210566 тис. грн. Проведений комплексний аналіз виявив цілу низку гострих проблем розвитку АТ «БАНК ФОРВАРД», серед яких неоптимальна структура активів банку із занадто високою питомою вагою неробочих активів, зниження власного капіталу аж

до його від'ємного значення в 2017 р. і звісно збитковість у 2017 р. та 2018 р. Однак значення чистої процентної маржі та чистого спреду досить високі.

Це свідчить, що збитковість зумовлена потребою формувати значні резерви через низьку якість активів, тому банку необхідно вдосконалювати підходи до зваженого управління активами та пасивами, нарощувати капіталізацію та обґрунтовувати напрями підвищення прибутковості АТ «БАНК ФОРВАРД».

У 2018 р. банк був докапіталізований російськими власниками на вимогу НБУ через недотримання нормативів достатності капіталу, втім прибутковість АТ «Банк Форвард» не було відновлено, а непокриті збитки в складі банківського капіталу лише збільшилися. Тому фінансовому менеджменту банку необхідно розробити комплексні заходи з покращення його фінансового стану.

Отже, з власним капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД» відбулися за період дослідження радикальні зміни. На його розмір і якість має негативний вплив надмірно великий непокритий збиток, який у 2017 р. узагалі спричинив від'ємне значення власного капіталу банку, тому розрахунок його структури в цьому періоді має суто умовне значення. На вимогу регулятора в 2018 р. було суттєво збільшено статутний капітал банку – до 1152940 тис. грн, що дало змогу забезпечити позитивне значення власного капіталу.

Протягом проаналізованого періоду в 2017 р. існуючий обсяг капіталу не давав банку змогу виконувати вимоги НБУ щодо достатності капіталу.

За період аналізу активи, зважені за ризиком, зменшилися на 27,47% або на 577142 тис. грн, а регулятивний капітал, навіть із урахуванням докапіталізації, знизився на 37,47% або 149914 тис. грн.

Банк у 2017 р. не дотримувався нормативів достатності капіталу та, судячи з від'ємної величини власного капіталу, також мав від'ємне значення регулятивного капіталу, хоча його не оприлюднював. На вимогу НБУ були вжиті комплексні заходи, втім структура капіталу залишається незадовільною. Проте, формально вимоги регулятора АТ «БАНК ФОРВАРД» уже виконує.

Така ситуація загрожує банку проблемами щодо достатності капіталу в майбутньому, тому необхідно провести оптимізацію регулятивного капіталу. Також за умови виконання попереднього завдання, банк має розглянути доцільність залучення додаткового капіталу, зокрема на умовах субординованого боргу.

3 РОЗВИТОК СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДОСТАТНІСТЮ КАПІТАЛУ АТ «БАНК ФОРВАРД»

3.1 Сучасні проблеми забезпечення достатності банківського капіталу

Економічні потрясіння в Україні останніх років насамперед проявляються у нестабільності банківської системи. Протягом останніх років НБУ було виведено з ринку шляхом визнання неплатоспроможними більша частина банків. Банківська система України перебуває, по суті, у стані перманентного реформування протягом останніх 10 років, коли державою, передусім, за ініціативою НБУ вживається низка нормативно-правових та контрольно-управлінських заходів із метою побудови певних параметрів банківської діяльності та вирішення питань платоспроможної роботи банківських установ.

Серед цих заходів провідне місце зайняли положення, присвячені достатності капіталу банківських установ, починаючи від нормативного збільшення мінімального статутного капіталу банків і закінчуючи адміністративним впливом на фінансово-кредитні установи, щоб примусити засновників нарощувати капіталовкладення в банківський бізнес.

У цьому контексті важливо проаналізувати стан нормативного забезпечення регулювання достатності (адекватності) банківського капіталу в Україні, результативність наявних правових положень у цій сфері на предмет їх відповідності нагальним потребам оздоровлення економіки України, а також основні проблеми забезпечення достатності банківського капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД».

На сучасному етапі розвитку банківського регулювання існуючі відповідні дослідження не лише потребують актуалізації, але й доповнення положеннями щодо вдосконалення державної економічної політики у сфері забезпечення достатності капіталу банківських установ у розрізі сприяння

розвитку фінансових відносин. Останнє потребує акцентування, позаяк зазвичай акти банківського регулювання не враховують усього розмаїття наслідків їх запровадження для економічної системи в цілому та окремих банків зокрема.

Вихідним для розуміння економічної суті достатності банківського капіталу є поняття капіталізації банків. НБУ на своїй офіційній сторінці фактично оприлюднив власну позицію щодо цього поняття, пославшись на низку джерел. Зокрема, відзначається, що капіталізація (capitalization) – це:

- 1) збільшення обсягу капіталу банку;
- 2) сукупна вартість цінних паперів, що обертаються на фондовому ринку країни;
- 3) сукупна максимальна вартість акцій та облігацій, які може випустити компанія;
- 4) збільшення вартості банку у зв'язку зі зростанням його ринкової вартості;
- 5) додавання нарахованої суми відсотків до основної суми депозиту та подальше нарахування доходів на більшу суму;
- 6) питома вага цінних паперів певного виду в загальній сумі емісії цінних паперів або капіталі компанії – норма капіталізації;
- 7) додатковий випуск акцій з метою збільшення капіталу або спрямування частини доходів (прибутку, дивідендів) на збільшення капіталу банку;
- 8) капіталізація прибутку;
- 9) включення нарахованих і сплачених кредитором відсотків за використані кредити у вартість новостворених активів (будівлі, споруди), а не вирахування цих відсотків із прибутку чи віднесення на собівартість. Метою такої капіталізації є чітке відображення реальної вартості капітальних вкладень у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності [42].

Як видно, поняття капіталізації є багатозначним. Відсутність уніфікованого підходу до нього не сприяє однакоому розумінню та

застосуванню з урахуванням того, що чинне законодавство України висуває низку вимог до банків у контексті додержання показників достатності банківського капіталу [13].

Наприклад, у Законі України «Про банки і банківську діяльність» поняття капіталізації банків прямо не закріплюється. Загальний підхід до цього питання можна виявити лише з того, що це поняття вперше згадується у ст. 32 «Порядок формування та збільшення статутного капіталу банку». У відповідних положеннях зазначається, що «формування та капіталізація банку здійснюються шляхом грошових внесків», крім певних випадків, а також вказується на повноваження НБУ у «спрощеній процедурі реєстрації випуску акцій» банку у контексті капіталізації банківських установ [48].

Таким чином, у цих положеннях складно визначити поняття капіталізації, адже воно може бути пов'язане і з формуванням статутного капіталу банку, і з його збільшенням, а також з емісією акцій банку. Разом із тим треба зауважити, що статутний капітал банківської установи не може формуватися за рахунок емісії акцій у разі, коли банківська установа створена, наприклад, у формі кооперативного банку відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність». У цьому разі положення спрощеної процедури виявляються непристосованими до кооперативних банків, у чому можна навіть виявити певні елементи дискримінації.

Побічно обсяг поняття капіталізації впливає з положень Закону України «Про банки і банківську діяльність» (ст. 39) про те, що до виключної компетенції ради банку віднесена така функція, серед інших, як «визначення джерел капіталізації та іншого фінансування банку». Отже, із цього можна зробити висновок, що капіталізація є джерелом фінансування банку, але не єдиним таким джерелом.

Поняття капіталізації межує з таким поняттям, як рекапіталізація, що трапляється у публікаціях та виділяється НБУ [42] у контексті «націоналізації», позаяк ідеться фактично про викуп у державну власність відповідних банківських актів. Хоча за своїм лексичним змістом (від лат. re –

повторна дія) рекапіталізація – це будь-яке повторне збільшення статутного капіталу господарюючого суб'єкта. Якщо процес капіталізації має два складника – формування та/або збільшення статутного капіталу суб'єкта господарювання, то рекапіталізація стосується лише другої з них.

На тлі такої законодавчої невизначеності у тому числі щодо спрощеної процедури формування статутного капіталу, яке виявляється пристосованим лише щодо банків, створених у формі акціонерного товариства, виглядають явно недосконалими та ускладненими положення Закону України № 78-VIII, прийнятого 28 грудня 2014 р., «Про заходи, спрямовані на сприяння капіталізації та реструктуризації банків». Йдеться не лише про відсутність чіткого визначення поняття капіталізації банків, але й про брак зрозумілих критеріїв відмежування процедур капіталізації від процедур реорганізації та реструктуризації у логіко-структурному і в економіко-змістовому контексті. Зокрема, відсутній логічний зв'язок між капіталізацією та реорганізацією (реструктуризацією). Адже капіталізація банків може бути проведена без реорганізації, а остання лише щодо приєднання та злиття характеризується неодмінним збільшенням активів банку [26].

У цій сфері можна спостерігати безпрецедентну як для такого вузького питання економічної діяльності, як капіталізація банківських установ та їх реорганізація (реструктуризація), ситуацію множинності актів регулювання та закріплення в законах положень, які не містять чітких механізмів реалізації, але характеризуються значною варіативністю регулюючого впливу державних органів в особі НБУ й інших утворень на організаційно-господарські відносини.

Зокрема, поряд із зазначеним Законом від 28 грудня 2014 р., 23 березня 2017 р. було прийнято ще один акт – Закон України № 1985-VIII «Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків». Вже із назви цього Закону видно, що будь-якого незбігу предмета регулювання із Законом України 78-VIII не існує, позаяк «спрощення» капіталізації та реорганізації є однією з форм «сприяння» таким процесам. Невипадково Головне науково-

експертне управління Верховної Ради та Головне юридичне управління Верховної ради України, приймаючи відповідні закони, вказали на істотні вади законодавчої техніки у їх змісті, починаючи від того, що ці закони не містять «чітких критеріїв капіталізації, реструктуризації чи реорганізації банку», закінчуючи тим, що окремі положення законів взагалі не несуть «належного нормативного навантаження» (наприклад, щодо положення ст. 1, 4 проекту, в яких ідеться про таке: «інші положення, необхідні для здійснення реорганізації з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом»; «вирішення інших необхідних питань щодо проведення реорганізації»; «рішення загальних зборів банку... є підставою для органів державної влади та інших осіб вчиняти дії») [61].

По суті, закони України № 78-VIII та №1985-VIII додатково – понад межі, передбачені положеннями законів України «Про банки і банківську діяльність» та «Про Національний банк України», – формують базу повноважень НБУ та інших органів влади з питань, обсяг яких формується самим НБУ. Наприклад, у ст. 1 закону застосовуються поняття «показник достатності капіталу першого рівня», «нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу», «базовим та песимістичним макроекономічними сценаріями», «строк, визначений Національним банком України» тощо. Відповідні поняття та показники (строки) закріплюються у підзаконних актах НБУ або встановлюються ним в оперативному порядку, зокрема в Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні (Постанова Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 р. № 368), в листі НБУ «Про розмір регулятивного капіталу банку» тощо [49]. Тобто йдеться про відсутність у законодавстві про банківську діяльність визначеності на користь повноважень НБУ.

Попри ці вади опосередкування капіталізації банківських установ, важливо на науково-обґрунтованому рівні як з'ясувати логіко-змістову сутність державної банківської політики у цій сфері, так і запропонувати дієві вдосконалення, які можуть вирішити наявні у цій сфері проблеми.

Ухвалюючи Закон № 1985-VIII, його автори наголосили на потребах тимчасово, до 1 серпня 2020 р., зменшити строки розгляду документів та оптимізувати процедури капіталізації та реорганізації банків «шляхом приєднання для забезпечення послідовних та узгоджених дій з боку регулюючих органів». Відповідно, одним з елементів спрощення запропоновано «врегулювати питання припинення здійснення банківської діяльності без ліквідації юридичної особи» створенням такого механізму, коли банки, які не можуть виконати вимоги НБУ щодо капіталізації, залишили банківський ринок «без навантаження на Фонд гарантування вкладів фізичних осіб» [31].

Отже, загальною панівною ідеєю опосередкування капіталізації банківських установ проголошено механізм організаційних послаблень для банківських установ щодо процедур капіталізації у межах, визначених НБУ. Такий підхід виводить питання достатності капіталу банківських установ на формальний рівень, оминаючи питання передумов, засад та меж капіталізації банківських установ як такої.

Разом із тим без вирішення питань достатності показників капіталізації банківських установ та їх впливу на можливість здійснення банківської діяльності у платоспроможний спосіб, позбавлений тіньового елемента, не можна розраховувати на формування справедливих та розумних процедурних рамок капіталізації.

Тут треба коротко згадати не лише про поняття капіталізації, але й про умови його запровадження у національну банківську практику.

Обсяг економічних джерел, присвячених питанням капіталізації господарюючих суб'єктів, зокрема підприємств та фінансових установ, досить значний. Здебільшого під капіталізацією розуміють «процес нагромадження капіталу» [32]. Зазначимо, що багатогранність відповідного питання саме й зумовлює необхідність його законодавчого закріплення, чого, на жаль, ще не зроблено, хоча висувуються вагомі вимоги до банків щодо процесів капіталізації та достатності капіталу.

В узагальненому вигляді капіталізація може бути розглянута як внутрішньогосподарські відносини, спрямовані на формування та збільшення майнових активів суб'єкта господарювання, у тому числі банківської установи у будь-якій формі, у тому числі збільшенням статутного капіталу, нерозподіленого прибутку, економічною концентрацією.

Засоби державної економічної політики були би більш ефективними і прогнозованими, якщо було б враховано (виходячи, зокрема, й з досвіду провадження українських реформ), що не будь-яка капіталізація є засобом підвищення ефективності діяльності господарюючого суб'єкта, у тому числі банківської установи. А збільшення статутного капіталу банку особливо не виконує такої функції за не виконаності першозначних умов економічних показників діяльності та «чистоти» активів такого суб'єкта.

Цей висновок впливає з такого. Вимоги щодо розміру абсолютних показників капіталу банківських установ змінювалися національним регулятором багаторазово. Останнє суттєве підвищення вимог до мінімального розміру статутного капіталу банків було здійснене Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання негативному впливу на стабільність банківської системи» від 4 липня 2014 р. № 1586-VII, що стосується новостворених банків. А діючі банки згідно з Прикінцевими та перехідними положеннями Закону було зобов'язано виконати вимоги закону щодо розміру статутного капіталу відповідно до вимог вищевказаного Закону протягом десяти років згідно з розробленим НБУ поетапним планом.

Разом із тим усі ці заходи не допомогли врятувати деякі потужні банківські установи України. Це вказує на те, що мінімальний статутний капітал як показник платоспроможності банків не виконує покладеної на нього функції.

Заради об'єктивності треба згадати, що про марність очікувань результативності посилення вимог до мінімального статутного капіталу банківських установ попереджали науковці у період, коли розпочиналася

кампанія з нормативного збільшення вимог до статутних капіталів банків. Зокрема, О. П. Подцерковний заперечував позитивність абсолютизації такої форми підтримання банківської системи, як збільшення статутних капіталів банків у абсолютних величинах, а також обґрунтовано доводив, що «не розмір статутного капіталу, а наявність резервів та покриття кредитів, належний рівень співвідношення регулятивного капіталу та зважених до ризику активів, додержання показників ліквідності, контроль ризиків та додержання інших економічних нормативів діяльності забезпечують стабільну та ефективну роботу банків і виконання ними зобов'язань перед кредиторами» [13].

Щодо реформування банківської системи Казахстану міжнародні експерти також наголосили на тому, що підвищення вимог до розміру капіталу не є «універсальним рішенням, яке забезпечить укріплення банківського сектору», зважаючи на пов'язаних осіб, вимоги до резервування, слабку незалежність регулятора тощо [65].

Можливо, якщо б управлінці НБУ дослухалися б до цих висновків, багатьох проблем у вітчизняній банківській системі вдалося б уникнути. Регулювання капіталізації банківських установ не повинно стосуватися абсолютних величин розміру статутного капіталу до тих пір, доки виконуються відносні показники достатності капіталу.

Крім того, у науковій літературі та у відповідних рішеннях Базельського комітету цілком доведено порочність практики «очищення» банківської системи шляхом усунення з ринку «проблемних» банків з урахуванням потенціалу первісного застосування механізмів «очищення» балансів банків від проблемних активів. Лише коли перспектива неплатоспроможності банку є невідворотною, слід застосовувати повний спектр доступних стратегій, але не обмежуючись ними: злиття або поглинання (*merger & acquisition*); передача акцій або майна (тобто активів і зобов'язань, у тому числі депозитів) покупцеві приватного сектору (*purchase & assumption*); передача акцій або майна та вкладів до бідж-банку (*bridge-bank*); конвертація депозитів в акції фінансової установи або переоформлення вкладів у спеціальний субординований кредит

на поповнення капіталу (bail-in); призначення адміністратора, який бере на себе контроль і управління банком з метою відновлення платоспроможності банку або частини його бізнесу; ліквідація банку з виплатою коштів застрахованим вкладникам або переведення їх рахунків, а потім згортання діяльності банку і продаж його активів [24].

Не можна ігнорувати й висновки економістів про межі й ризики нормативного втручання у процеси капіталізації з урахуванням наявності «істотних розбіжностей між ринковою капіталізацією банку і розміром капіталу, розрахованого за вимогами регулятора, може свідчити про наявність певних проблем у діяльності банку, які не враховані регулятором, але про які відомо ринковим суб'єктам» [10].

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що процедурні сприяння капіталізації банків та підвищення достатності їх капіталу потребують поділу на два рівні – рівень прогнозованого вдосконалення та рівень усунення проблемних аспектів платоспроможності у тому числі у контексті капіталізації окремого банку, а саме АТ «БАНК ФОРВАРД». Ці процедури не можуть бути однаковими, проте не можна називати спрощеним відповідний порядок відновлення платоспроможності банку – це має бути особливий порядок. Адже «спрощення» передбачає виключення певних складних організаційних моментів збільшення статутного капіталу та показників діяльності банку.

За умови виявлення елементів неплатоспроможності, коли у процес втручається НБУ зі спеціальними дозволами, вимогами, строками та іншими розпорядчими засобами, відповідні відносини «спрощеними» бути за визначенням не можуть. Мета відповідних процедур має полягати не в усуненні певних процедурних ланок, притаманних спрощенню будь-якої організаційної процедури, а в запровадженні спеціальних «м'яких» та «обережних» заходів стимулу з боку НБУ, які заохотили б засновників та менеджерів банківської установи до гнучкого усунення показників та проявів діяльності, що призводять до зниження рівня стабільності роботи банківської установи чи порушення нормативів НБУ. Намагання повною мірою

врегулювати ці відносини на рівні закону чи постанов НБУ приречене на невдачу, тому що багато в чому залежить від економічної ситуації, кадрового та фінансового потенціалу банківської установи, менеджменту НБУ тощо. Лише у разі розуміння цих меж регуляторного впливу на рівень капіталізації банківських установ можна розраховувати на позитивні економічні результати у цій сфері.

Отже, розглянувши існуючі проблеми регуляторного характеру щодо забезпечення достатності банківського капіталу на макроекономічному рівні, були також визначені й охарактеризовані основні проблеми з адекватністю капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД» (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Характеристика основних проблем, які негативно впливають на достатність капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД»

Проблеми	Характеристика проблем та їх впливу на достатність банківського капіталу
1	2
Проблема низької якості банківських активів	АТ «БАНК ФОРВАРД» у 2016 р. має високий кредитний ризик, що свідчить про перевищення допустимого рівня ризикованості банківських активів, а оскільки для визначення достатності капіталу банку його розмір співвідноситься з активами, зваженими за ступенем ризику, це негативно впливає на адекватність капіталу банку
Можливе зменшення питомої ваги основного капіталу в структурі капіталу банку	Оскільки з 1 січня 2019 р. набув чинності норматив НЗ, що визначається як відношення основного капіталу до ризикових активів, то банку слід звернути особливу увагу на загрозу зниження частки основного капіталу (першого рівня) в структурі регулятивного капіталу. До того ж, якщо б норматив НЗ уже діяв, то АТ «БАНК ФОРВАРД» у попередні періоди не зміг би виконати вимоги регулятора
Поступова відмова банку від використання субординованого капіталу	Протягом останніх років АТ «БАНК ФОРВАРД» здійснював повернення субординованого боргу, що призвели до майже повного виведення субординованого капіталу зі складу додаткового капіталу (другого рівня). Проте банку необхідно виважено проаналізувати доцільність залучення фінансових ресурсів на умовах субординованого боргу, адже це збільшить розмір його регулятивного капіталу та підвищить показники його достатності (адекватності) відповідно

Продовження таблиці 3.1

1	2
Відсутність буферу запасу	Відповідно до вимог Базель III, які передбачені й національним банківським законодавством, усі банки починаючи з 1 січня 2020 р.

(консервації) та контрциклічного буферу капіталу	повинні формувати буфер запасу (консервації) в розмірі 0,625% (із його збільшенням до 2,5% на 1 січня 2023 р.), а також контрциклічний буфер капіталу, розмір якого може становити до 2,5% залежно від загального розміру ризику. Тому АТ «БАНК ФОРВАРД» уже зараз має готуватися до запровадження цих додаткових вимог, створивши ці буфери на мінімальному рівні з їх поступовим збільшенням для досягнення рекомендованих регулятором значень буферів капіталу на момент набуття чинності цих вимог
Зниження частки резервних та інших фондів банку	Виявлено, що протягом трьох проаналізованих років питома вага резервних та інших фондів у структурі власного капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД» дещо зменшувалася, що підсилює важливість попередньої зазначеної проблеми буферів капіталу. Тому банку для забезпечення захисту інтересів як своїх клієнтів, інвесторів і кредиторів, так і стейкхолдерів банківської установи необхідно розглянути можливості обґрунтованого підвищення розміру резервних та інших фондів

Окрім зазначених проблем, у сучасних умовах розвитку економіки України доводиться також констатувати факт нерозвиненості фондового ринку, що суттєво знижує можливості банків застосовувати інструмент сек'юритизації банківських активів із метою зниження їх ризикованості та підвищення за рахунок цього рівня достатності банківського капіталу. Щоправда зловживання сек'юритизацією та недостатня увага регулятора до цих процесів може призвести до погіршення як фінансового стану окремого банку, так і до кризових явищ у цілому по банківській системі, проте за умов належного контролю за цими процесами з боку НБУ та інших державних органів, які здійснюють регулювання операцій із цінними паперами, а також виважених управлінських рішень з боку фінансового менеджменту банку, сек'юритизація активів може значно покращити адекватність банківського капіталу.

Отже, комплексне вирішення АТ «БАНК ФОРВАРД» проблем із низькою якістю банківських активів, зменшенням питомої ваги основного капіталу в структурі регулятивного капіталу, зниженням розміру субординованого капіталу, відсутністю буферу запасу (консервації) та контрциклічного буферу капіталу, зменшенням частки резервних та інших фондів банку та пошук можливостей виваженого застосування інструменту сек'юритизації активів банку, дасть змогу забезпечити належний рівень

достатності його капіталу як у поточній, так і в стратегічній перспективі.

3.2 Можливості підвищення капіталізації та поліпшення показників достатності капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД»

В сучасній економічній ситуації українським банкам доводиться функціонувати у досить складних умовах, викликаних кризою, проявами політичної нестабільності та війною, до того ж, їх розвиток ускладнюють певні недоліки у фінансовій системі України. Саме тому формування власного капіталу та забезпечення його достатності є актуальним питанням, від якого залежать успішність і результативність діяльності банків.

Перераховані проблеми зумовлюють низку наступних, серед яких відсутність досконалої нормативної бази та прозорості у діяльності банків, постійні обмеження та втручання у діяльність банків. Зважаючи на це, посилюється увага до ефективного розподілу власного капіталу, процесів його використання, вирішення проблем і пошуку способів підвищення ефективного формування власного капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД».

Актуальність даного питання полягає в тому, що в умовах сучасної вітчизняної економіки банківські установи ризикують недотриманням нормативного розміру власного капіталу, що може спричинити ще більшу недовіру клієнтів до них. Зважаючи на те, що за останні роки курс національної грошової одиниці до американського долара збільшився більше ніж утричі, це призвело до збільшення кредитного портфелю банків на фоні зниження його якості, тобто спостерігається збільшення проблемних кредитів. АТ «БАНК ФОРВАРД» необхідно провести діагностику активів із метою позбавлення від ризикованих і нарощення частки більш якісних банківських активів.

Здебільшого в банку є три стратегії вирішення питань із проблемними активами:

1) утримування проблемних активів на балансі та продовження пошуку шляхів вирішення проблеми (головним чином або за рахунок реструктуризації, або за допомогою судового стягнення заборгованості). Робота з простроченою заборгованістю може виконуватися або підрозділами банку, або шляхом передачі стягнення боргів стороннім виконавцям;

2) продаж проблемних активів банку третій стороні – продавець може продовжувати обслуговувати портфель на основі договору про обслуговування;

3) списання проблемних активів з балансу і припинення заходів щодо стягнення такої заборгованості.

Заздалегідь визначеного оптимального варіанту вирішення питання із проблемними кредитами не існує, тому банку необхідно щоразу визначати відповідні критерії під час ухвалення стратегічних рішень [4].

Пропонуємо використовувати як такий критерій чисту поточну вартість надходжень від стягнення заборгованості за проблемними активами.

Так, АТ «БАНК ФОРВАРД» може встановити мінімальну прийнятну частку стягнення заборгованості як відсоток від загальної суми заборгованості або як певну абсолютну суму грошових коштів.

Якщо на підставі аналізу проблемних активів заборгованість позичальників визнана безнадійною, слід здійснити аналіз таких активів з погляду можливості списання. НБУ визначено критерії, дотримання яких дає право банкам списати безнадійну заборгованість. Зокрема, банк має право відшкодувати (списати) за рахунок сформованого резерву заборгованість, яка визначена безнадійною, за умови, що за такою заборгованістю є прострочений платіж за основним боргом та/або нарахованими процентами, та/або комісіями більше ніж 180 днів [57].

Варто зазначити, що списання безнадійної заборгованості може позитивно вплинути на рівень достатності банківського капіталу.

Вітчизняний і зарубіжний досвід показав, що основною проблемою в процесі формування власного капіталу банку, необхідного для нормальної

діяльності банківських установ, є не нарощування капіталу, а встановлення його оптимальної величини – нормативів – для конкретного банку з урахуванням таких факторів, як ризикованість розміщення активів, специфіка пасивних операцій, структура власності, галузева приналежність клієнтів АТ «БАНК ФОРВАРД».

Економічні нормативи діяльності банків – це показники, встановлені НБУ з метою регулювання банківської діяльності на основі безвиїзного нагляду для здійснення моніторингу діяльності окремих банків і банківської системи в цілому. На сьогоднішній день удосконалення та розвиток діяльності банків повинні стати головною метою на шляху створення дієвого ринкового механізму. Загалом саме капітал відіграє важливу роль у проведенні активних операцій, що спрямовані на розміщення та використання наявних у банку власних та залучених ресурсів з метою одержання прибутку при раціональному розподілі ризиків за окремими видами операцій та підтриманні необхідного рівня ліквідності. Ці операції є найбільш дохідними та разом з тим найбільш ризиковими. Тому банки зобов'язані підтримувати оптимальну структуру своїх активів і залежно від економічної ситуації змінювати її або на користь кредитів, або на користь інвестицій [62].

Необхідною умовою підвищення конкурентоспроможності в банківській системі є збільшення рівня капіталізації, а також посередницьких функцій банків. Безальтернативною потребою у розвитку банківської сфери є поновлення та прискорення темпів збільшення власного капіталу.

Задля того, щоб банківська система змогла протистояти негативним внутрішнім і зовнішнім фактори, першочерговою задачею повинна стати зміна існуючих вимог до якості, достатності та прозорості капіталу банків. Такі заходи допоможуть переосмислити довгострокову стратегію розвитку банківської системи та створять додаткові можливості для реалізації стійких фінансових інституцій. Через це постає необхідність пошуку нових надійних джерел, які збільшать банківський капітал.

Такими джерелами для АТ «БАНК ФОРВАРД» можуть бути прибуток

від банківської діяльності, кошти акціонерів та субординований борг. Проте є певні проблеми, що обмежують можливості залучити кошти з перерахованих джерел. Це можна пояснити тим, що за останні роки діяльність банків несе збитки, а банківська сфера має загальноекономічні проблеми, що спричинені кризою.

Тому, пропонуємо проводити нарощення власного капіталу банку за рахунок:

- 1) підвищення рівня прибутковості активних операцій;
- 2) проведення оптимальної дивідендної політики (максимізація ринкової вартості шляхом направлення до 80% прибутку на сплату дивідендів).

Саме проведення оптимальної дивідендної політики має можливість зберегти діючих інвесторів, а також залучити нових. Більше того, дана стратегія має змогу виправдати себе в сучасних умовах на ринку банківської сфери.

Недостатня ефективність використання активів позбавляє банки змоги нарощувати власний капітал шляхом збільшення прибутку. Тому доцільно збільшувати власний капітал шляхом банківських злиттів, поглинань, створення холдингів та альянсів. Дані методи характерні для закордонної практики та створюють додаткові конкурентні переваги [6].

Такі фактори, як: співвідношення між прибутком, ризиком і ліквідністю, повинні стати визначальними задля вибору джерела збільшення власного капіталу. Ризики впливають як на рівень прибутку, так і на рівень ліквідності. Тому для прийняття оперативних управлінських рішень в умовах невизначеності необхідно використовувати економіко-математичні методи та комп'ютерну техніку, щоб отримати експертну оцінку власного капіталу банку [16].

Вибір того чи іншого джерела збільшення власного капіталу та їх структура визначаються сукупністю факторів, найважливішими із яких є оптимальне співвідношення між прибутком, ризиком і ліквідністю. Ризики

впливають як на рівень прибутку, так і на рівень ліквідності. В умовах невизначеності, використання економіко-математичних методів нечіткої логіки та комп'ютерної техніки дає можливість з достатньо високою мірою вірогідності здійснювати постійну експертну оцінку власного капіталу банку (в межах інтервалу можливих його значень) і впливу факторів на фінансовий його стан для прийняття оперативних рішень. При цьому визначаються варіанти приведення у відповідність співвідношень між прибутком, ризиком і ліквідністю [31].

Варто зазначити, що проблема складності структури власного капіталу банків та процесу його формування характерна й для АТ «БАНК ФОРВАРД».

Отже, вирішення проблем власного капіталу банків може бути досягнуте за рахунок наступних кардинальних змін загальноекономічних факторів: легалізації капіталу; суттєвої зміни рівня корпоративного управління; створення привабливих податкових та фінансових умов для інвестицій у банківський сектор економіки; зниження рівня діючих в Україні ризиків; підвищення рейтингу України.

Важливим є те, щоб вирішення даних проблем можливе за рахунок: нормативного врегулювання НБУ вимог до капіталізації банківських установ; внутрішніх резервів банківської системи (створення банківських об'єднань, груп, консорціумного кредитування); нарощування прибутку банків; зменшення витрат вітчизняних комерційних банків; випуску фінансових інструментів капіталізації банків (депозитних сертифікатів, облігацій, єврооблігацій, привілейованих акцій); збільшення капіталу державних банків або їх корпоратизації; створення ресурсної бази для нарощування інвестицій у фінансові інструменти банківської системи; збалансованості та стабільності дивідендної політики; злиття та поглинання, проте цей напрям потрібно застосовувати обережно та зважено, не допускаючи процесів монополізації у банківському секторі.

На макроекономічному рівні сьогодні існує ряд проблем щодо формування власного капіталу банків, а саме: нестабільний курс гривні,

зниження якості кредитного портфелю банків, неактуальні на сьогоднішній день нормативи НБУ, неефективне використання банківського капіталу, обмеженість нових джерел поповнення власного капіталу. Це дає змогу стверджувати, що на сьогоднішній день банківська сфера знаходиться у несприятливих умовах для розвитку, оскільки великий вплив на неї здійснюють кризові явища.

Задля вирішення цих проблем, пропонуємо провести такі заходи. По-перше, необхідно підвищити рівень прибутковості активних операцій. Банку варто підвищити якість кредитних операцій, проводити якісну інвестиційну політику, яка буде спрямована на отримання максимального прибутку при помірних ризиках, а також оптимізувати обліково-кредитну діяльність. По-друге, переглянути дивідендну політику. Пошук оптимального розподілу прибутку між акціонерами та коштів, які залишилися після сплати дивідендів, які можуть бути спрямовані на проведення активних операцій.

Крім того, АТ «БАНК ФОРВАРД» необхідно збільшити частку основного капіталу (першого рівня) в структурі регулятивного капіталу. Це можливо здійснити за рахунок збільшення його окремих складових, а саме: зареєстрованого статутного капіталу, емісійних різниць, загальних резервів, резервних фондів, нематеріальних активів і капітальних інвестицій за нематеріальними активами. До того ж, це дасть змогу вирішити й інші визначені проблеми щодо достатності банківського капіталу, а саме проблеми відсутності буферу запасу (консервації) та контрциклічного буферу капіталу та зниження частки резервних та інших фондів банку, які мали місце в 2016-2018 рр.

Кожен банк із урахуванням законодавчих обмежень та власної стратегії розвитку визначає необхідний обсяг та джерела формування капіталу. Субординований борг – це гібридний фінансовий інструмент, який поєднує ознаки власного та позикового капіталу. Емітент такого інструменту отримує переваги залучення капіталу на умовах боргу (простота та оперативність емісії, можливість зменшення прибутку, що оподатковується, підвищення

рентабельності акціонерного капіталу) без недоліків фінансування бізнесу лише за рахунок власного капіталу (втрата контролю над бізнесом існуючих акціонерів, висока вартість процесу емісії тощо). Тому АТ «БАНК ФОРВАРД» не варто відмовлятися від використання субординованого капіталу.

Адже, в разі залучення субординованого боргу як джерела формування наявного регулятивного капіталу в банку виникає ефект фінансового левериджу (важеля). Фінансовий леверидж характеризує використання суб'єктом господарювання позикових коштів, що впливає на зміну коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Проведення розрахунків зазначеного показника дає можливість визначити оптимальну структуру капіталу, яка забезпечує максимізацію рівня рентабельності. На думку В. В. Коваленко та К. Ф. Черкашиної, залучення капіталу на умовах боргу має три основні переваги для банку: по-перше, заборгованість – це захист від інфляції, під час якої грошові зобов'язання дають прибуток у результаті зростання цін; по-друге, якщо відсотки за позиковими ресурсами нижчі прибутку, який можна отримати від їх використання, утворюється додатковий дохід банку; по-третє, на відміну від дивідендів, які вважаються розподілом прибутку, відсотки розглядаються як витрати і, відповідно, зменшують об'єкт оподаткування податком на прибуток [24].

Також одним із важливих напрямів забезпечення достатності капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД» може стати сек'юритизація, звісно, за умови виваженого використання такого інструменту.

Сек'юритизація банківських активів за певних умов дає банку можливість досягти таких цілей:

- підвищити прибутковість власного капіталу та виконати вимоги щодо його достатності;
- забезпечити диверсифікацію джерел фінансування;
- знизити ризикованість активів;
- зменшити вартість залучення коштів (за рахунок того, що кредитний рейтинг сек'юритизованих цінних паперів може бути вищим, аніж рейтинг

емітента);

- залучити фінансові ресурси на більш тривалий термін [11].

Сек'юритизація банківських активів є способом зниження кредитного ризику та додаткового фінансування за допомогою випуску цінних паперів, що забезпечуються збалансованим набором банківських активів і грошовими потоками, генерованими ними, який супроводжується частковим або повним списанням зазначеного набору активів з балансу банку-оригінатора.

Акцентуючи увагу на специфіці банківської діяльності, сек'юритизація банківських активів АТ «БАНК ФОРВАРД» передбачає роботу з кредитами, власними та іншими борговими цінними паперами за допомогою випуску банком забезпечених облігаційних зобов'язань. Також сек'юритизація може проводитися банком у змішаній формі, коли передбачається формування пулу як борговими цінними паперами, так і кредитними активами.

Всі зазначені заходи, спрямовані на підвищення рівня достатності капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД», здебільшого, передбачають оптимізацію структури регулятивного капіталу й активів банку.

Отже, передбачається збільшення зареєстрованого статутного капіталу, резервних фондів та ін., що в сукупності матиме наслідком збільшення величини основного капіталу. Також доцільно залучити субординований капітал банку. Зазначені зміни можуть забезпечити АТ «БАНК ФОРВАРД» достатність його капіталу й створити передумови для її підвищення та втримання на рівні, що відповідає вимогам НБУ і міжнародним стандартам. Однак, це можливо за умови дотримання всіх зазначених пропорцій щодо капіталу й активів АТ «БАНК ФОРВАРД».

3.3 Удосконалення механізму управління капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД»

Успішна реалізація запропонованих заходів з підвищення достатності банківського капіталу неможлива без удосконалення механізму управління капіталом банку.

Варто зазначити, що в сучасних умовах, що склалися у фінансовому секторі України, проблеми концентрації банківського капіталу, забезпечення необхідних джерел і дієвих механізмів управління рівнем капіталізації банківської системи та достатністю капіталу банків набувають усе більшої актуальності, оскільки їх вирішення є необхідною умовою подальшого розвитку банківського сектора України відповідно до вимог європейських фінансових інститутів щодо забезпечення стійкості банківського ринку.

Проблема управління достатністю капіталу банків є питанням загальної фінансової стабільності, автономності та стійкості до зовнішніх і внутрішніх ризиків банківської системи, а отже, питанням належного виконання банками прийнятих на себе зобов'язань. Тому якість та ефективність розв'язання зазначеної проблеми впливає на надійність усієї економічної системи України та динаміку її подальшого розвитку.

В українській науковій літературі проблеми концентрації та консолідації, а також управління достатністю капіталу банків висвітлювалися багатьма відомими вченими та практиками. Так, Є. М. Андрушак проводила діагностику рівня капіталізації банківської системи України [2], О. Д. Вовчак досліджувала досвід управління концентрацією банківського капіталу [26].

У роботах В. В. Гірняк та Н. В. Дунас проведено комплексне дослідження управління процесами оптимізації структури капіталу банку за умов розвитку банківської системи України [15]. В. В. Коваленко детально вивчав методи оцінювання та напрями підвищення капіталізації українських банків [24]. В. І. Міщенко значну увагу у своїх дослідженнях приділяв сьогоденню й перспективам капіталізації банківської системи України [39].

У роботах К. І. Рожкової основна увага зосереджена на методологічних основах аналізу капіталізації комерційних банків [52], а С. М. Савлук досліджував особливості та шляхи нарощення власного капіталу комерційного банку [53]. Однак, незважаючи на вагомий внесок вітчизняних науковців у розроблення проблем концентрації банківського капіталу та забезпечення достатності капіталу банків, ще не вирішено питання обґрунтування

конкретних форм та сучасних методів управління достатністю капіталу банків в Україні.

Для висвітлення зазначених питань ми були вирішені такі завдання: виділені фактори, що впливають на процес управління достатністю капіталу банків України; вдосконалений механізм управління капіталом банку на прикладі АТ «БАНК ФОРВАРД».

В умовах фінансово-економічної нестабільності надійність та фінансова стійкість банків в Україні багато в чому залежить від ефективного управління достатністю їх капіталу.

Банківська установа, виступаючи посередником між суб'єктами господарювання як із профіцитом коштів, так і з їх дефіцитом, самостійно визначає політику залучення ресурсів, закладаючи при цьому в стратегію свого розвитку пріоритетні джерела й механізми їх залучення. При цьому, відповідно до вимог регулятора, банк повинен підтримувати адекватне співвідношення між власними і залученими ресурсами. Оскільки незбалансованість у структурі ресурсів може призвести до фінансових втрат та погіршення показників, котрі характеризують фінансову стійкість банків, і відповідно до погіршення його позицій на ринку банківських послуг [59].

Отже, основне завдання, що стоїть перед банківським менеджментом, – сформувати такий банківський капітал, який забезпечив би підтримку стабільного рівня доходів, а також сприяв зміцненню позицій банку на відповідному рівні, для залучення необхідних банківських ресурсів на вигідних умовах. У зв'язку із цим, капіталізація є необхідною складовою управління банківською діяльністю. При цьому потрібно враховувати внутрішні й зовнішні фактори, що впливають на управління достатністю капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД». Внутрішні фактори управління достатністю банківського капіталу характеризуються тим, що керуючий вплив формується всередині самого банку, а при зовнішньому відповідно – ззовні.

Таким чином, формування сучасних засад удосконалення механізму управління капіталом банку неможливе без урахування впливу як внутрішніх,

так і зовнішніх факторів на цей процес.

Зовнішні фактори, що мають суттєвий вплив на процес управління достатністю банківського капіталу та відповідно повинні ретельно діагностуватися фінансовим менеджментом АТ «БАНК ФОРВАРД», наведені на рис. 3.1.

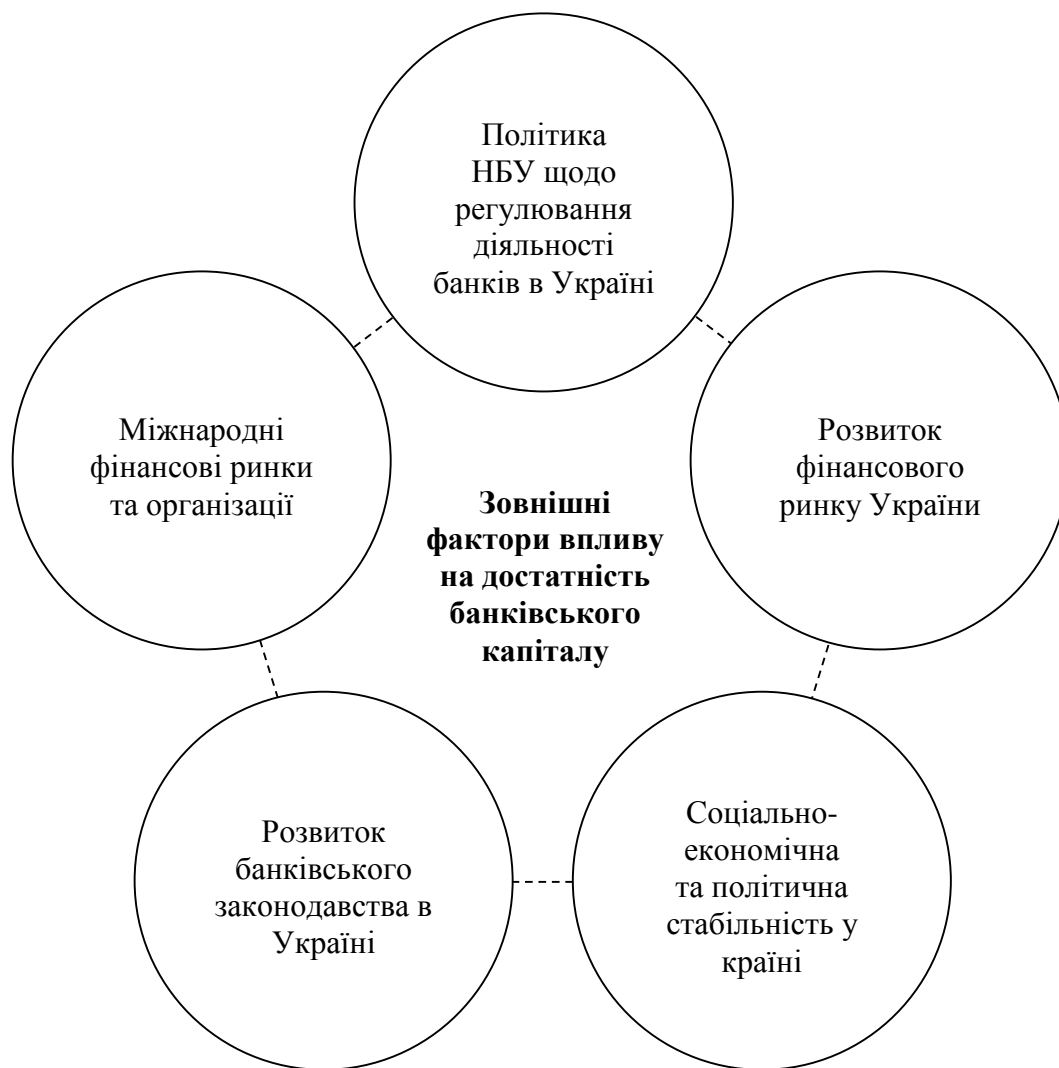

Рис. 3.1 – Основні зовнішні фактори впливу на достатність банківського капіталу

Що стосується внутрішніх факторів, то, як наведено в табл. 3.2, до внутрішніх факторів управління достатністю капіталу банку відносять: стратегію розвитку банку, систему корпоративного управління, систему внутрішнього контролю та фінансовий стан банку [51].

Таблиця 3.2 – Основні внутрішні фактори впливу на достатність

капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД»

Групи факторів	Фактори впливу на достатність банківського капіталу
Стратегія розвитку банківської установи	Агресивна стратегія розвитку банку
	Помірно агресивна стратегія розвитку банку
	Консервативна стратегія розвитку
Система корпоративного управління банку	Ризик-менеджмент банківської установи
	Управління якістю банківських послуг
	Управління економічною безпекою банку
Система внутрішнього контролю в банку	Правління банку
	Наглядова рада
	Внутрішній аудит банку
Фінансовий стан банківської установи	Ліквідність і платоспроможність банку
	Ділова активність на ринку банківських послуг
	Фінансова стійкість
	Рентабельність банківського бізнесу

Таким чином, як внутрішні, так і зовнішні фактори створюють комплексний вплив на процес управління достатністю капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД», від них залежать перспективи його функціонування й вибір стратегічної цілі, реалізація якої повинна здійснюватися відповідними механізмами.

Механізм управління капіталом банку є сукупністю прийомів та методів цілеспрямованого розв'язання проблем, пов'язаних із процесами формування і використання капіталу банку для забезпечення максимальної економічної вигоди та стабільного функціонування банку в поточному і перспективному періодах.

Отже, розробка сучасних концептуальних підходів до вибору джерел, способів, методів, інструментів і важелів нарощування капіталу банку, спрямованих на забезпечення його достатності, що зрештою визначає зміст процесу управління капіталізацією банку на макро- та мікрорівні, є актуальним завданням. Формування й вироблення сучасної концепції управління капіталізацією банку потребує виокремлення принципів, на яких має ґрунтуватися механізм управління капіталом банку. Спираючись на існуючі дослідження, до цих принципів доречно віднести такі:

– наукову обґрунтованість процесу управління достатністю капіталу банку, що базується на положеннях діалектичної теорії пізнання, вимогах економічних законів, використанні досягнень науково-технічного прогресу та нових методів економічних досліджень;

– комплексність управління капіталізацією банків, яка полягає в детальному дослідженні напрямів, функцій та механізмів процесу забезпечення достатності банківського капіталу;

– динамізм управління достатністю капіталу банку, спрямований на безперервний облік внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на цей процес;

– інтегрованість управління достатністю капіталу банку із загальною стратегією розвитку банківської установи. Цей принцип указує на те, що при розробці основних положень діяльності банку з управління достатністю його капіталу необхідно враховувати основні цілі та завдання функціонування банку;

– системність управління достатністю капіталу банку, орієнтована на кінцевий результат, що виражає ступінь відповідності кількісних і якісних параметрів цього процесу, які відповідають вимогам ринку й відображають ефективність механізму управління капіталом банку.

Виходячи із основних принципів управління банківським капіталом, розробляються цілі та завдання цієї системи.

Метою механізму управління капіталом банку є збільшення банківського капіталу та забезпечення його достатнього розміру для підвищення фінансової стійкості та прибутковості.

Для досягнення зазначеної мети ставляться такі завдання управління капіталом банку:

1) вдосконалення нормативно-правової бази управління достатністю капіталу банку. Це завдання характеризується приведенням нормативно-правової бази, щодо управління капіталізацією банків до сучасних вимог і потреб фінансового сектора України, а також до міжнародних норм

банківського регулювання та нагляду;

2) вдосконалення організації механізму управління капіталом банку. Вказане завдання передбачає: визначення структурних підрозділів банку, які беруть участь у процесі управління капіталізацією та відповідають за її ефективність; планування складу й структури капіталу банку; застосування економіко-математичних методів оцінювання якості капіталу банку; визначення інструментів та методів регулювання достатності капіталу банку;

3) розвиток фінансово-економічної підтримки механізму управління капіталом банку. Це завдання спрямоване на пошук прямих та непрямих вітчизняних або іноземних інвестицій у нарощення капітальної бази банку;

4) підвищення якості капіталу. Це завдання передбачає використання нових методів і форм залучення капіталу, що зможуть забезпечити банку тривалий перспективний розвиток;

5) забезпечення стабільного довгострокового фінансування. Це завдання спрямоване на залучення якісно нових джерел фінансування капіталу банку різних рівнів на довгостроковій основі.

Таким чином, запропоновані принципи, цілі й завдання управління достатністю капіталу банку дають можливість виділити основні складові вдосконаленого механізму управління капіталом банку: по-перше, це – нормативно-правова підсистема; по-друге, організаційна підсистема; по-третє, фінансово-економічна підсистема [59].

Слід зауважити, що наведені складові будуть ефективними тільки за умови повної реалізації функцій управління в їх сукупності та взаємозв'язку. Такими функціями механізму управління капіталом банку є:

– планування процесу управління капіталізацією банку, що передбачає застосування високого ступеня відповідності об'єкта управління об'єктивним закономірностям його розвитку й повинно охоплювати все різноманіття методів, форм і засобів управління. Функція планування є однією з найважливіших функцій управління, тому що це процес побудови алгоритму майбутніх дій, який веде до реалізації поставленої мети та містить

передбачувані результати його виконання;

- організація процесу управління достатністю капіталу банку передбачає формування єдиної вертикальної організаційно-координуючої структури, починаючи від основних положень банківського законодавства України й закінчуючи внутрішніми нормативними актами банку;

- контроль за процесом управління достатністю капіталу банку, що передбачає здійснення нагляду за кожним етапом формування капіталу як з боку регулятора, так і на рівні самого банку з метою запобігання можливим порушенням і зловживанням;

- аналіз процесу управління достатністю капіталу банку передбачає застосування комплексного підходу з метою виявлення недоліків і пошуку резервів зростання банківського капіталу з урахуванням потреб банку та стану фінансової системи країни;

- регулювання механізму управління капіталом банку передбачає формування на макрорівні функціонального та дієвого законодавства, орієнтованого на довгострокові цілі функціонування банків, виключає суперечливість окремих законодавчих та нормативних актів і комплексно охоплює все правове поле банківської діяльності;

- стимулювання процесу управління достатністю капіталу банку, що передбачає вдосконалення наукового підходу до формування мотиваційної політики, а також створення необхідних умов.

Таким чином, розглянуті елементи дають змогу розглядати сучасну концепцію управління капіталом банку як механізм, що забезпечує достатність банківського капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД» (рис. 3.2).

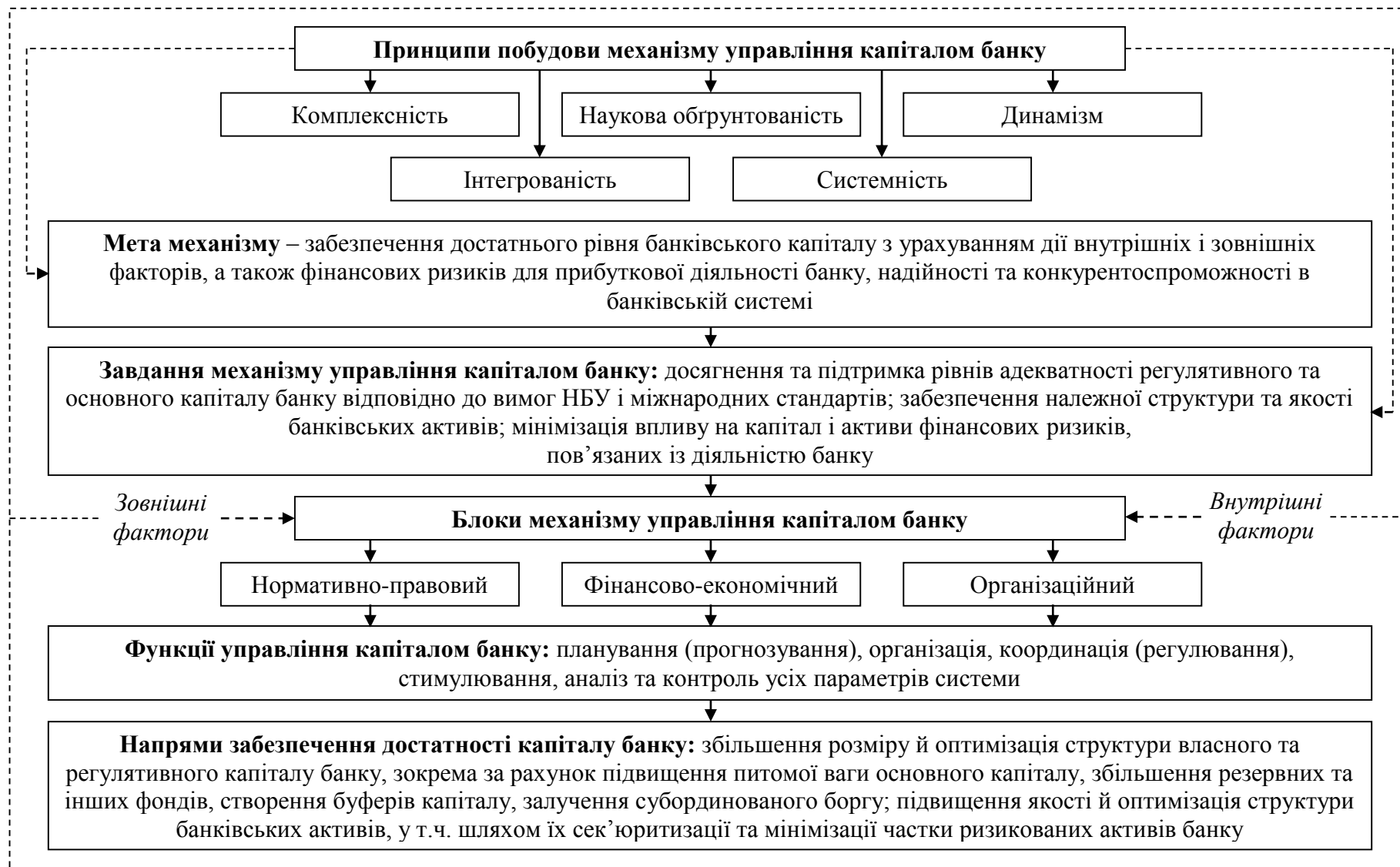

Рис. 3.2 – Удосконалений механізм управління капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД»

Розглянутий удосконалений механізм управління капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД» орієнтований на поліпшення здатності банку справлятися з наслідками фінансово-економічних криз, збільшення банківського капіталу й упровадження міжнародних нормативів з управління капіталом і ліквідністю банку.

Відповідно сучасна концепція управління достатністю капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД» передбачає досягнення цілей і завдань управління шляхом реалізації функцій та напрямів, які ґрунтуються на принципах динамізму, комплексності, інтегрованості, системності та наукового підходу.

Впровадження вдосконаленого механізму управління капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД» сприятиме підвищенню капіталізації банківської установи, а також підвищить її конкурентоспроможність та забезпечить фінансову стійкість на поточну й стратегічну перспективи.

Висновки до розділу 3

Розглянувши існуючі проблеми регуляторного характеру щодо забезпечення достатності банківського капіталу на макроекономічному рівні, були також визначені й охарактеризовані основні проблеми з адекватністю капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД». Так, банк мав високий кредитний ризик, що свідчить про перевищення допустимого рівня ризикованості банківських активів, а оскільки для визначення достатності капіталу банку його розмір співвідноситься з активами, зваженими за ступенем ризику, це негативно впливає на адекватність капіталу банку.

Оскільки з 1 січня 2019 р. набуває чинності норматив НЗ, що визначається як відношення основного капіталу до ризикових активів, то банку слід звернути особливу увагу на зниження частки основного капіталу (першого рівня) в структурі регулятивного капіталу. До того ж, якщо б норматив НЗ уже діяв, то АТ «БАНК ФОРВАРД» у минулі періоди не зміг би

виконати вимоги регулятора.

Протягом останніх проаналізованих років АТ «БАНК ФОРВАРД» здійснював повернення субординованого боргу, що призвели до майже повного виведення субординованого капіталу зі складу додаткового капіталу (другого рівня). Проте банку необхідно виважено проаналізувати доцільність залучення фінансових ресурсів на умовах субординованого боргу, адже це збільшить розмір його регулятивного капіталу та показники його достатності (адекватності) відповідно.

Відповідно до вимог Базель III, які передбачені й національним банківським законодавством, усі банки починаючи з 1 січня 2020 р. повинні формувати буфер запасу (консервації) в розмірі 0,625% (із його збільшенням до 2,5% на 1 січня 2023 р.), а також контрциклічний буфер капіталу, розмір якого може становити до 2,5% залежно від загального розміру ризику. Тому АТ «БАНК ФОРВАРД» уже зараз має готуватися до запровадження цих додаткових вимог, створивши ці буфери на мінімальному рівні з їх поступовим збільшенням для досягнення рекомендованих регулятором значень буферів капіталу на момент набуття чинності цих вимог.

Виявлено, що питома вага резервних та інших фондів у структурі власного капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД» зменшувалася, що підсилює важливість попередньо зазначеної проблеми буферів капіталу. Тому банку для забезпечення захисту інтересів як своїх клієнтів, інвесторів і кредиторів, так і стейкхолдерів банківської установи необхідно розглянути можливості обґрунтованого підвищення розміру резервних та інших фондів.

Окрім зазначених проблем, у сучасних умовах розвитку економіки України доводиться також констатувати факт нерозвиненості фондового ринку, що суттєво знижує можливості банків застосовувати інструмент сек'юритизації банківських активів із метою зниження їх ризикованості та підвищення за рахунок цього рівня достатності банківського капіталу.

Всі розроблені в роботі заходи, спрямовані на підвищення рівня достатності капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД», здебільшого, передбачають

оптимізацію структури регулятивного капіталу й активів банку.

За рахунок рекомендацій можливо забезпечити АТ «БАНК ФОРВАРД» достатність його капіталу й створити передумови для її підвищення та втримання на рівні, що відповідає вимогам НБУ і міжнародним стандартам. Однак, це можливо за умови дотримання всіх зазначених пропорцій щодо капіталу й активів АТ «БАНК ФОРВАРД», а також виваженої регуляторної політики НБУ.

Вдосконалений механізм управління капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД» орієнтований на поліпшення здатності банку справлятися з наслідками фінансово-економічних криз, збільшення банківського капіталу й упровадження міжнародних нормативів з управління капіталом і ліквідністю банку. Впровадження вдосконаленого механізму управління капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД» сприятиме підвищенню капіталізації банківської установи, а також підвищить її конкурентоспроможність та забезпечить фінансову стійкість на поточну й стратегічну перспективи.

ВИСНОВКИ

Капітал банку, синтезуючи статутний і додатковий капітал, резерви переоцінки, резервні й інші фонди, а також нерозподілений прибуток, є власним джерелом його фінансових ресурсів, які в сукупності використовуються в банківській діяльності як з метою забезпечення прибутковості, так і для захисту інтересів власників, клієнтів і контрагентів банку. Банківський капітал відіграє визначальну роль у процесі створення та функціонування банку, гарантує його фінансову стійкість, виступаючи джерелом зменшення наслідків різних ризиків, які має банк від операційної діяльності. Це чітко простежується через функції, які виконує банківський капітал.

Оскільки достатність банківського капіталу визначається співвідношенням регулятивного й основного капіталу банку до його активів, зважених за ступенем ризику, доцільно при вирішенні проблем достатньої капіталізації робити акцент не лише на управління капіталом, але й на забезпечення оптимальної структури та високої якості банківських активів, що матиме позитивним наслідком і підвищення фінансової надійності та економічної безпеки, й захист власників банку, його клієнтів і контрагентів, а також сприятиме створенню позитивного іміджу та підвищенню рівня конкурентоспроможності.

На сьогодні існують нерозв'язані проблеми щодо підвищення достатності капіталу банків України. Це потребує вдосконалення механізму регулювання банківського капіталу з боку НБУ та розвитку системи управління достатністю капіталу на рівні окремих банків з урахуванням передової зарубіжної практики та рекомендацій Базель III.

Метою механізму управління капіталом банку є забезпечення достатнього рівня банківського капіталу з урахуванням дії внутрішніх і зовнішніх факторів, а також мінімізації фінансових ризиків для прибуткової

діяльності банку, надійності та конкурентоспроможності в банківській системі.

Виходячи з цієї мети, завданнями механізму управління капіталом банку є такі: досягнення та підтримка рівнів адекватності регулятивного та основного капіталу банку відповідно до вимог НБУ і міжнародних стандартів; забезпечення належної структури та якості банківських активів; мінімізація впливу на капітал та активи фінансових ризиків, пов'язаних із діяльністю банку.

АТ «БАНК ФОРВАРД» є універсальним комерційним банком зі 100% іноземним капіталом і входить до єдиної банківської системи України. Основним напрямом розвитку банку є подальше формування сприйняття банка клієнтами як універсального роздрібного банка, який працює в сегменті фізичних осіб, використовує сучасні технології дистанційного банківського обслуговування (Інтернет, мобільний банкінг) в ключових високоякісних продуктах – платіжні інструменти, POS-кредитування та кредитні картки; використання сприятливої кон'юнктури та можливостей ринку POS-кредитування для агресивного розвитку та зміцнення позицій банку у даному сегменті; запуск і розвиток нових каналів продажу та обслуговування, включаючи Інтернет та мобільний банкінг, відділення, телемаркетинг, Інтернет-сайт, мережа партнерських терміналів; збільшення фінансової ефективності бізнесу.

Валюта балансу АТ «БАНК ФОРВАРД» за проаналізований період поступово зменшувалася, в цілому – на 210566 тис. грн. Проведений комплексний аналіз виявив цілу низку гострих проблем розвитку АТ «БАНК ФОРВАРД», серед яких неоптимальна структура активів банку із занадто високою питомою вагою неробочих активів, зниження власного капіталу аж до його від'ємного значення в 2017 р. і звісно збитковість у 2017 р. та 2018 р. Однак значення чистої процентної маржі та чистого спреда досить високі.

Це свідчить, що збитковість зумовлена потребою формувати значні резерви через низьку якість активів, тому банку необхідно вдосконалювати

підходи до зваженого управління активами та пасивами, нарощувати капіталізацію та обґрунтовувати напрями підвищення прибутковості АТ «БАНК ФОРВАРД».

У 2018 р. банк був докапіталізований російськими власниками на вимогу НБУ через недотримання нормативів достатності капіталу, втім прибутковість АТ «Банк Форвард» не було відновлено, а непокриті збитки в складі банківського капіталу лише збільшилися. Тому фінансовому менеджменту банку необхідно розробити комплексні заходи з покращення його фінансового стану.

Отже, з власним капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД» відбулися за період дослідження радикальні зміни. На його розмір і якість має негативний вплив надмірно великий непокритий збиток, який у 2017 р. узагалі спричинив від'ємне значення власного капіталу банку, тому розрахунок його структури в цьому періоді має суто умовне значення. На вимогу регулятора в 2018 р. було суттєво збільшено статутний капітал банку – до 1152940 тис. грн, що дало змогу забезпечити позитивне значення власного капіталу.

Протягом проаналізованого періоду в 2017 р. існуючий обсяг капіталу не давав банку змогу виконувати вимоги НБУ щодо достатності капіталу.

За період аналізу активи, зважені за ризиком, зменшилися на 27,47% або на 577142 тис. грн, а регулятивний капітал, навіть із урахуванням докапіталізації, знизився на 37,47% або 149914 тис. грн.

Банк у 2017 р. не дотримувався нормативів достатності капіталу та, судячи з від'ємної величини власного капіталу, також мав від'ємне значення регулятивного капіталу, хоча його не оприлюднював. На вимогу НБУ були вжиті комплексні заходи, втім структура капіталу залишається незадовільною. Проте, формально вимоги регулятора АТ «БАНК ФОРВАРД» уже виконує.

Така ситуація загрожує банку проблемами щодо достатності капіталу в майбутньому, тому необхідно провести оптимізацію регулятивного капіталу. Також за умови виконання попереднього завдання, банк має розглянути доцільність залучення додаткового капіталу, зокрема на умовах

субординованого боргу.

Розглянувши існуючі проблеми регуляторного характеру щодо забезпечення достатності банківського капіталу на макроекономічному рівні, були також визначені й охарактеризовані основні проблеми з адекватністю капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД». Так, банк мав високий кредитний ризик, що свідчить про перевищення допустимого рівня ризикованості банківських активів, а оскільки для визначення достатності капіталу банку його розмір співвідноситься з активами, зваженими за ступенем ризику, це негативно впливає на адекватність капіталу банку.

Оскільки з 1 січня 2019 р. набуває чинності норматив НЗ, що визначається як відношення основного капіталу до ризикових активів, то банку слід звернути особливу увагу на зниження частки основного капіталу (першого рівня) в структурі регулятивного капіталу. До того ж, якщо б норматив НЗ уже діяв, то АТ «БАНК ФОРВАРД» у минулі періоди не зміг би виконати вимоги регулятора.

Протягом останніх проаналізованих років АТ «БАНК ФОРВАРД» здійснював повернення субординованого боргу, що призвели до майже повного виведення субординованого капіталу зі складу додаткового капіталу (другого рівня). Проте банку необхідно виважено проаналізувати доцільність залучення фінансових ресурсів на умовах субординованого боргу, адже це збільшить розмір його регулятивного капіталу та показники його достатності (адекватності) відповідно.

Відповідно до вимог Базель III, які передбачені й національним банківським законодавством, усі банки починаючи з 1 січня 2020 р. повинні формувати буфер запасу (консервації) в розмірі 0,625% (із його збільшенням до 2,5% на 1 січня 2023 р.), а також контрциклічний буфер капіталу, розмір якого може становити до 2,5% залежно від загального розміру ризику. Тому АТ «БАНК ФОРВАРД» уже зараз має готуватися до запровадження цих додаткових вимог, створивши ці буфери на мінімальному рівні з їх поступовим збільшенням для досягнення рекомендованих регулятором значень буферів

капіталу на момент набуття чинності цих вимог.

Виявлено, що питома вага резервних та інших фондів у структурі власного капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД» зменшувалася, що підсилює важливість попередньо зазначеної проблеми буферів капіталу. Тому банку для забезпечення захисту інтересів як своїх клієнтів, інвесторів і кредиторів, так і стейкхолдерів банківської установи необхідно розглянути можливості обґрунтованого підвищення розміру резервних та інших фондів.

Окрім зазначених проблем, у сучасних умовах розвитку економіки України доводиться також констатувати факт нерозвиненості фондового ринку, що суттєво знижує можливості банків застосовувати інструмент сек'юритизації банківських активів із метою зниження їх ризикованості та підвищення за рахунок цього рівня достатності банківського капіталу.

Всі розроблені в роботі заходи, спрямовані на підвищення рівня достатності капіталу АТ «БАНК ФОРВАРД», здебільшого, передбачають оптимізацію структури регулятивного капіталу й активів банку.

За рахунок рекомендацій можливо забезпечити АТ «БАНК ФОРВАРД» достатність його капіталу й створити передумови для її підвищення та втримання на рівні, що відповідає вимогам НБУ і міжнародним стандартам. Однак, це можливо за умови дотримання всіх зазначених пропорцій щодо капіталу й активів АТ «БАНК ФОРВАРД», а також виваженої регуляторної політики НБУ.

Вдосконалений механізм управління капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД» орієнтований на поліпшення здатності банку справлятися з наслідками фінансово-економічних криз, збільшення банківського капіталу й упровадження міжнародних нормативів з управління капіталом і ліквідністю банку. Впровадження вдосконаленого механізму управління капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД» сприятиме підвищенню капіталізації банківської установи, а також підвищить її конкурентоспроможність та забезпечить фінансову стійкість на поточну й стратегічну перспективи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз банків України: огляди, графіки, факти. Аналітичний проект «Bankografo.com». URL: <http://bankografo.com> (дата звернення: 06.11.2019).
2. Андрущак Є. М., Мельник Б. К., Щуревич О. І. Діагностика рівня капіталізації банківської системи України. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль, 2016. Т. 50, № 1. С. 105–113.
3. Бага О. М., Малахов В. А. Перспективи запровадження міжнародних стандартів «Базель-III» для вітчизняних банків на основі міжнародного досвіду. *Traektoriâ Nauki*. Кошіце, 2016. № 4 (9). С. 237–245.
4. Банківська система : підручник / С. К. Реверчук та ін. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. С. К. Реверчука. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. 498 с.
5. Банківська система України: інституційні зміни та інновації : колективна монографія / Л. О. Примостка та ін. ; за заг. ред. Л. О. Примостки. Київ : КНЕУ, 2015. 434 с.
6. Банківська статистика : навч. посіб. / уклад. І. В. Белова. Суми : Університетська книга, 2013. 431 с.
7. Банківське регулювання і нагляд: методологія та практика : монографія / за ред. В. В. Коваленко. Одеса : Видавництво «Атлант», 2013. 492 с.
8. Банківський нагляд : навч. посіб. / В. С. Котковський та ін. – Львів : Магнолія 2006, 2011. 314 с.
9. Безручук С. Л., Грабчук І. Л. Статутний капітал комерційного банку: особливості формування та облікового відображення. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. Житомир, 2014. № 3. С. 11–17.
10. Бобиль В. В. Фінансові ризики банків: теорія та практика управління в умовах кризи : монографія ; Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. Дніпропетровськ, 2016. 300 с.

11. Бугель Ю. В. Сек'юритизація банківських активів як інструмент управління портфельним кредитним ризиком банку. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. Одеса, 2016. Т. 21, Вип. 4. С. 164–168.

12. Версаль Н. І. Фінансовий менеджмент у банку : практикум. Київ : ЦП «Компринт», 2015. 144 с.

13. Возняковська К. Щодо проблем капіталізації банківських установ в умовах економіко-правових реформ в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. Київ, 2017. № 7. С. 26–30.

14. Гаркавенко В. І., Шаповал Ю. І. «Очищення» банківського сектору в Україні: ціна для суспільства та держави. *Український соціум*. Київ, 2017. № 1 (60). С. 108–123.

15. Гірняк В. В., Дунас Н. В. Управління процесами оптимізації структури капіталу банку : монографія. Львів : ЛІБС УБС НБУ, 2014. 231 с.

16. Грудзевич Я. В., Грудзевич У. Я. Капіталізація банківської системи України на сучасному етапі. *Вісник Університету банківської справи*. Київ, 2016. № 1-2. С. 24–29.

17. Губарева І. О., Гонтар Д. Д. Оцінка вартості банку при виборі його конкурентної та корпоративної стратегій : монографія. Харків : Вид. «ІНЖЕК», 2016. 204 с.

18. Диба М., Краснова І., Стрижак А. Методологічні підходи до трактування сутності капіталізації банківської системи. *Вісник Національного банку України*. Київ, 2014. Вип. 1. С. 22–29.

19. Єріс Л. М. Достатність капіталу банківської системи: методи та інструменти забезпечення. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. Одеса, 2014. Т. 19, Вип. 1 (2). С. 102–106.

20. Жучкова С. А., Линенко А. В. Розвиток інформаційних технологій управління банківським капіталом. *Обліково-аналітичні й статистичні методи та моделі в оподаткуванні, бізнесі, економіці* : зб. тез за матеріалами XV Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. м. Ірпінь, 30 листопада – 5 грудня 2019

р. Ірпінь, 2019. С. 90–92.

21. Іваній К. О. Роль та місце управління банківським капіталом в системі управління банком. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаїв, 2015. Вип. 6. С. 711–715.

22. Катранжи Л. Л. Фінансовий механізм формування банківського капіталу : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Красноармійськ, 2015. 233 с.

23. Кльоба Л. Г. Напрями вдосконалення управління банківськими ризиками. *Економіка та держава*. Київ, 2017. № 6. С. 80–85.

24. Коваленко В. В., Черкашина К. Ф. Капіталізація банків: методи оцінювання та напрямки підвищення : монографія. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 153 с.

25. Колодізев О. М., Лесик В. О., Коцюба О. В. Підвищення рівня капіталізації вітчизняної банківської системи: хронологія змін, вимог та формування прогнозів на прикладі банків з іноземним капіталом. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаїв, 2016. Вип. 13. С. 511–516.

26. Концентрація банківського капіталу в Україні: управління і досвід : монографія / С. К. Реверчук та ін. ; за наук. ред. д.е.н., проф. С. К. Реверчука. Львів : Растр-7, 2012. 192 с.

27. Копилюк О. І., Музичка О. М. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2016. 416 с.

28. Косова Е. В. Фінансовий механізм управління власним капіталом банку : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Краматорськ, 2015. 21 с.

29. Косова Т. Д. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 486 с.

30. Котковський В. С., Неівестна О. В. Банківські операції : навч. посіб. Київ : Кондор, 2011. 498 с.

31. Куліш Г. П., Кірсенко Ю. В. Механізм формування капіталу банку в сучасних умовах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаїв, 2017. Вип. 17. С. 672–676.

32. Кушнір С. О., Вернидуб М. Ю. Особливості формування власного капіталу комерційних банків в Україні. *Молодий вчений*. Херсон, 2016. № 4. С. 104–109.
33. Лачкова В. М., Лачкова Л. І., Шевчук І. Л. Фінансовий менеджмент у банку : навч. посіб. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2017. 180 с.
34. Левченко Н. М., Животок К. С. Удосконалення методики моніторингу капіталізації банківської системи. *Сталий розвиток економіки*. Хмельницький, 2016. № 3 (32). С. 197–202.
35. Лисенок О. В. Оцінка достатності власного капіталу банків. *Формування ринкових відносин в Україні*. Київ, 2016. № 1 (176). С. 63–67.
36. Масюк Ю. В., Самойленко І. О. Управління структурою капіталу банку. *Молодий вчений*. Херсон, 2017. № 4 (44). С. 715–718.
37. Матлага Л. О. Сутність банківського капіталу та його взаємозв'язок із поняттям «ресурси банку». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. Острог, 2014. Вип. 25. С. 125–130.
38. Мельничук Н. Ю. Теоретичні підходи щодо сутності банківського капіталу. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації*. Київ, 2015. № 1. С. 129–137.
39. Міщенко В. І. Капіталізація банківської системи України: сьогодення та перспективи. *Вісник Національного банку України*. Київ, 2013. № 7. С. 11–17.
40. Момот О. М. Дилеми теоретичної концептуалізації транснаціонального банківського капіталу. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2016. Т. 26, № 1. С. 77–82.
41. Онищенко Ю. І., Гребенщикова Т. С. Чинники формування власного капіталу банків України. *Економіка та суспільство*. Мукачево, 2016. № 2. С. 525–530.
42. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 25.11.2019).
43. Офіційний сайт АТ «БАНК ФОРВАРД». URL: <https://www.forward->

bank.com (дата звернення: 21.11.2019).

44. Павлюк О. О. Сучасні парадигми міжнародного банківського регулювання. *Причорноморські економічні студії*. Одеса, 2017. Вип. 17. С. 11–17.

45. Паньків Х. П. Фінансовий механізм капіталізації банків в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Львів, 2015. 201 с.

46. Пасічник І. В., Адамський Я. О. Капіталізація як метод підвищення надійності банку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. Харків, 2016. Вип. № 2 (21). С. 23–31.

47. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку : підручник. 3-тє вид., доп. і перероб. Київ : КНЕУ, 2012. 338 с.

48. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Дата оновлення: 17.10.2019. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 19.10.2019).

49. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова НБУ від 28.08.2001 р. № 368. Дата оновлення: 12.11.2019. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення: 14.11.2019).

50. Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні : Рішення Правління НБУ від 15.12.2017 р. № 803-рш. Дата оновлення: 02.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17> (дата звернення: 24.11.2019).

51. Пронько Л. М. Сутність капіталізації, її види та напрями здійснення. *Збірник наукових праць ВНАУ*. Вінниця, 2011. № 2 (53). С. 84–88.

52. Рожкова К. І. Оцінка капіталізації банків в умовах асиметричної інформації: переваги і недоліки існуючих підходів. *Економіка і прогнозування*. Київ, 2012. № 1. С. 55–64.

53. Савлук С. М. Власний капітал комерційного банку : монографія. Київ : КНЕУ, 2012. 456 с.

54. Сиром'ятникова О. В., Іванова Ю. О. Застосування Базель III як

запорука підвищення фінансової стійкості банківських установ. *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ» : Зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва*. Харків : НТУ «ХПІ», 2015. № 60 (1169). С. 110–114.

55. Солошенко В. В., Волохата В. Є. Економічна сутність банківського капіталу. *Молодий вчений*. Херсон, 2017. № 1 (41). С. 701–704.

56. Стойка В. С. Проблеми капіталізації комерційних банків України в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Ужгород, 2014. № 2. С. 99–102.

57. Суторміна К. М. Концентрація банківського капіталу в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2015. 197 с.

58. Фінансовий менеджмент у банку : навч. посібник / О. І. Копилюк та ін. Львів : Видавництво «Ліга-Прес», 2015. 236 с.

59. Худолій Ю. С. Особливості сучасної концепції управління капіталізацією банків в Україні. *Економіка і регіон*. Полтава, 2015. № 4. С. 129–134.

60. Центральний банк і грошово-кредитна політика : підручник / А. В. Сілакова та ін. ; за заг. ред. Т. А. Говорушко. Львів : «Магнолія 2006», 2015. 224 с.

61. Чиж Н. М., Дзямулич М. І., Урбан О. А. Управління власним капіталом банку: проблеми та перспективи. *Економічний форум*. Луцьк, 2016. № 2. С. 310–314.

62. Швець Ю. О., Вернидуб М. Ю. Проблеми та способи підвищення капіталізації банків України. *Інвестиції: практика та досвід*. Київ, 2016. № 8. С. 52–57.

63. Gambacorta L., Shin H. S. Why bank capital matters for monetary policy. *BIS Working Papers*. Basel, April 2016. 34 p.

64. Kane E., Blenman L., Black H. Banking and Capital Markets: New International Evidence. Singapore : World Scientific Publishing Co, 2010. 444 p.

65. Kara G. I. Bank Capital Regulations around the World: What Explains the

Differences? Finance and Economics Discussion. Washington, Series 2016-057. 40 p.

66. Mehran H., Thakor A. Bank Capital and Value in the Cross Section. Federal Reserve Bank of New York Staff Reports. September 2009. 72 p.

67. Svitek M. Functions of bank capital. *BIATEC*. Bratislava, 5/2001. Ročník 9. pp. 37–40.

ДЕКЛАРАЦІЯ
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Жучкова Світлана Андріївна, студентка 2 курсу освітнього рівня «магістр», заочної форми навчання, економічного факультету, спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування, адреса електронної пошти zhuchkovas@ukr.net

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота магістра на тему «Вдосконалення механізму управління капіталом АТ «БАНК ФОРВАРД» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, які визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згідна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

2 грудня 2019 р.

Жучкова С. А.

2 грудня 2019 р.

Линенко А. В.

ДОДАТОК А

АТ "БАНК ФОРВАРД"

Фінансова звітність за 2018 рік

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН

Станом на 31 грудня 2018 року

(в тисячах гривень)

	Примітки	2018 р.	2017р. (скоригований)
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	117 110	363 345
Кредити клієнтам	9	982 585	905 824
Інвестиції в цінні папери	10	120 217	-
Основні засоби	11	403 604	406 207
Інвестиційна нерухомість	12	-	9 827
Поточні податкові активи		9 427	9 427
Інші активи	13,14	94 870	64 911
Усього активи		1 727 813	1 759 541
Зобов'язання			
Кошти кредитних установ	15	2	365 603
Кошти клієнтів	16	1 426 707	1 547 139
Похідні фінансові зобов'язання	8	-	633
Інші зобов'язання	13	60 461	52 445
Усього зобов'язання		1 487 170	1 965 820
Капітал			
Статутний капітал	17	1 152 940	540 752
Емісійні різниці	17	3 910	4 019
Додатковий капітал	17	328 088	464 752
Непокритий збиток		(1 253 298)	(1 224 805)
Резервний фонд	17	9 003	9 003
Усього капітал		240 643	(206 279)
Усього капітал та зобов'язання		1 727 813	1 759 541

Від імені Правління Банку підписано та надано дозвіл на публікацію.

Голова Правління

А.В. Кисельов

Головний бухгалтер

С.М. Міщенко

25 лютого 2019 року

виконавець: О.М. Захарченко, 390-95-86

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН

Станом на 31 грудня 2017 року

(в тисячах гривень)

	Примітки	2017 р.	2016 р.
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	363 582	198 549
Похідні фінансові активи	8	-	8 547
Кредити клієнтам	9	929 924	1 179 669
Інвестиційні цінні папери, утримувані до погашення	10	-	55 036
Основні засоби	11	406 207	423 600
Інвестиційна нерухомість	12	9 827	9 988
Поточні податкові активи		9 427	14 445
Відстрочені податкові активи	23	-	25 620
Інші активи	13,14	65 194	22 925
Усього активи		1 784 161	1 938 379
Зобов'язання			
Кошти кредитних установ	15	365 603	473 022
Кошти клієнтів	16	1 547 139	1 072 348
Похідні фінансові зобов'язання	8	633	-
Інші зобов'язання	13	52 445	46 369
Усього зобов'язання		1 965 820	1 591 739
Капітал			
Статутний капітал	17	540 752	283 000
Емісійні різниці	17	4 019	-
Внески за незареєстрованим статутним капіталом	17	-	261 771
Додатковий капітал	17	464 752	328 088
Непокритий збиток		(1 200 185)	(528 975)
Резервний фонд		9 003	2 756
Усього капітал		(181 659)	346 640
Усього капітал та зобов'язання		1 784 161	1 938 379

Від імені Правління Банку підписано та надано дозвіл на публікацію.

Голова Правління

А.В. Кисельов

Заступник Головного бухгалтера

Н.М. Опанасенко

26 лютого 2018 року

виконавець: О.М. Захарченко, 390-95-86

ДОДАТОК Б

АТ "БАНК ФОРВАРД"

Фінансова звітність за 2018 рік

ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ ТА ЗБИТКИ ТА ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД

За рік, що закінчився 31 грудня 2018 року

(в тисячах гривень)

	Примітки	2018 р.	2017 р.
Процентні доходи	19	434 017	571 929
Процентні витрати	19	(239 317)	(232 871)
Чисті процентні доходи		194 700	339 058
Резерв під зменшення корисності кредитів	9	(75 355)	(779 179)
Чисті процентні доходи після резерву під зменшення корисності		119 345	(440 121)
Всього чистий комісійний дохід:	20	30 093	30 913
– комісійний дохід		59 776	50 965
– комісійні витрати		(29 683)	(20 052)
Чисті прибутки/ (збитки) від операцій з іноземними валютами:		(20 339)	(37 225)
- торгові операції		3 492	1 383
- курсові різниці		8 321	(5 445)
- операції з валютними похідними інструментами		(32 152)	(33 163)
Інші доходи	21	108 706	95 621
Непроцентні доходи		118 460	89 309
Витрати на персонал	22	(160 028)	(160 050)
Амортизація	11,12	(15 645)	(18 586)
Інші адміністративні та операційні витрати	22	(217 577)	(109 002)
Резерви під зменшення корисності та інші резерви	14	(9 712)	(892)
Непроцентні витрати		(402 962)	(288 530)
Збиток до оподаткування		(165 157)	(639 342)
Дохід / (витрати) з податку на прибуток	23	-	(25 621)
Прибуток/ (Збиток) за рік		(165 157)	(664 963)
Всього сукупний Прибуток/ (Збиток) за рік		(165 157)	(664 963)
Прибуток/ (Збиток) на акцію (грн.)	24	(925,89)	(5 421,50)

Від імені Правління Банку підписано та надано довіра на публікацію.

Голова Правління

А.В. Кисельов

Головний бухгалтер

С.М. Міщенко

25 лютого 2019 року

виконавець: О.М. Захарченко, 390-95-86

ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ ТА ЗБИТКИ ТА ІНШІЙ СУКУПНИЙ ДОХІД

За рік, що закінчився 31 грудня 2017 року

(в тисячах гривень)

	Примітки	2017 р.	2016 р.
Процентні доходи	19	571 929	525 928
Процентні витрати	19	(232 871)	(202 672)
Чисті процентні доходи		339 058	323 256
Резерв під зменшення корисності кредитів	9	(779 179)	(163 121)
Чисті процентні доходи після резерву під зменшення корисності		(440 121)	160 135
Всього чистий комісійний дохід:	20	30 913	25 116
– комісійний дохід		50 965	39 289
– комісійні витрати		(20 052)	(14 173)
Чисті прибутки/ (збитки) від операцій з іноземними валютами:		(37 225)	(86 382)
- торгові операції		1 383	(4 810)
- курсові різниці		(5 445)	(68 007)
- операції з валютними похідними інструментами		(33 163)	(13 565)
Доходи від виконання агентських функцій	3	54 568	64 999
Інші доходи	21	41 053	56 713
Непроцентні доходи		89 309	60 446
Витрати на персонал	22	(160 050)	(112 467)
Амортизація	11,12	(18 586)	(23 645)
Інші адміністративні та операційні витрати	22	(109 002)	(87 264)
Резерви під зменшення корисності та інші резерви	14	(892)	(1 079)
Непроцентні витрати		(288 530)	(224 455)
Збиток до оподаткування		(639 342)	(3 874)
Дохід / (витрати) з податку на прибуток	23	(25 621)	10 121
Прибуток/ (Збиток) за рік		(664 963)	6 247
Всього сукупний Прибуток/ (Збиток) за рік		(664 963)	6 247
Прибуток/ (Збиток) на акцію (грн.)	24	(5 421,50)	88,29

Від імені Правління Банку підписано та надано дозвіл на публікацію.

Голова Правління

А.В. Кисельов

Заступник Головного бухгалтера

Н.М. Опанасенко

26 лютого 2018 року

виконавець: О.М. Захарченко, 390-95-86

